

SLUŽBA BOŽJA

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST

GODINA VII MAKARSKA 1967. BROJ 4

UPUTA O ŠTOVANJU EUHARISTIJSKOG OTAJSTVA

Samo onaj koji ne zna kako radi i što nam sve pripravlja Vijeće za provedbu Uredbe o sv. bogoslužju ostao je začuđen, što je to Vijeće zajedno s SZO u par mjeseci izdalo tri važne Upute odobrene od sv. Oca:

1. Uputu o glazbi u sv. bogoslužju od 5. III (na snazi od 14. V).
2. II Uputu za ispravno provođenje Uredbe o sv. bogoslužju od 4. V (na snazi od 29. VI).
3. Uputu o štovanju euh. otajstva od 25. V (stupa na snagu 15. VIII).

Prijevod prvih dviju donijeli smo u prošlom broju našeg lista, a ovaj put evo nekoliko riječi o ovoj trećoj. Prijevod će biti skoro objavljen u izdanju »Svesci« — Zagreb.

Spremala se već dugo, skoro od samog početka rada Vijeća, a lani je u jesen predložena sv. Ocu i raznim kongregacijama. Njom se htjelo iznijeti zaokruženu nauku i sadašnju praksu s obzirom na presv. Euharistiju onako kako na nju gleda II vat. sabor u mnogim svojim dokumentima te što i kako ima praktički značiti našem naraštaju. Stoga uz važne doktrinalne formulacije Uputa sadrži mnogo konkretnih odredaba za taj Crkvi bitan život. Na službenoj konferenciji za štampu 30. V tajnik Vijeća, P. Bugnini, nazvao ju je zadnjim od niza jakih stupova preko kojih ide most od saborske Uredbe o sv. bogoslužju do skore opće liturgijske reforme, o kojoj će najesen autoritativno raspravljati sinoda biskupa pod vodstvom sv. Oca. Tih je stupova uglavnom pet:

1. Apostolsko pismo Pavla VI »Sacram liturgiam« od 25. I 1964, koje je naknadno bilo dosta izmijenjeno a donijelo je prve promjene u dijeljenju sakramenata i moljenju časoslova.

2. (I) Uputa za ispravno provođenje Uredbe o sv. bogoslužju »Inter oecumenici« od 26. IX 1964. (na snazi od 7. III 1965) s temeljitim novinama naročito u služenju sv. Mise na živom jeziku kod svih onih dijelova koji se govore naglas, osim prefacije i završne doksologije kanona.

Ostale su tri gore navedene, a sve nam govore kako se mudro i postepeno, ali i ustrajno ide k cilju, k potpunoj liturgijskoj obnovi. Ova zadnja Uputa ne samo potvrđuje pređašnje nego ih na neki način u sebi sadrži i dalje razvija. Na prvi pogled ne donosi ništa novo, jer se bitno novo o uzvišenom Svetotajstvu ni ne može iznijeti, ali će tek njena primjena pokazati od kolike je važnosti za nutarnji život Crkve. I opsegom je najduža. »Osserv. rom« (31. V) donosi je na preko dvije stranice a ima 67 članova. Svi oni imaju i u lat. tekstu svoj naslov.

Razdijeljena je iza Uvoda (1—4) na tri dijela:

I Opća načela koja treba imati pred očima kod pouke puka o Euharistijskom otajstvu (5—15).

II Slavljenje Gospodnjeg spomena s 4 odjela: 1. Opći propisi kako se ima uređivati slavljenje Gospodnjeg spomena u zajednici vjernika (16—24); 2. Slavljenje Euharistije nedjeljom i kroz tjedan (25—30); 3. Pričest vjernika (31—41); 4. Slavljenje Euharistije u životu i radu biskupa i svećenika (42—48).

III Štovanje presv. Euharistije kao trajnog sakramenta s 6 odjela: 1. Svrhe čuvanja Euharistije i molitva pred njom (49—51); 2. Mjesto čuvanja presv. Euhaharistije (52—57); 3. Euharistijske pobožne vježbe (58); 4. Euharistijske procesije (59) i 5. Izlaganje presv. Euharistije (60—67).

Pozornom oku sigurno nije izbjeglo da se već u naslovima izbjegavaju stereotipni nazivi a više upotrebljavaju biblični i starokršćanski. To je došlo do izražaja i u tekstu Upute. Najduži je i doktrinalno najvažniji čl. 3. koji u sedam točaka iznosi crkvenu nauku o presv. Euharistiji kako je sadržana u raznim saborskim dokumentima, u en-

ciklici Pija XII »Mediator Dei« (1947) i »Mysterium fidei« Pavla VI (1965), dakako u vezi s dotičnom naukom tridentskog sabora. Kao taj član tako je još i više čitav I dio Upute obrađen, može se reći, kerigmatički: ne suhoparnim definicijama nego konkretno i upravo **obredno-nazorno,** kako veli npr. naslov čl. 15: Misnu katehezu treba početi od (misnih) obreda i molitava. A te su kod svake Mise, pogotovo još u vezi s liturgijskom godinom, zaista neiscrpiva riznica za pobuđivanje vjere i ljubavi, one prave, životne, prema središnjem otajstvu Crkve. Uz pouku je još naglašeno i propisano sudjelovanje vjernika kod Mise i navedeno koje će učinke takvo sudjelovanje donijeti u svagdanjem životu.

Iz II je i III dijela Upute »Glas koncila« (br. 12) spomenuo neke novosti, od kojih je najvažniji poticaj (čl. 47) za mnogo češće koncelebriranje nego se kod nas dosad uvelo. U tu svrhu Uputa preporučuje, da treba izbjegavati u istoj crkvi u isto vrijeme služiti više Misa na raznim oltarima. Sad će zaista svima biti jasno što Crkva želi od brojnijih redovničkih zajednica i od raznih svećeničkih skupova i što im ona koncelebracijom pruža za njihovo veće svećeničko jedinstvo (v. članak o. Škunce u prošlom broju SB). Kad Uputa stupi na snagu, više se nigdje sv. Misa neće služiti u crkvi gdje je izloženo Svetotajstvo, a preporuča se — malo je tko mogao očekivati već sada taj poticaj s najvišeg foruma — da se redovito ne služi Misa oltaru gdje je svetohranište po kojemu on dolazi među nas kao naša žrtva i u nas kao naša hrana. Uz to je proširena dozvola za Pričest pod obje prilike, tako kod koncelebracije još više nego dosad, kod duhovnih vježbi, a kod mlade Mise za roditelje, svojtu i dobročinitelje mladomisnika. Poputbina se može, u slučaju da bolesnik ne može primiti sv. hostiju, dijeliti i samo pod prilikom posvećenog vina, a biskup može dozvoliti u tu svrhu i Misu kod takvog bolesnika.

Iz ovoga je lako zaključiti kolikim će žarom sigurno naši svećenici primiti i proučiti ovu Uputu i onda je, prema propisima ordinarija, razvjernicima zaista bila sunce dana ili barem tjedna.

o. M. Kirigin

SAKRAMENAT JEDINSTVA

»Kad se sastajete za blagovanje, počekajte jedan drugoga!« (1 Kor 11, 33)

Kroz dvadeset stoljeća povijesti Crkve kršćani su nastojali prema mogućnostima i prilikama ispuniti Kristovu zapovijed: **»Ovo činite na moju uspomenu!«** (Lk 22, 19). Razumljivo je da su pojedinosti u svetkovanju svete Večere Kristove bile u različitim vremenima i na različnim mjestima različite, dok je ono bitno ostalo uvijek isto. Međutim, vanjski izgled obreda toliko se udaljio od onoga prvobitnog svetog sastanka Krista s dvanaestoricom apostola, da bez pretjerivanja možemo na naše misno bogoslužje u večini slučajeva primjeniti riječi sv. Pavla: **»Vaši zajednički sastanci više uopće ne sliče na blagovanje Gospodnje večere!«** (1 Kor 11, 20). Dosta je samo skrenuti pažnju na odvojenost prezbiterija od glavne crkvene lađe. Učesnici kod bogoslužja odviše su udaljeni od svetog stola. Većina prisutnih ne sudjeluju niti u onom što je najbitnije ne j e d u Kristovo tijelo niti p i j u njegovu krv. U studenom g. 1964. rekao sam u Rimu P. Bugnini-ju, tajniku Vijeća za provođenje liturgijske konstitucije: »Najvažnije i najhitnije što treba učiniti na području liturgijske obnove jest — da s v i prisutni čuju, razumiju i poslušaju riječi Kristove: **Uzmite i jedite od ovoga svi, jer ovo je tijelo moje . . . Uzmite i pijte iz nje svi, jer ovo je čaša krvi moje . . .«**

Na sreću upravo doživljujemo čas u kojem Crkva odvažnim zahvatima u euharistijskom bogoslužju stavlja sve na svoje mjesto. Izvanredno značajan takav zahvat je UPUTA SZO O PRESVETOJ EUHARISTIJI »Eucharisticum svoje mjesto. Izvanredno značajan takav zahvat je na snagu 15. kolovoza o. g.

Za čitaoce »Službe Božje« želim ovdje iznijeti neke pojedinosti koje smatram da su interesantnije i značajnije u vezi s današnjim stanjem bogoslužja u Hrvatskoj.

1. Vidljivi znak nevidljive milosti

Sakramenat presv. Euharistije izdiže se iznad ostalih sakramenata što nam ne samo daje milost, nego je u njemu osobno prisutan sam Spasitelj. Ipak mu je zajedničko

s drugim sakramentima što je to vidljivi znak po kojem nam dolazi nevidljiva milost. Što je znak očigledniji i jasniji, to će bolje vjernici shvatiti njegovo značenje i bolje se raspoložiti da prime njegov učinak. Glavni cilj koji ova Uputa želi postići jest: **»da vidljivi znakovi Euharistije budu što očigledniji — ut magis intellegilibilia fiant signa quibus Eucharistia celebratur«** (br. 4). Upravo s ovog gledišta euharistijskog otajstva kao znaka Pričest pod obje prilike ima osobitu važnost, jer se u sv. Misi vidljivo predstavlja Kristova žrtva odijeljenja tijela od krvi različitim prilikama kruha i vina. Slobodno možemo reći da je Pričest pod jednom prilikom »osiromašnje« sakramentalnog znaka. Taj izraz »osiromašenje« (impoverimento) upotrebio je Inos Biffi u članku »La comunione eucaristica« (Rivista di pastorale liturgica 1967, 4, 379). Pričest pod obje prilike predviđena je Uputom mnogo češće nego do sada. Ipak je to još uvijek iznimka. Čini se da nam ova Uputa daje nadu da će poslije konačne reforme Pričest pod obje prilike biti redovna, a Pričest pod jednom prilikom iznimka.

Kristova žrtva i naše sudjelovanje u njoj označeno je različitim prilikama kruha i vina, a jedinstvo Božjeg naroda, zajednica s Bogom i braćom, dolazi potpunije do izražaja ako vjernici blaguju od istog kruha i piju od iste čaše. Svetom Pavlu je to dokaz i sredstvo kršćanskog jedinstva: **»Jedno smo tijelo svi mi koji od jednog kruha blagujemo i od jedne čaše pijemo«** (1 Kor 10, 17). Uputa spominje da, ako se upotrebljava veći kruh, treba biti dolična izgleda. (br. 48).

Nastojanje da euharistijski znakovi postanu što očigledniji skopčano je s mnogim poteškoćama. Što god je bogoslužna zajednica veća, redovno su veće i poteškoće. No ako nam se čini da je nešto vrlo važno, onda ćemo uložiti veliko nastojanje da nadvladamo poteškoće koje nam stoje na putu.

2. Znak jedinstva crkvene zajednice

Najprikladnije bi bilo da se crkvena zajednica (župa, redovnička obitelj) sakupi nedjeljom na zajedničko bogoštovanje oko jednog oltara kao što se obitelj sakuplja oko jednog stola. U tom pogledu bilo bi idealno **da u župi i**

redovničkoj zajednici bude samo jedna Misa. Posebno bi bilo prikladno da se jedna ista vjera u jednoga Boga izražava jednim bogoštovanjem oko jednog oltara.

Međutim, posljednjih nekoliko stoljeća sve više se ispoljavalo nastojanje da se svim pojedinim vjernicima omogući kako bi lako mogli doći na nedjeljnu Misu u vrijeme kad im je najzgodnije. Tako, osobito u velikim gradskim župama, imamo Misu svako pola sata, a pojedini svećenici biniraju i triniraju.

Uputa usmjeruje život Crkve prema spomenutom idealu: **»Jedinstvo se crkvene zajednice na osobit način hrani i jača zajedničkim bogoslužjem Mise nedjeljom«** (br. 26). Nisu to stroge odredbe nego putokaz kamo treba ići. Ne bi barem smio biti toliki broj Misa nedjeljom, da na pojedinoj Misi ima samo malo vjernika, a u crkvu ih može stati mnogo više (br. 26). Ne dolikuje da nedjeljom bude posebna Misa za pojedine grupe vjernika u župskoj ili drugoj crkvi (br. 27).

Među malobrojnim podatcima o bogoslužju Gospodnje večere u prvobitnoj kršćanskoj zajednici ističe se svojom jednostavnošću i jezgrovitošću odredba sv. Pavla: **»Kad se satajete za blagovanje, počekajte jedan drugoga!«** (1 Kor 11, 33).

3. Liturgija — zajedničko djelo

Liturgija je zajedničko bogoštovlje Božje zajednice — Crkve — otajstvenog tijela Kristova. Ta se Božja zajednica vidljivo pokazuje kod se vjernici skupe u crkvi. Nutarnjim osjećajima i vanjskim izgledom sabrani vjernici moraju pokazati da su jedno. U zabitnim seoskim župama, u kojima osim župnika nema drugog svećenika, možemo naići na više ili manje uzorno takovo jedinstvo. A gdje ima više svećenika, skup vjernika u crkvi redovito ne daje dojam organizirane zajednice. Nije potrebno ovdje navoditi pojedinosti protiv kojih su u prvoj poslovici našeg stoljeća ustali mnogi pobornici liturgijske obnove, uglavnom sasvim bojažljivo, a nekoliko puta i odvažno. Ušutkali su ih auktoritativni prestavnici drukčijeg mišljenja. Dosta se samo sjetiti dugotrajne polemike koja je odjeknula u mnogim našim časopisima od g. 1938. do 1941. (Usp. »Liturgijska o bnova u Hrvatskoj«, Makarska 1966, str. 184-188).

Proučavanje istine izvelo je stvar na čistac. U vrijeme II Vatikanskog sabora razbistrili su se mnogi pojmovi. Ova Uputa jasno pokazuje put Crkve: »U vršenju liturgije mora se izbjegavati razdvajanje i rastresanje zajednice različitim bogoslužjem. Stoga se treba čuvati da u istoj crkvi ne budu u isto vrijeme dvije liturgijske službe... To posebno vrijedi za vršenje Euharistije« (br. 17).

Uputa izričito spominje da za vrijeme Mise ne bude zajedničko moljenje Oficija, propovijed, krštenje ili vjenčanje (br. 17). Ne dolikuje ni ispovijedati za vrijeme Mise (br. 35). Razdvajanje zajednice vjernika treba mnogo brižnije izbjegavati nedjeljom nego u druge dane (br. 17).

4. Kristova prisutnost u Crkvi

Kroz posljednjih nekoliko stoljeća naglašavanje Kristove prisutnosti u euharistijskim prilikama zasjenilo je pažnju vjernika na druge oblike njegove pristunosti u Crkvi. »Ali ne možemo potpuno shvatiti ni doživjeti Kristovu euharistijsku prisutnosti, ako je doživljujemo isključivo pod prilikama kruha i vina, jer to je samo cvat, vrhunac njegove mnogostruke prisutnosti među nama« (J. Tillard, Il mistero eucaristico, Rivista di pastorale liturgica 1967, 4, 345-346).

Uputa određuje kako je potrebno poučiti vjernike o različitim načinima na koje je Krist prisutan u liturgiji, da bi tako bolje shvatili euharistijski misterij (br. 9). Zatim nabraja te različite načine Kristove prisutnosti: 1. u zajednici vjernika koja je sakupljena u njegovo ime, 2. u čitanju Sv. Pisma, 3. u osobi službenika i 4. u euharistijskim prilikama. Euharistijska se prisutnost naziva »stvarna« (realis) ne zato što i druge ne bi bile stvarne, nego »per excellentiam«, jer je to najuzvišeniji oblik njegove prisutnosti među nama (br. 9). Isto tako je određeno kako treba da za vrijeme Mise dođu postepeno jedan za drugim do izražaja spomenuti načini Kristove prisutnosti (br. 55). Stoga nije skladno da bude Misa u crkvi gdje je izloženo Svetotajstvo (br. 61), pače niti na oltaru gdje se čuva Svetotajstvo u svetohraništu.

Ova Uputa je ne samo vrlo opsežna, nego bez sumnje i vrlo značajna za život Crkve. U mnogočemu ćemo morati preinačiti našu euharistijsku pobožnost. Mnogima će se

učiniti da je ovo skretanje na štetu vjeri i pravoj pobožnosti. Toga se ne treba bojati. Upoznajmo put Crkve i bez straha naprijed!

Fra Jure Radić

O PRIREĐIVANJU SVETOPISAMSKIH I LITURGIJSKIH TEKSTOVA NA HRVATSKOM JEZIKU

Prilikom izdavanja Sv. pisma i priređivanja liturgijskih tekstova na hrvatskom jeziku priređivači obično mole za suradnju i lingviste. Lingvisti su zainteresirani za hrvatski jezik na svakom području njegove upotrebe, ali je nemoguće da na svim područjima aktivno sudjeluju. Zato bih iznio samo neka načela kojih bi se valjalo držati.

1. Prije svega treba se složiti o karakteru teksta jer od toga zavisi izbor jezičnih sredstava. Liturgijski su i svetopisamski tekstovi uzvišeni, u dobroj su mjeri i pjesnički, a ne obični, i to se mora odraziti i u jeziku. Mogu to pokazati na jednom primjeru. U suvremenom jeziku **advokat** je obična riječ, a **odvjetnik** nije, slabo se upotrebljava, rekli bismo da zastarijeva. Ipak se **odvjetnik** dobro uklapa u liturgijski tekst: **da onaj kojega štujemo na zemlji bude našim odvjetnikom kod tebe na nebu** (Prikazna molitva 24. ožujka), a **advokat** ne pristaje, jer je u svom osjećajnom značenju suha, ima izrazito poslovno-administrativno obilježje. Kao eventualna zamjena dolazi u obzir **zagovornik** (branitelj, zaštitnik) ali **advokat** ne, iako je značenjem bliža.

Suvremena nas stilistika uči da jezična sredstva valja birati prema karakteru djela. Napominjem to jer svi priređivači tih tekstova ne misle tako, a zbog svoga mišljenja idu posebnim putovima u odabiranju jezičnih sredstava hrvatskoga jezika.

2. Današnju težnju za osuvremenjivanjem mnogi shvaćaju tako kao da osuvremeniti znači pojednostavniti, posvakidašnjiti jezik liturgijskih i svetopisamskih tekstova. Ako smo se složili da su ti tekstovi onako kako je rečeno u t. 1, onda je osuvremenjivanje dobrim dijelom ograničeno zbog pjesničkosti i zbog tradicije. Tradiciju treba poštovati zbog kontinuiteta književnoga jezika i zbog njezina pjesničkog djelovanja. Zato se u osuvremenjivanju ne smije lakomisleno odbaciti.

učiniti da je ovo skretanje na štetu vjeri i pravoj pobožnosti. Toga se ne treba bojati. Upoznajmo put Crkve i bez straha naprijed!

Fra Jure Radić

O PRIREĐIVANJU SVETOPISAMSKIH I LITURGIJSKIH TEKSTOVA NA HRVATSKOM JEZIKU

Prilikom izdavanja Sv. pisma i priređivanja liturgijskih tekstova na hrvatskom jeziku priređivači obično mole za suradnju i lingviste. Lingvisti su zainteresirani za hrvatski jezik na svakom području njegove upotrebe, ali je nemoguće da na svim područjima aktivno sudjeluju. Zato bih iznio samo neka načela kojih bi se valjalo držati.

1. Prije svega treba se složiti o karakteru teksta jer od toga zavisi izbor jezičnih sredstava. Liturgijski su i svetopisamski tekstovi uzvišeni, u dobroj su mjeri i pjesnički, a ne obični, i to se mora odraziti i u jeziku. Mogu to pokazati na jednom primjeru. U suvremenom jeziku **advokat** je obična riječ, a **odvjetnik** nije, slabo se upotrebljava, rekli bismo da zastarijeva. Ipak se **odvjetnik** dobro uklapa u liturgijski tekst: **da onaj kojega štujemo na zemlji bude našim odvjetnikom kod tebe na nebu** (Prikazna molitva 24. ožujka), a **advokat** ne pristaje, jer je u svom osjećajnom značenju suha, ima izrazito poslovno-administrativno obilježje. Kao eventualna zamjena dolazi u obzir **zagovornik** (branitelj, zaštitnik) ali **advokat** ne, iako je značenjem bliža.

Suvremena nas stilistika uči da jezična sredstva valja birati prema karakteru djela. Napominjem to jer svi priređivači tih tekstova ne misle tako, a zbog svoga mišljenja idu posebnim putovima u odabiranju jezičnih sredstava hrvatskoga jezika.

2. Današnju težnju za osuvremenjivanjem mnogi shvaćaju tako kao da osuvremeniti znači pojednostavniti, posvakidašnjiti jezik liturgijskih i svetopisamskih tekstova. Ako smo se složili da su ti tekstovi onako kako je rečeno u t. 1, onda je osuvremenjivanje dobrim dijelom ograničeno zbog pjesničkosti i zbog tradicije. Tradiciju treba poštovati zbog kontinuiteta književnoga jezika i zbog njezina pjesničkog djelovanja. Zato se u osuvremenjivanju ne smije lakomisleno odbaciti.

Liturgijske i svetopisamske tekstove ne priređujemo na hrvatskom jeziku prvi put, nego oni imaju veću tradiciju, a tradiciju ne valja narušavati bez opravdanih razloga. A opravdani su razlozi ovi:

a) novi original, novo tumačenje originala, bolje približenje originalu i sl.

b) jezični razlozi.

3. Ni razlozi pod a) ne smiju u potpunosti narušiti tradiciju. Tako se danas imena prilagođuju hebrejskom originalu, ali to ne vrijedi za usvojena, poznata i proširena imena jer bi inače u književnom jeziku i kulturi nastao velik poremećaj.

4. Zbog jezičnih razloga tradiciju smijemo narušiti kad iz tekstova uklanjamo pogreške, izrazite arhaizme, uopće zbog savršenijega jezičnog izraza. Pri tome treba imati na umu da tradicionalni oblici imaju posebno stilsko djelovanje, da često djeluju uzvišeno, pjesnički. Zato ne valja odbacivati sve što u suvremenom jeziku nije obično, što je već pomalo i arhaično.

U novijim se tekstovima zapaža težnja da se posesivni atributi stavljaju ispred imenica (**Gospodnja službenica, čovječji sin** . . .) jer da je arhaično imenica pa atribut. Istina, poredak **službenice Gospodnje, Sin čovječji** bio je u 19. stoljeću sasvim običan, a danas nije, ali upravo zbog svoje neobičnosti djeluje pjesnički. To nije arhaizam, nego je dio suvremenih stilističkih sredstava i njime se služe i današnji pisci kad žele postići stilski učinak. Tu se dakle od tradicije smije odstupati samo u ograničenu opsegu.

Slično se zapaža i izbjegavanje upotrebe nekih prošlih vremena. Aorist je vrlo živo sredstvo književnoga jezika, pogotovu u pjesničkom stilu, a prema tome ga treba iskorištavati i u liturgijskim i svetopisamskim tekstovima. Imperfekt djeluje arhaičnije, ali potpun arhaizam nije. Još je uvijek sastavni dio pjesničkog jezika, i ne samo pjesničkoga. Zato se mogu uklanjati samo neobičniji oblici. Ali i tu s oprezom. Jer kad postoji tradicija, ne smetaju ni oblici na — hu, koji se inače mogu činiti pravi arhaizmi. Primjer za to imamo u pjesmi:

Tri kralja jahahu
S onih sunčanih stran,
Tri dara nošahu:
Mir, zlato tamijan!

To vrijedi i za pojedine riječi. Danas je npr. riječ **prisutan** potisnula **nazočan,** ali to ne znači da i iz liturgijskih tekstova treba izbaciti **nazočan**. Upotrebljava se u obredniku za vjenčanje:

... **uzimaš li ovdje nazočnu** ...
... **uzimaš li ovdje nazočnoga** ...

Vjenčanje je rijedak i svečan događaj u životu i tada svečano djeluje kad se čovjek susretne i s rijetkom riječi. **Prisutna** je svakidašnja riječ i bila bi bez ikakva osjećajnog djelovanja.

5. Osim normalne težnje da tekstovi budu pisani dobrim i čistim jezikom treba težiti da budu pisani biranim jezikom, pjesnički obojenim elementima, po potrebi i ritmizirani, i sl. da ga čovjek doživljava s osjećajem ljepote. To ističem zato što se zapaža depoetiziranje, deritmiziranje, prozaiziranje.

6. Ako imamo više tradicija (sjevernohrvatsku, dalmatinsku, bosansku ...), to jest teškoća, ali i prednost. Teškoća je u tome što s jednom treba prekinuti, što treba gledati na više strana, ali je prednost u tome što raznolikost pruža veći izbor, a u većem izboru lakše je naći bolje rješenje, tada treba gledati na dužinu tradicije, na proširenost i na prihvatljivost rješenja za sve.

7. Sad je prilika da se priredi tekst za sve hrvatske krajeve. Ne bi bilo dobro da za pojedina područja imamo različite tekstove. Ako bi što u zajedničkom tekstu i odstupalo od govornih navika pojedinoga kraja, a opravdano je s gledišta jedinstva književnog jezika, tada to puku treba objasniti. Sitna mjesna odstupanja nisu problem. (Mislim ovdje na koji uobičajeni naziv kao što je ime kojega crkvenog zaštitnika i sl.).

8. Tekstove treba prirediti što bolje da se kasnije mijenja što manje, samo ono što imperativno traži jezični razvoj, da se ni kasnije tradicija ne narušava. Ako dosadašnju tradiciju treba narušiti, onda je upravo prilika da se to sada učini, jedanput, a ne da se češće narušava. Što je tekst općenitiji (Očenaš, Zdravomarija ...), to treba više paziti, da se takvi tekstovi što manje mijenjaju.

9. Tko radi na ovom poslu treba da je dobar znalac i teksta i hrvatskog jezika. Jedno bez drugoga ne ide. Zato lingvist ovdje može malo pomoći ako se posebno ne upusti i u sadržaj. Zbog karaktera teksta koji od suradnika treba po mogućnosti da ima i pjesničkih sklonosti. Dobro bi bilo da na kraju tekst pročita i koji pjesnik. Idealno bi bilo da pojedine dijelove, kao što su psalmi, prevode istaknuti pjesnici i prevodioci.

10. Ako se radi u skupini, tada je dobro da su zastupani stručnjaci iz raznih krajeva.

Dr Stjepan Babić

KONAČNO IPAK SVAKODNEVNI MISAL

Upotreba narodnog jezika u liturgiji jest jedan od providencijalnih plodova i darova Drugoga vatikanskog sabora našem vremenu. Danas valjda više nema ni jednoga i malo realnog pastoralnog praktičara ni teoretičara koji bi mogao tvrditi suprotno. Dakle, potreban nam je prijevod cijelog Misala. Međutim, beprijekorno obaviti taj posao gotovo je nemoguće. To je vrlo težak i složen rad. Treba angažirati veliki broj stručnjaka (npr. biblicista, liturgičara, filologa grčkoga, latinskog i hrvatskog jezika, književnika, pjesnika, muzičara i likovnih umjetnika). Svi oni, a i drugi, jer nisu svi nabrojeni, osim svoje stručne spreme i ljubavi za taj posao moraju naći »zajednički jezik« tj. složiti se u principima rada i njihovoj praktičnoj izvedbi. Budući da glavninu Misala sadrže biblijski tekstovi, treba njihovu prijevodu pristupiti s puno razumijevanja, jer su to sveti, vrlo često pjesnički i nama pomalo daleki semitski izrazi. Sve to pretočiti na lijepi hrvatski izraz nije lako. Problem je tim teži kad svaki dan čujemo zahtjev da taj jezik Misala i Svetog Pisma mora biti »naš«, »današnji«, »suvremeni« (mnogi tad misle na novinarski!) Iako je npr. iz današnjega govornog jezika gotovo nestalo imperfekta, a vrlo je rijedak i aorist, to ne znači da ih treba izbaciti iz svetih tekstova. Jednako je i s pojedinim izrazima koje ne susrećemo na ulici, a koji u crkvenom jeziku imaju svoje značenje i svoje posvećeno mjesto. Treba paziti na pjesničke izraze, određena stilska i ritmička sredstva. I toliko toga!

9. Tko radi na ovom poslu treba da je dobar znalac i teksta i hrvatskog jezika. Jedno bez drugoga ne ide. Zato lingvist ovdje može malo pomoći ako se posebno ne upusti i u sadržaj. Zbog karaktera teksta koji od suradnika treba po mogućnosti da ima i pjesničkih sklonosti. Dobro bi bilo da na kraju tekst pročita i koji pjesnik. Idealno bi bilo da pojedine dijelove, kao što su psalmi, prevode istaknuti pjesnici i prevodioci.

10. Ako se radi u skupini, tada je dobro da su zastupani stručnjaci iz raznih krajeva.

Dr Stjepan Babić

KONAČNO IPAK SVAKODNEVNI MISAL

Upotreba narodnog jezika u liturgiji jest jedan od providencijalnih plodova i darova Drugoga vatikanskog sabora našem vremenu. Danas valjda više nema ni jednoga i malo realnog pastoralnog praktičara ni teoretičara koji bi mogao tvrditi suprotno. Dakle, potreban nam je prijevod cijelog Misala. Međutim, beprijekorno obaviti taj posao gotovo je nemoguće. To je vrlo težak i složen rad. Treba angažirati veliki broj stručnjaka (npr. biblicista, liturgičara, filologa grčkoga, latinskog i hrvatskog jezika, književnika, pjesnika, muzičara i likovnih umjetnika). Svi oni, a i drugi, jer nisu svi nabrojeni, osim svoje stručne spreme i ljubavi za taj posao moraju naći »zajednički jezik« tj. složiti se u principima rada i njihovoj praktičnoj izvedbi. Budući da glavninu Misala sadrže biblijski tekstovi, treba njihovu prijevodu pristupiti s puno razumijevanja, jer su to sveti, vrlo često pjesnički i nama pomalo daleki semitski izrazi. Sve to pretočiti na lijepi hrvatski izraz nije lako. Problem je tim teži kad svaki dan čujemo zahtjev da taj jezik Misala i Svetog Pisma mora biti »naš«, »današnji«, »suvremeni« (mnogi tad misle na novinarski!) Iako je npr. iz današnjega govornog jezika gotovo nestalo imperfekta, a vrlo je rijedak i aorist, to ne znači da ih treba izbaciti iz svetih tekstova. Jednako je i s pojedinim izrazima koje ne susrećemo na ulici, a koji u crkvenom jeziku imaju svoje značenje i svoje posvećeno mjesto. Treba paziti na pjesničke izraze, određena stilska i ritmička sredstva. I toliko toga!

Nerealno bi bilo potpuno prekinuti i s tradicijom, koja je kod nas vrlo bogata. One krajeve naše domovine koji tu tradiciju nemaju ne smije »čuditi« i »iznenaditi«, ako u novom prijevodu nađu dobre izraze posvećene tradicijom. Ovim ne želim reći da su u ovom prijevodu samo takvi izrazni zadržani. Često se puta od nekoliko tradicija nije bilo lako odlučiti na jednu, i to onu najbolju.

Radna grupa koja je radila na prijevodu ovoga Misala bila je svjesna svega toga. I nije se prihvatila ovoga posla jer je bila uvjerena da će udovoljiti svim tim zahtjevima. Čak je već unaprijed znala da će biti dosta nedostataka koji bi se možda i mogli ukloniti. **Samo svijest neophodne potrebe novoga prijevoda natjerala nas je da se prihvatimo posla.**

Nekoliko izdanja Misala dra Kniewlada davno je raspačano. Osim toga je cijela Sveta sedmica doživjela obnovu, a u današnjem Misalu ima i veliki broj novih tekstova misa (npr. sv. Josip Radnik, Vel. Gospa, tolike zavjetne mise itd). Uz to se treba sjetiti da će za koju godinu nastupiti konačna liturgijska reforma (ako se uopće može govoriti o »konačnoj« reformi!). Stoga u ovoj situaciji nismo imali ni dovoljno stručnjaka, ni vremena, ni... za izradu »konačnog« i najboljeg prijevoda. Zato bismo ovaj Misal mogli nazvati »privremenim«. Njegova je vrijednost uz ostalo što će ispuniti jednu veliku prazninu u svakidašnjoj praksi, i možda još veća što će biti baza na kojoj će se moći raditi, kad dobijemo cijeli reformirani Misal onako kako ga izrađuju stručnjaci Vijeća i koji će SZO propisati za koju godinu. A do tih sretnih vremena poslužimo se ovim!

U ovom prikazu trebalo bi iznijeti više pojedinosti da se može vidjeti kako se »u praksi« primjenjivalo principe. To zapravo pripuštam nekome izvan kruga suradnika. Nek to bude dobar kritičar. Svakako dobronamjeran, jer je svaki drugi već unaprijed promašio posao. Ovim ne mislim odbaciti zamjerke i nedostatke, jer objektivna kritika mora iznijeti i pozitivne i negativne strane. Promašaj je samo pohvala, ali je jednako promašaj samo predbacivanje i kuđenje. Od kritike se traži da realno ocijeni rad. Da upozori na uspjeh, ali i da još većom brigom upozori na promašaj, netočnost, pogrešku. Bit ćemo zahvalni svima koji javno

u štampi ili u privatnim pismima upozore na ono što treba ispraviti. Sve će to olakšati rad na onom »konačnom« prijevodu. Uz ostalo: više očiju više vidi!

Iznijet ću ipak samo jedan problem. Netko će zapaziti da je npr. jedan stih određenog psalma na dva mjesta preveden na dva načina. I ljudi će se tome čuditi i pitati: »Zašto i kako?« Najprije spominjem da i današnji Missale Romanum ima dosta takvih slučajeva. Povijesni razvoj Misala i razni prijevodi su tome »krivi«. U ovom Misalu je jednostavno moralo tako biti, jer ovaj prijevod nije radila radna grupa od prve do posljednje stranice bez obzira i obaveza. Moramo se sjetiti da je dobar dio tekstova bio prije preveden i odobren. Sad je bilo nemoguće mijenjati prijevod, jer bi npr. u recitiranju određenog teksta nastala zbrka i zabuna. Prema tome morao je ostati i u ovom Misalu već prije prevedeni i odobreni tekst. Međutim, osim interpukcija i štamparskih grešaka, u novim misnim tekstovima radna grupa je smatrala da se može poslužiti slobodom izbora boljeg prijevoda. Da li smo svaki put zbilja uspjeli dati bolji prijevod to će i opet kritika reći. Dosada odobreni prijevod bio je na nekim mjestima netočan, ili barem jako loš. Stoga smo nekoliko puta intervenirali. Npr. Prikazna pjesma 23. nedj. po Duhovima: »De profundis clamavi ad te, Domine: Domine, exaudi orationem meam: de profundis clamavi ad te, Domine.« Dosadašnji odobreni prijevod glasi: »Iz dubine vapijem k tebi, Gospodine: Gospodine usliši glas moj, aleluja.« Jasno je svakome da smo ovdje morali intervenirati i prevesti: »Iz budine vapijem k tebi, Gospodine! Gospodine, usliši glas moj. Iz dubine vapijem k tebi, Gospodine.« Na nekim mjestima gdje je smisao u prijevodu ispravan, a jezik i stil su zbilja loši te je trebalo mijenjati, ipak smo sve ostavili po starom da se dosada tiskani tekstovi mogu u zajedničkom pjevanju i recitiranju upotrebljavati. Tako npr. Pjesma iza 2. čitanja na Uskrsnom bdjenju: »Pjevajmo . . . Pomoćnik i zaštitnik je postao meni za spasenje . . .«, ili kod blagoslova krsne vode: . . . »da se svaki čovjek, koji uđe u ovaj sakramenat preporođenja, na novo djetinjasto prave nevinosti iznova rodi.«

Za ovo su izdanje, kako rekoh, preuzeti dosada odobreni misni tekstovi u izdanju lista »Molite braćo« Makarska 1963, koje je kasnije preuzeo »Misni priručnik« Zagreb 1965, »Bogoslužje« Makarska 1965. i »Nedjeljni misal«

u svescima Zagreb 1965. Taj prijevod u izdanju lista »Molite braćo« izradila je komisija koju je prije nekoliko godina po ovlaštenju Biskupske konferencije u Zagrebu imenovao ondašnji predsjednik ILO-a nadbiskup dr Franjo Šeper. Članovi su komisije: dr Martin Kirigin, OSB, predsjednik (Biograd), Mitar Dragutinac (Đakovo), dr Ljubomir Kučan (Rijeka), Mate Meštrović (Split), Ante Miličić (Povlja), dr Jure Radić, OFM (Makarska), Mô Albe Vidaković (Zagreb) i dr Nikola Žuvić (Zagreb).

Obnovljeni obred Svete sedmice, koji je ove godine tiskan u Rimu, izradio je mostarski biskup dr Petar Čule uz pomoć nekoliko suradnika. Taj je prijevod najprije tiskan u »Molite braćo«, zatim u »Bogoslužju« pa ove godine u Rimu i napokon sad u ovom Misalu. Odstupili smo u samo nekoliko izraza za koje smatramo da ih se moralo mijenjati. Prijevodi predslovlja su iz »Misnog priručnika«. Oni se donešto razlikuju od prijedova u »Bogoslužju«. Iako su jedni i drugi odobreni, preuzesmo one iz »Misnog priručnika«. Ostali su novi. Sve tri misne molitve svetih vremena i svetačkih blagdana, kojih nema u »Bogoslužju«, preveo je dr Josip Salač, duhovnik Bogoslovskog sjemeništa u Zagrebu. Čitanja i Evanđelja je preveo dr Nikola Žuvić um. sveuč. profesor u Zagrebu. Zavjetne i prigodne mise preveli su dr. o. Jure Radić i prof. o. Gabrijel Jurišić. Sve je prijevode ponovo usporedio s latinskim tekstovima Misala o. J. Radić.

Jezičnu korekturu su obavili: jedan poznati stručnjak za hrvatski jezik iz Zagreba (sve molitve i oko polovinu čitanja), dr o. Jeronim Šetka, prof. hrvatskog jezika na Franj. gimnaziji u Sinju (cijeli tekst), dr o. Karlo Kosor, prof. hrvatskog jezika na istoj školi, (dio teksta), o. Gabrijel Jurišić, prof. grčkog i latinskog jezika na istoj školi (cijeli tekst). U korekturi su sve ponovo pregledali uz o. Radića i o. Jurišića dr Martin Kirigin, o. Nikola Radić i o. Pavao Vučković.

Javnost je bila obaviještena o ovom izdanju. Stoga je stiglo o. J. Radiću vrlo mnogo pismenih i usmenih prijedloga, svjeta, uputa, upozorenja i sugestija (npr. dr o Bonaventura Duda OFM, dr o. Ante Jadrijević OFM, dr Josip Butorac, o. Janko Pavlinović DI i mnogi o. župnici). Koliko je bilo moguće zahtjevima je udovoljeno. Ipak treba napomenuti da je bilo i zahtijeva koji se isključuju.

U cijelom Misalu provedene su izmjene koje su stupile na snagu 29. lipnja t. g. na temelju Upute SZO od 4. svibnja t. g. i Instrukcije od 25. svibnja t. g. koja je stupila na snagu 15. kolovoza, t. g. Tako npr. u božićnoj osmini više ne može biti ni Misa ni spomen blagdana 3. reda. Stoga je izostavljen i sv. Toma biskup i mučenik i sv. Silvestar papa. Jednako je i s blagdanima 3. reda koji stalno dolaze u korizmi. Na to upozorava u Misalu bilješka na str. 496.

U Misal je uneseno i oko 20.-ak tekstova s notama koji se češće pjevaju (npr. »Poškropi me...«, »Vidjeh vodu...«, oba napjeva »Oče naš...«, »Idite u miru«, »Slava čast i hvala ti...«, »Djeca židovska...« itd.).

Akademski slikar Mladen Veža iz Zagreba izradio je 20-ak slika za najvažnije dane u godini. Crteži su rađeni prema radovima naših poznatih umjetnika od najstarijih (bezimeni, Radovan, Buvina) pa do najnovijih (Meštrović, Dulčić). Za neke motive sakralne umjetnosti koje nisu obrađivali naši umjetnici prof. Veža je dao svoje radove izrađene za ovaj Misal (npr. sv. Josip Radnik).

Na početku Misala tiskan je na latinskom jeziku dekret Vijeća za provedbu Uredbe o sv. bogoslužju, kojim je odobren tekst štampan u »Bogoslužju«, Prema tome svi tekstovi (Misala) iz »Bogoslužja«, kojih nema u »Misnom priručniku«, a tiskani su u ovom Misalu, odobreni su za liturgijsku upotrebu. Ujedno napominjem da je posljednje zasjedanje Biskupske konferencije u lipnju t. g. u Zagrebu odobrilo ovaj prijevod i zaključilo čim bude doštampan da se odmah pošalju dva primjerka u Rim na odobrenje Vijeću. Nadamo se da će Vijeće odobriti Misal i da ćemo ga uskoro moći upotrebljavati i na oltaru.

Uvodnu riječ je napisao zagrebački nadbiskup Franjo kard. Šeper. Izdavač je također dao svoj predgovor i opširni uvod o liturgiji i saborskim odredbama koje se odnose na sv. obrede. Donesen je pregled liturgijske godine, pregled pomičnih svetkovina do 1977. g. i cijeli kalendar. U kalendaru su s četiri tipa slova označena i četiri reda blagdana, vrsta svetkovine i liturgijska boja. Raspored je zadržan kao u Missale Romanum (npr. sva predslovlja s prethodnim rubrikama nalaze se pred kanonom Mise). Samo su blagdani svetaca stavljeni poslije zajedničkih misa (commune) kako to imaju i neka novija izdanja Missale Romanum. Tekstovi Vel. četvrtka, Petrka, Uskrsnog bdjenja

i čitavi red i Kanon Mise odštampani su crveno i crno (oko 10 stranica). Osim hrvatskog reda Mise, tu je i cijeli latinski Ordo Missae i staroslovensko Pravilo Misi.

Na koncu nekoliko kazala omogućit će lako snalaženje i služenje Misalom.

Misal je tiskan na 70-gramskom bijelom, neprozirnom, bezdrvnom papiru. Ima 736 stranica. Četiri raznobojne vrpce. Manji će dio biti uvezan u kožu sa zlatotiskom, (taj će jasno biti i znatno skuplji), ostalo u raznobojni polivinilski uvez uvoznog i našeg porijekla sa zlatotiskom.

Za one koji to posebno naruče bit će izrađena i futrola u kojoj će se Misal čuvati od oštećenja.

Ovih nekoliko podataka o novom Misalu mislim da će dobro doći svima koji ga nisu još vidjeli, koji su bili slabo ili nikako informirani, koji ga očekuju s veseljem ili s nepovjerenjem. Jasno je da nije sve rečeno.

Želja je svih nas koji smo radili na ovome prijevodu i izdanju da ga hrvatska katolička javnost — lajici i klerici — prime s onom ljubavlju s kojom smo ga radili. Da bi ovaj Misal više i bliže privukao Misi, žrtveniku, Kristu naše svećenike i vjernike, posebno našu dragu hrvatsku mladost kojoj je saborska Uredba o sv. bogoslužju omogućila u ovo postkoncilsko vrijeme ono što naši junački i slavni pređi nisu ni slutili!

o. Gabrijel Jurišić

PAVAO VI PROGOVORIO O CELIBATU

Fenomenalno je aktivan naš sv. Otac Pavao VI.

On je obećao još za vrijeme Koncila **posebnu Encikliku o svećeničkom celibatu.** I objelodanio je na svoj imendan 24. VI pod naslovom **»Caelibatus sacerdotalis.«** Problem svećeničkog celibata u posljednje je vrijeme u živoj diskusiji. Osobito u nekim krajevima Amerike i kod evropskih nordijskih država.

Pavao VI otvoreno, jasno i detaljno iznosi razloge onih koji bi ga iz socioloških ili ekumenskih razloga dokinuli. Ali on, dok lojalno iznosti njihove misli, snažno i odrješito

i čitavi red i Kanon Mise odštampani su crveno i crno (oko 10 stranica). Osim hrvatskog reda Mise, tu je i cijeli latinski Ordo Missae i staroslovensko Pravilo Misi.

Na koncu nekoliko kazala omogućit će lako snalaženje i služenje Misalom.

Misal je tiskan na 70-gramskom bijelom, neprozirnom, bezdrvnom papiru. Ima 736 stranica. Četiri raznobojne vrpce. Manji će dio biti uvezan u kožu sa zlatotiskom, (taj će jasno biti i znatno skuplji), ostalo u raznobojni polivinilski uvez uvoznog i našeg porijekla sa zlatotiskom.

Za one koji to posebno naruče bit će izrađena i futrola u kojoj će se Misal čuvati od oštećenja.

Ovih nekoliko podataka o novom Misalu mislim da će dobro doći svima koji ga nisu još vidjeli, koji su bili slabo ili nikako informirani, koji ga očekuju s veseljem ili s nepovjerenjem. Jasno je da nije sve rečeno.

Želja je svih nas koji smo radili na ovome prijevodu i izdanju da ga hrvatska katolička javnost — lajici i klerici — prime s onom ljubavlju s kojom smo ga radili. Da bi ovaj Misal više i bliže privukao Misi, žrtveniku, Kristu naše svećenike i vjernike, posebno našu dragu hrvatsku mladost kojoj je saborska Uredba o sv. bogoslužju omogućila u ovo postkoncilsko vrijeme ono što naši junački i slavni peđi nisu ni slutili!

o. Gabrijel Jurišić

PAVAO VI PROGOVORIO O CELIBATU

Fenomenalno je aktivan naš sv. Otac Pavao VI.

On je obećao još za vrijeme Koncila **posebnu Encikliku o svećeničkom celibatu**. I objelodanio je na svoj imendan 24. VI pod naslovom **»Caelibatus sacerdotalis.«** Problem svećeničkog celibata u posljednje je vrijeme u živoj diskusiji. Osobito u nekim krajevima Amerike i kod evropskih nordijskih država.

Pavao VI otvoreno, jasno i detaljno iznosi razloge onih koji bi ga iz socioloških ili ekumenskih razloga dokinuli. Ali on, dok lojalno iznosti njihove misli, snažno i odrješito

naglašava neoborivu i neprocjenjivou vrijednost celibata. »Svećenički celibat . . . sadrži svu svoju vrijednost i u naše vrijeme.« Promatra u svoj širini sociološke argumente protiv zadržanja celibata, koji nijesu kadri obeskrijepiti njegovu bitnost, nego jedino mogu purificirati molitve za njegovo održanje kao crkvenog zakona.

Enciklika se sastoji od dva dijela: prvi je dio doktrinalni koji reproducira deklaraciju Koncila o celibatu i navodi 106 citata iz Biblije u njegov prilog. I osvjetlio ga je s gledišta kristološkog, crkvenog i eshatološkog. Sv. Otac je postavio nešto prostora u Enciklici i istočnom crkvenom zakonodavstvu, uspoređujući ga s onim na Zapadu.

Prvi dio Enciklike završava naglašavajući vrijednost celibata u suvremeno doba, pozitivnu vrijednost, a ne pasivno odricanje — jer je on poziv na »srčanost vjere«. I ispituje moguće razloge pomanjkanja svećeničkih zvanja i dokazuje da gdje ne vlada zakon celibata, nije zato u porastu broj svećeničkih zvanja. Istina je da celibater — svećenik živi u samoći. Težak je njegov križ, ali ga nosi dijeleći dramu sudbine Kristove, da »u prividno umrlom životu donose otajstvene plodove života.«

U drugom dijelu Enciklika razvija smjernice koje je Sabor proglasio, a one će providjeti formaciju svećenika, imajući u vidu socijalni ambijent u kojem je ucijepljen. U ovom dijelu akcenat je — na **slobodi izbora**, tako da mladić bude zreo, pa da selekcija kandidata bude rigorozna, provedena s fizičkoga i psihičkoga gledišta. I odgojna praksa mora biti po otvorenim kriterijima, tako da svećenički kandidat progresivno spozna sebe i ambijenat. Stari načini odgoja nijesu osposobljavali mladiće za svjestan i slobodan izbor.

Enciklika predviđa period probe prije nego izbor bude definitivan sa svećeničkim ređenjem. Odsad zakon celibata neće biti obligatoran s primanjem subđakonata.

Značajan je stav sv. Oca prema dezerterima iz celibatske zajednice. Pun je shvaćanja prema palima, dok čvrsto stoji uz održanje zakona. Očinski — da spasi zalutale!

Pavao, Vrhovni Svećenik, upravlja srdačan i topli poziv kleru da shvati svoj svećenički život kao »neprestano osvajanje«; da ispita »oštroumno i vedro svoj položaj«; da

zahvati »velikodušno mnogostruke obveze svoga života«, obazirajući se na nutarnjoj i vanjskoj — zaista muževnoj — askezi.«

Sv. Otac moli biskupe i sve vjernike da osjete dužnost pomagati svećenika. Posebno kršć. lajici moraju znati biti srdačni prijatelji svećenika, jer krepost svećenika postanu bolji, a oni njega pomažu da respektira svoju misiju.

Msgr. Garofalo na konferenciji za štampu kratko je i jasno prikazao sadržaj Enciklike koju je većinom Papa osobno redigirao, a na kojoj su surađivale tri internacionalne komisije. Osvrnuo se na žalosni fenomen dezertera. A što se tiče pomanjkanja zvanja rekao je da je to stvar prije Boga nego ljudi. Isus se nije mnogo brinuo za broj onih kojima će povjeriti svoj mandat: svoje poslanje povjerio je dvanaestorici, a kod križa mu je ostao samo jedan vjeran koji ga nije izdao! — Na objekciju nekih da Isus nije vezao svećenstvo uz celibat, msgr. Garofalo je odgovorio da ga nije ni odijelio: ostavio je vlast svojoj Crkvi to odlučiti u času duhovnog progresa svojih pastira. Evanđelje se sudara s običnom logikom, jer slijedi svrhunaravnu logiku koju može prihvatiti samo tko ima vjeru.

Enciklika »Cealibatus sacerdotalis« silno je odjeknula u čitavom svijetu. Ističem samo neke značajne odjeke.

I **Kardinal Bacci o celibatu**

Kad je sv. Otac Pavao VI objelodanio Encikliku o crkvenom celibatu, liberalna štampa svih struja i boja, tu je najnoviju instrukciju protumačila kao ustuk na anticelibatersku propagandu sa strane jednog dijela klera. A to je i krivo i zlobno.

Papa ne polemizira ni s kim: on uči i slavi, riječima jasnim i uvjerljivim, ljupotu ove aureole, tj. celibata, koja resi čelo katoličkog svećenika. I hrabri i potiče svog svećenika da tu aureolu sačuva neokaljanu: molitvom, žrtvom i pokorom.

Svećenički celibat nije samo »zakon celibata«, već je nada sve svojevoljno **posvećenje,** velikodušno i potpuno, duše i tijela božanskom Spasitelju. Celibat je plemenito predanje koje uključuje duhovno očinstvo Božjeg svećenika koji se odreče prava na vlastitu obitelj i osjeća se kao otac svih duša, a posebno slabih, siromaha i grješnika. Sto-

ga je postao uzvišeni ideal na koji se ne smije zlobno i pakosno gledati, iako po koji nesretnik — što se događa u svakoj vojsci — radi ljudske slaboće i izda slobodno prihvaćene obaveze.

I nije se tome čuditi jer živimo u doba sveopće pometnje i iskivljivanja religiozno-moralnih vretnota preko radija, štampe i televizije. Pijo XII oštro je osudio onu industrijalizaciju koja se širi u lukrativne svrhe. Ona je otrovala neke svećenike pa proživljuju časove zastranjenja i malodušnosti. To ističe Pavlova enciklika i naglašava da se Kristovi svećenici moraju tom zlu oprijeti, hrabro i ustrajno, tražeći svoj oslon jedino u božanskoj milosti.

Nuždan je dublji duhovni život prožet molitvom, **očeličen žrtvom i pokorom.** Katolički je celibat plod velike kreposti, tvrdi sv. Ambrozije. On je polagani, neprestani martirij. Ali kakva li se ne osjeća nebeska radost u ovom polaganom, neprestanom martiriju! Radost ove celibatske pobjede nadoknađuje sve borbe i napore! Danas mnogi govore da treba ići k narodu. Kradinal Bacci (L'Osser. Rom. br. 148. od 25. VI 1967.) tvrdi protivno, tj. da narod dođe k svećeniku; da se narod, previše zaglušen od svega što je novo, izvanjsko i spektakularno, povrati na bistre izvore kršćanstva koje je jedino kadro raspršiti mnoge sjene, rasvijetliti mnoge umove, blažiti mnoge rane. Upravo je ovo divna misija svećnika, Božjeg čovjeka, koju može sam on izvršiti, jer je otac Božjega naroda, jer je dijelitelj božanske milosti.

Čita se u životu sv. Arškog župnika da je jednoga dana pao pred njegove noge neki siromašni svećenik kojeg su mučile teške oluje napasti, i molio je u suzama od njega svjetlo, utjehu i snagu. Sv. župnik ljubazno ga je primio i rekao mu:

— Da li vi svaki obavljate vašu meditaciju?

— Ne, odgovori on, gušeći se u jecanju. I sv. župnik nastavi:

— Da li idete svaku večer, prije nego pođete na počinak, adorirati pred Presvetim, ne samo da obavite kratki pohod nego, kad se razbukti napast, da li ostajete čitavu noć adorirajući pred oltarom?

— Sjećate li se da je o samom Isusu pisano »erat pernoctans in oratione«? a on nije imao potrebe moliti svog Oca Nebeskoga.

I još je svetac nadodao:

— Da li vi činite koju svojevoljnu pokoru? Sjećate li se da su se sveci bičevali do krvi da ne uvrijede Gospodina i da zasluže nebeski dar kreposti«?

I zaključio je ovim riječima:

Oh, svećenstvo je jedna tako velika stvar, tako uzvišena! Svećenik svaki dan dovodi samog Isusa na oltar. Stvar je to tako velika i tako uzvišena da bi svijet pao na koljena pred noge svećenika, kad bi to shvatio; a kad bi sam svećenik potpuno shvatio svoje dostojnstvo, umro bi ne od straha nego od ljubavi! Ti, dragi brate, promatraj ovo i učni ovo. I osjetit ćeš da si spašen, jak i sretan.

Kardinal zaključuje svoj kratki komentar o Pavlovoj enciklici o celibatu sa slobodnim prijevodom s engleskoga jedne pjesme koja može rasplamsati božanskom milošću ljubav za uzvišenim idealom svećeničkog celibata, ako se ozbiljno promatra.

Evo nekih misli iz te pjesme

»Od ruku svećenika imamo potrebu u zori života
i u posljednjoj noći,
Osjećamo njihov topli stisak prijateljstva,
Tražimo ih kad kušamo gorkost života.

Kad dolazimo na svijet, svi smo grješnici,
bilo veliki, bilo mali,
i ruke koje nas čine čistima kao anđele,
bijele su ruke svećenika.

Na oltaru svaki dan ga vidimo,
pa ni ruke jednog kralja na tronu
ne mogu izjednačiti njegovu veličinu,
njegovo jedinstveno dostojanstvo;
jer već u cik zore,
prije nego sunce grane s istoka.
Bog počiva među čistim prstima
bijelih ruku svećeničkih.

I kad smo napastovani i zastranjujemo
po putovima sramote i grijeha,
ruka nas svećenika odrješuje
i ne samo jedanput, već toliko i toliko puta . . .

I kad čovjek uzimlje zaručnicu života
druge ruke spremaju svečanost,
ali bijela ruka svećenikova
blagosivlje i ujedinjuje . . .

Nek Bog blagoslovi i uzdrži svu svetu ruku
za hostiju koju njezini prsti miluju,
i što drugo može učiniti bijedni grješnik
nego zazivati onoga kojeg je Bog izabrao da blagosivlje.
I kad smrtni znoj oblije naše lice,
našu hrabrost može oživjeti
samo pogled na ruke nad nama raskriljene,
da nas blagoslove, te bijele ruke svećenikove.«

Kolika je i kako slatka duhovnost u ovoj pjesmi! Ako ova duhovnost bude dominirala duhom svakog svećenika, sigurno će on moći sačuvati neokaljan ljiljan svoga djevičanstva i moći će izžarivati svoju duhovnost u sve Kristove vjernike koji ga okružuju.

II **Filozof J. Guitton o celibatu**

Jean Guitton je krupno kat. ime u Francuskoj. Filozof-publicist. Katolički lajik-intelektualac, auditor na II Vatikanskom Saboru. Uz Gilsona, Maritaina i Marcela intelektualna i moralna snaga kat. Francuske. On s posebnim i zdravim kriterijem često kometira sve kat. značenje događaje i papine enciklike i instrukcije. I uvijek odlično, bistro i čisto katolički.

Kad je Pavao VI 24. VI 1967. objelodanio encikliku: »Sacerdotalis caelitatus« Guitton je ovako komentirao: Bilo je potrebno da sv. Otac jasno i glasno progovori jer su se neki pokolebali ili otpali. Pa da se čuje i prekine anticelibaterska propaganda. Celibat jest i ostaje norma kat. svećenika Roma locuta — causa finita!

Dr Guitton je u L. Osser. Romano od 2. VI 1967. objelodanio svoj komentar (»La questione cruciale« — bolno pitanje) — o svećeničkom celibatu. Pisac konstantira da postoje bolna pitanja teška kao križ, jer uvjetuje za rješenje potpuni ofertorij sebe u mučeništvu, u žrtvi. I svaka epoha ima svoje bolno pitanje koje traži prihvaćanje vrhovne žrtve. U ovo naše koncilsko i postkoncilsko doba bolno je pitanje svećenički celibat.

Uvijek je problem odnosa između duha i tijela — problem propinjanja, jer je čovjek sastavljen i krh stvor. A Crkva je utemeljena na svećenstvu: ono je transmisiona stanica Vječnoga u vrijeme. Pa koliko bilo veliko svećeničko dostojanstvo ili crkvena osrednjost — **uvijek je sve-**

ćenik asistent sakramentalne prisutnosti Kristove među ljudima. Ali tko je taj koji ne vidi da se u ovo naše doba problem seksa i problem svećenstva slivaju u bolni problem? To se teško osjeća!

Koliko promjena u ovih posljednjih dvadeset godina! Još jučer celibat kat. svećenika bio je izvan diskusije. O ukidanju celibata nije se uopće ozbiljno govorilo. A danas? Stvar je izmjenjena — i u mišljenju nekih vjernika. Čuju se amo tamo glasovi za oženjeni kelr. O tome se govori pod glas!

Guitton smatra da to nije zlo, jer da se duhovi i moralni progres sastoji u tome da se prihvati inteligentno i slobodno što se dosad prihvaćalo po instinktu i iz običaja. S ovog gledišta on tvrdi da je Pavlova enciklika unicum svoje vrste, i da je divna. Gdje se može naći jedan takav tekst, službeni i regularni, koji je poklonio toliko pažnje objekcijama, toliko fine, delikatne i pronicave prodornosti u ljudsko srce, rješavajući poteškoće da se mladić odluči da postane svećenik; koji u isti mah govori i slatko i čvrsto; u kojem se u najvećoj mjeri sljubljuju blagost i zahtjev kao u ovoj Pavlovoj enciklici? Takav tekst ne postoji.

Filozof iznosti i argumente onih koji su za izmjenu crkvene discipline. Njihovu argumentaciju pruža u silogističkom obliku ne samo . . . nego još, tj. ne samo da bi s jednim prilagođenjem izbjegli »suzbijanja« i pokazali se pravi prijatelji čovjeka; nego bi se još više povratili na apostolsku i prvotnu praksu i približili bi se drugim crkvama. Riješili bi nerješen problem zvanja i podijeljivanja sakramenata.

Sve je to, odgovara Guitton, samo, prividno, a ne u stvarnosti. Možda bi se dobilo kvantitativno, ali ne i kavlitativno. Časovito, a ne trajno. On kao filozof promatra problem u svojoj najčišćoj uzvišenosti — kao posljednji problem moralke, onaj o zakonu u svojem odnosu s običajima, tvrdi: kad se jedan teški zakon nalazi u opoziciji s običnim, osrednjim ili zlim običajem, tad se ima samo dva rješenja: ili okrnjiti zakon ili ga ostaviti na svom uzvišenom prijestolju, ali očekivati i kakav bolni »otpad«.

Oba rješenja imaju svoje prednosti. Moje je mišljenje, veli Guitton, kad se svećenik odriče onog što je uzvišeno, i kad u maloj mjeri odgovori na poziv: »Budite savršeni kao što je savršen vaš Otac nebeski«, tad potajno ranjava

ljudsku narav u onom što ima najljepšeg i najplemenitijeg, jer svaki od nas u dnu srca, tamo gdje nitko ne prodire, želi da ga nešto neizmjerno oplemeni i da se izdigne iznad sebe. Ako se uveliko divi herojima na filmskom platnu, to je zato što ga mali broj heroja potiče i tješi. Griješi, ali zna da griješi. I prema veličini grijeha mjeri svoj otpad od ideala. Svaki čovjek koji se izdiže, izdiže čitav svijet, iako to ne zna. Svaki čovjek koji se raspusti i javno se zanemari, umanjuje potencijal svih drugih.

I sad se filozof povraća na encikliku. Da je Vrhovni Svećenik otškrinuo vrata celibata; da je napustio jednu jotu ili jedan zarez, čuo bi se nezdrav uzdah nezdrave ugodnosti u labavoj i oholoj strani nas samih. I Pavao VI iznenada bi postao popularan! Naprotiv, kakvu je on učinio uslugu onima koji se bore, koji

»marširaju zamišljeni, zaneseni,
za jednim uzvišenim ciljem,
imajući pred očima dan i noć
postojani ili kakav veliki plan
ili kakavu veliku ljubav.« (Viktor Hugo).

Newmann je izjavio da treba konzultirati lajike o materiji vjere. S još većim razlogom trebalo bi ih pitati: »Kakove bi htjeli svećenike?« Siguran sam da enciklika odgovara na uznemireni upit, na tajnu želju ovoga naroda, rasuta po svoj zemlji, a koji je zahvaleći svećeniku i svećeničkom celibatu so zemlje.

Neka je žena, kaže Guitton, žena iz puka videći svog župnika u civilu uskliknula: »Moj župnik više nije nitko.« Moje je uvjerenje, zaključuje Guitton, što će se sutrašnji svećenik više pomiješati s masom . . . i u mjeri u kojoj će prestati biti jedan duhovni »odličnik«, to će biti veća potreba da ga odlikuje »pečat« Božji, znak nevidljivi, ali koji svak priznaje, a to je celibat. Od pradavnih stoljeća tko je svećenik on je celibater. **Ova žrtva,** tvrdi naš filozof, **bila bi apsurd kad Nevidljivo ne bi bilo stvarnije od vidljivog. Celibat svećenstva spasio je na Zapadu nutarnju slobodu.**

III **Max Thurian o celibatu**

Poznata je protestantska redovnička zajednica u **Taizeu.** Njezin idejni vođa Max Thurian napisao je u La Croix (1. VII) članak o značenju i značaju Pavlove enciklike o

svećeničkom celibatu. Budući da je to glas iz protestantske sredine, koja je najbliža katolicima, vrlo je zanimljivo čuti kako sudi Thurian o Papinoj enciklici.

Prije svega on ističe da sv. Otac naglašava za zapadnu katoličku Crkvu nuždu veze između svećenstva i celibata. Ekumenski momenat nije okrnjio naučni i pastoralni imperativ da celibat za kat. svećenstvo ostane neokrnjen, iako akatolici traže njegovo ublaženje u vidu ujedinjenja. Pa koliko bile jake njihove rezerve o nužnosti veze između svećenstva i celibata, ipak se mora priznati duhovnu dubinu nove enciklike s obzirom na ono što se odnosi na sami nauk celibata posvećena Kristu.

Tekst je papinskog dokumenta historijski objektivan bilo u citatima Novog Zavjeta, bilo iz spisa Otaca, a s druge strane poštuje zakonitost discipline na Istoku koja podržava oženjeno svećenstvo. Papa pokazuje veliko shvaćanje za probleme neoženjenih svećenika. Ne skriva ekumenske poteškoće, podržavajući celibat, tako da se ova njegova nova afirmacija veze između svećenstva i celibata ucjepljuje u kontekst pastoralne i duhovne autentičnosti.

Ovaj stav sv Oca neće dobiti jednodušni pristanak kršćana nekatolika, ali će oni moći shvatiti pastoralne probleme koje papa i biskupi imaju u vidu s obzirom na crkveni celibat. Nego, iako opstoje protestantske rezerve o onom što se tiče veze između svećenstva i celibata, ipak treba u ovoj enciklici pripoznati jedan izražaj, teološki i duhovno, previsoke nauke o kršć. celibatu. Samostanski preporod u crkvama koje su nikle iz Reforme produbio je i problem celibata, i čovjek ostaje zapanjen konstatirajući blizinu nekih točaka koje su temeljne u enciklici. Protestanti će mnogo naučiti iz evanđeoskog nauka koji ona izražava, da se uvijek bolje shvati Krist koji zove neke ljude u Crkvi da sačuvaju celibat časteći Njegovo Ime, Evanđelje i Kraljevstvo Božje.

Ono što u enciklici udara na pravi mah u oči jest da je celibat »karizma«, dar Duha Svetoga i kao disciplina. Celibat je, veli Thurian, dar Božji na službu Evanđelja i Crkve. Posvećeni celibat, Božji dar, za neke je zvanje, kao što je za druge ženidba, usred Božjeg naroda.

Doktrinalni je dio enciklike najdublji i najbogatiji za obnovu evanđeoskog značenja zvanja u onih koji su primili dar posvećenog celibata. Tri značenja ističe sv. Otac:

kristološko, crkveno i eshatološko. U kristološkom pogledu celibat je dar koji se poklanja Kristu. On prdstavlja poziv na ljubav Kristu koji jedini može potpuno zadovoljiti očekivanje duše koja se Njemu poklanja. U crkvenom pogledu celibat je služba Crkvi, služba Riječi, sakramenta, molitve i zajednice vjernika, koja znači velikodušno predanje Crkvi po primjeru Krista koji se totalno žrtvovao za ljubav svoje Zaručnice. — U eshatološkom pogledu celibat je poziv za Kraljevstvo Božje, znak prolaznosti ovog svijeta i neprestanog hoda koji Božji narod mora obaviti da postigne posljednji cilj: kraljevstvo uskrsnulih.

Ovaj nauk, veli Max Thurian, toliko biblijski najefikasnije obnavlja u specifičnom zvanju one koji su posvećeni Bogu bilo u ženidbi, bilo u celibatu. Danas Crkva više nego ikada ima urgentnu potrebu svetosti preko posvećenja svakog kršćanina. Svaka nevjera oslabljuje blagu vijest Evanđelja i iradijacije Crkve. U posljednjim desetljećima mnogo se institiralo na jedinstvu, katolicitetu i apostolocitetu Crkve. I svetost je temeljna posebnost Božjeg naroda. I nju se mora razviti, jer ima osobitu funkciju s obzirom na ujedinjenje. Ekumenizam nije samo napor da se reunificiraju crkvene ustanove, nego posvećenje svih članova mističnog Tijela Kristova u zdravom duhovnom natjecanju. Što budemo bliži Kristu u svetosti, bit ćemo bliži i među sobom.

Zaključuje Max Thurian: Imali nekatolici ma kakve rezerve prema enciklici, ipak u njoj treba gledati **poziv na posvećenje i žrtvu iz ljubavi prema Kristu i na službu Crkvi:** posvećenje i žrtvu u posvećenom celibatu, posvećenje i žrtvu u posvećenoj ženidbi.

Da se ostvari ujedinjenje, ekumenizmu treba ovo posvećenje i žrtva.

—0—

Odjeci Pavlove enciklike »Caelibatus sacerdotalis« čuju se sa svih strana. Oni koji vole Krista i Crkvu sretni su, jer svećenik i unaprijed na Zapadu ostaje isključivo zaručnik Krista, na duhovnu službu Crkve i Božjeg naroda. Sv. Otac je progovorio umno, očinski i srdačno svome kleru naglasivši da kat. kler ostaje **vjeran ljubavi Kristovoj.** Naveo je jake, neoborive dokaze — kristološke, crkvene i eshatološke — za celibat, tako da je ova enciklika sjajna i jaka njegova apologija. Na Zapadu, bez obzira na dezer-

Božjeg naroda. Celibater je dragulj u životu Katoličke crkve, njezin blistavi ures i njezina moralna snaga. Pavao VI je progovorio iz srca i duše ogromnog dijela svoga klera. On je progovorio i Crkva kroči dalje kroz povijest da svjedoči svoju vjernost Kristu preko svoga celibaterskog svećenstva.

—0—

Kierkegaard, danski filozof, protestant, piše Cronelio Fabro (L' Osser. Rom. 16. VII 1967.) »visse e mori celibe«; živio je i umro kao celibater u 42. g. života. On oštro sudi i osuđuje Lutera koji je ženidbom »zaveo kršćane s puta celibata« učeći da je dužnost svakog čovjeka oženiti se, jer da je ženidba pravi život koji oplemenjuje. Danski filozof, kao **Schopenhauer,** zapaža da je Luter »falsificirajući pojam djevičanstva patvorio kršćanstvo.«

Kierkegaardova ljubav prema celibatu nije estetske naravi nego egzistencijalno-konstitutivne. On tvrdi: »Religija će uvijek imati potrebu celibatera.« Hvali Kat. Crkvu koja je favorizirala i siromaštvo i askezu i žrtvu . . . jer njezin kler najmanje moguće pripada ovom svijetu. Na taj je način oslobodila svećenika, posrednika između Boga i ljudi — egoizma. Kat. kler je idealan, a protestantski »mondanizzato« — posvjetovnjačen. Stoga kliče: »Natrag u samostane, odakle je pobjegao Luter!« i zaključuje:

»Bog hoće od ljudi samo jedno: da je ljubljen.«

Ali »da jedan čovjek može ljubiti Boga, on mora napustiti svaki egoizam.«

»Dakle, Bog hoće celibat, jer hoće da je ljubljen.«

»Pad u grijeh uvijek je zadovoljavanje egoizma.«

»Celibat je smrt egoizma, trijumf ljubavi prema Bogu.«

»Svaki put kad se ostvari jedan celibat iz ljubavi prema Bogu — čovjek se konformira i usklađuje s mišlju Božjom.«

Kierkegaard se kao duboki filozof obraća Bogu »Neizmjernom Veličanstvu« i veli: »Ne mogu ne ljubiti Tebe, jer osjećam potrebu ljubiti nešto što je veličanstveno . . . U mojoj duši osjećam potrebu veličanstva, veličanstva koje se nikada neću umoriti ili dosaditi — adorirati.« — Kierkegaard je bio zaista aristokratski duh koji je odustavao blijedo i polovičarsko kršćanstvo koje je steglo Neizmjerno u kategoriju ograničenog i utopilo neizrecivu ljubav prema Kristu u baruštinu ograničene relativnosti.

Dr fra Krsto Kržanić

EKUMENIZAM KOD NAS

Danas nitko više ne može na ekumenizam — a tako ni na misijski rad — gledati uglavnom samo kao na lijepu teoriju. Nije to više samo stvar predavanja, knjiga, revija, tečajeva i zasjedanja bilo s katoličke, bilo s nekatoličke strane. Nije ni samo stvar privatne inicijative, akcija pojedinaca, entuzijasta i vizionara, kako je to u stvari bivalo sve do najnovijih vremena. Jednog Galicina, Solovjeva, Strossmayera, Stojana, Grivca, da spomenemo samo nekoliko najpoznatijih i da se ograničimo samo na slavenski svijet. Ne može to više ni ostajati, kao do nedavna, uglavnom samo među zidinama sjemeništa i samostana, kao više manje isključivo molitvena djelatnost pobožnih duša. A ne može se to više ni vršiti samo u fakultativnim skupinskim okvirima kao u svoje vrijeme katolički unijski kongresi na Velehradu, u Engleskoj »Oxfordski pokret«, »Malineski razgovori«, kao religiozni tečajevi i vijećanja u Taize-u, »svesvjetske crkvene konferencije« u Stockholmu i Lausani, u najnovije vrijeme »Ekumensko vijeće crkava« s kojim od nedavna surađuje i Sveta Stolica. Nije to više prepušteno ni slobodnoj diskusiji.

Novo crkveno zakonodavstvo na polju međuvjerskih odnosa

Danas su i ekumenizam i misije — ponešto i za nekatolike, a za katolike u potpunosti — obligatne, normativne i službene akcije Crkve, sistematizirane i auktoritativno organizirane i vođene. Potpadaju pod zakon, vežu u savjesti, predstavljaju dužnost za svakoga vjernika. Drugi ih je vatikanski sabor i legalizirao i kodificirao specijalnim saborskim odlukama: dekretom »Orientalium Ecclesiarum« od 21. XI 1964, dekretom »Unitatis redintegratio« od 21. XI 1964. dekretom »Ad gentes« od 7. XII 1965. deklaracijom »Nostra aetate« od 28. X 1965.

Crkva je svu tu materiju načelno i organizacijski stavila pod svoju jurisdikciju i dala joj sasvim konkretne, zakonske norme. Norme koje je kasnijim pokoncilskim zakonodavstvom samo još više nadopunila i precizirala. I neprestano ih nanovo nadopunjuje i precizira. Osobito u pogled ekumenizma. 18. III 1966. donesena je »Instrukcija Kongregacije za nauk vjere o mješovitim ženidbama«, 22. II 1967 izašao je »Dekret Svete Kongregacije za istočnu

Crkvu o mješovitim ženidbama između katolika i istočnih krštenih nekatolika«; 14. V 1967. publiciran je već i I. dio »Ekumenskog direktorija Sekretarijata za kršćanstvo jedinstvo«. Tim dokumentima provedene su i vrlo radikalne promjene u dosadašnjoj disciplinskoj praksi katoličke Crkve u odnosu prema nekatoličkim kršćanima, a posebno prema pravoslavcima. Priznata je valjanost mješovitih vjenčanja katolika, najprije već saborskim dekretom »Orientalium Ecclesiarum« (n. 18.) onih istočnog obreda, a kasnije i onih zapadnog obreda, s pravoslavcima, i kad je vjenčanje obavljeno u pravoslavnoj crkvi i pred pravoslavnim svećenikom; ne upadaju više u izopćenje katolici, koji se vjenčaju u nekatoličkoj kršćanskoj crkvi; dopušteno je pravoslavcima kumovanje na katoličkim krštenjima i obratno; pravoslavci mogu iz opravdana razloga primati sakramente u katoličkoj crkvi, a katolici u pravoslavnoj; dokinuta je zabrana »communicationis in sacris«, — katolici mogu prisustvovati pravoslavnoj liturgiji, pa tim prisustvovanjem zadovoljiti i svojoj blagdanskoj dužnosti; — pravoslavnim biskupima i svećenicima mora se u katoličkim crkvama davati jednako mjesto i jednaka čast kao i katoličkima; katolički svećenici mogu u pravoslavnim crkvama nositi koralno odijelo, itd.

Nijesu svi ni u katoličkim krugovima oduševljeni tim novim direktivama: mnogi ih primaju sa skepsom, mnogi se i plaše njihovih praktičnih posljedica. Ali zakon je zakon, a katolička je Crkva Crkva auktoriteta. S tim novim pravnim stanjem mora svatko u njoj računati. Valja se lojalno prilagoditi novoj legislativi i novoj situaciji. Valja vjerovati u nadnaravnu intuiciju Crkve i u ideal, koji je ona sebi i nama tim postavila. I valja ozbiljno raditi na njegovoj realizaciji. S puno širine i dobre volje, ali dakako i s puno opreza i prosvijetljenje razboritosti. U svim tim dokumentima insistira se izrijekom na neposrednoj odgovornosti hijerarhije za taktičnu provedbu novih mjera na terenu i u praksi (OE, n. 29, UR. I, 4, II , 8, III, 15). Direktorij predviđa u tu svrhu posebne ekumenske komisije u biskupijama pri biskupskim konferencijama.

Među onima s fronte i iz dijaspore

Međutim, nije za sve katoličke narode ovaj ekumenistički rad jednako aktuelan, i ako je za sve u principu identičan, pa i obligatoran. Nije jednostavno zato, što oni

svi ne žive u neposrednom kontaktu ni s nekatoličkim kršćanima, ni s nekršćanima. Ima osobito u jugozapadnoj Evropi ali i drugdje, tzv. čisto katoličkih naroda. Talijani, Španjolci, Portugalci, Južnoamerikanci, pa uglavnom i Francuzi i Belgijanci i Austrijanci i Poljaci. Odavna su primili kršćanstvo. Nije, uz izuzetak Poljaka, u njihove zemlje bilo turskih, a zadnjih stoljeća ni saracenskih i maurskih invazija; daleko su, opet uz izuzetak Poljaka, od pravoslavnog istoka; »reformacija« nije nikada uspjela da se u njima ozbiljno afirmira. Nemaju koga misionirati, pa ni vraćati natrag u Crkvu u onom klasičnom smislu. Ako među njima ima inovjeraca, to su samo pojedinci-useljenici ili manje skupine. Ako oni moraju nekoga predobivati za katoličko kršćanstvo, to su samo »novi pogani«, dojučerašnji katolici, koji su praktično (a danas sve više i teoretski) apostazirali od kršćanstva, prije svega onoga živog i djelotvornog. Ali ti nijesu predmet ni »misija« ni »ekumenizma« u smislu ovih dekreta. S njima valja govoriti i »dijalogizirati« s drukčijih pozicija kao s bezvjercima i ateistima. Za njih se brine posebni »Sekretarijat« u krilu i pod auktoritetom Svete Stolice. Specifične »misije« i »ekumenizam« u tim će krajevima još dugo ostati uglavnom stvar teoretskog proučavanja stručnjaka, molitvenog financijskog apostolata i pojedinačnog (ili skupinskog) eksporta zvanja, a nikako masovnog t e r e n s k o g rada.

Terenski rad past će — **po naravi stvari** na leđa onih katoličkih naroda, koji žive izmiješani s krštenima ili nekrštenim inovjercima. Na zemlje s protestantskom, odnosno pravoslavnom ili muslimanskom manjinom — ili i većinom — i razumije se na uglavnom još kompaktno nekršćanske krajeve: one »misijske«, s katoličkom dijasporom i tzv. »mladim Crkvama«. U takvim krajevima »ekumenizam« i »misije« od prvoga su vitalan vjersko-crkveni problem. Problem koji ne trpi odgađanja i koji mora biti pastoralno rješavan hitno i organizirano.

A mi u Jugoslaviji svakako spadamo među ove zemlje. Na terenu smo, koji je s te strane i tipičan i klasičan. Nije kod nas, kao npr. na evropskom sjeveru i zapadu ili u sjevernoj Americi, samo jedna fronta: ona ekumenistička, ona prema nekatoličkim kršćanima. Mi smo među rijetkim katoličkim narodima, koji uporedo moraju držati — i drže stoljećima — dvije fronte: prema nekatoličkim kršćanima — pravoslavcima — protestanti u nas ne predstavljaju

akutan problem (nikada ih među nama nije bilo u većem broju) — i s nekrštenim inovjercima — muslimanima. Stotine godina živimo i s jednima is drugima. Nijesmo im samo susjedi, nego — većini — i sunarodnjaci ili najbliži krvni srodnici. Kroz našu današnju državu išla je već više od dvije tisuće godina granica između zapada i istoka, pa kasnije i između katolicizma i pravoslavlja. A onda su nas česte invazije i seobe doslovce ispremiješale. Malo je naših krajeva uopće ostalo kompaktno katoličkih, skoro u svima ima i pravoslavnih doseljenika. A turski vojni prodori na zapad unijeli su opet u 14. i 15. stoljeću k nama islam. Velik se dio našega katoličkog i pravoslavnog, a pogotovu bogumilskog, svijeta »isturčio«: prihvatio vjeru osmanlijskih osvajača. Osobito u Bosni i Hercegovini, a onda i u Staroj Srbiji i u Makedoniji. I prvi su nam se susjedi — Šiptari, Albanci — najvećim dijelom »poturčili«, a onda već kao muslimani selili u nekada srpske i pravoslavne, južne krajeve naše današnje države, koji su bili opustjeli velikom seobom Srba u Srijem i u Vojvodinu, pod patrijarhom Arsenijem Crnojevićem. Tako muslimana ima danas u Jugoslaviji već oko dva milijuna: onih bosanskih (i ponešto sandžačkih), naše krvi i jezika, a još više onih šiptarske narodnosti i jezika na Kosovu i u Metohiji.

Tako se mi na čitavoj liniji susrećemo i s problemom ekumenizma i s problemom misijskim ili kvazimisijskim, jedne nekršćanske religije. Imamo u tom pogledu stoljetna iskustva i tradicije. Nije nam problem uopće nov, naš je, starinski i domaći.

Ali, dakako, nova mora biti i kod nas — sada iza II. vatikanskog koncila — konfrontacija s njim. Volja Crkve sili nas i na nove akcije i na nove metode. Morat ćemo odsele k tome problemu sustavnije prilaziti. A morat ćemo u mnogočemu i revidirati dosadašnje svoje stavove i držanje.

Teoretski principi

Nije više u pitanju što moramo činiti. Nijesu više u pitanju principi akcije. Ono što je predvidio i propisao Sabor vrijedi i za nas. Niti smijemo akciju otkloniti, niti se smijemo u njoj pasivizirati. Mora nas sve s toga područja interesirati. Moramo rad na tom polju smatrati dužnošću, voljom Božjom, svojom apostolsko-nacionalnom misijom.

U pitanju nijesu principi akcije. U pitanju su detalji, pojedinosti, provedba, aplikacija, način, postupak i tempo. U pitanju je kako moramo raditi, kako moramo u našim konkretnim prilikama provoditi direktive koncila na eku- ekumenskom i misijskom polju.

Jedino na to pitanje želi odgovoriti i ovaj članak. Razumije se, bez ambicija na stručnjački auktoritet i na apodiktična i definitivna rješenja.

Ne mislimo u njemu uopće govoriti o ideji ekumenizma, a još manje o ideji misija. Tko hoće da se u tome smislu informira neka samo pažljivo pročita i analizira dokumente Svete Stolice što smo ih spomenuli! Nijesu nimalo dvoznačni. Odlikuju se jasnoćom, preglednošću, konciznošću, apodiktičnošću i intucijom za situaciju vremena i za potrebe Crkve u današnjem svijetu masovnog otpada od religije i od kršćanstva. Šteta samo što svi još nijesu ni prevedeni na naš jezik: Dekret o misijama »Ad gentes«! Ponešto se o problemu pisalo i po našim časopisima. O islamu su izašla dva vrlo dobra informativna članka u »Bogoslovskoj Smotri« onaj od prof. S. Doppelhammera »Kršćani i islamski svijet« (g. 1965., br. 2) i onaj noviji od Tomislava Jablanovića »Dijalog s muslimanima« (g. 1967., br. 1.—2), a u đakovačkom »Vijesniku« članak od Dugoga: »Bog u poganskim religijama« (g. 1965., br. 7.—8. i br. 9). A o ekumenizmu pisao je i donosio o njemu informacije — i iz inozemstva — u više mahova đakovački »Vijesnik« g. 1964: »Katolički ekumenizam i II. vatikanski sabor« (br. 2.), »Svjedočanstvo jednog svjetovnjaka o ekumenizmu — Govor Jean Gittona pred saborskim ocima« (br. 3), »Katolik pred problemom sjedinjenja kršćana« — Iz knjige A. kardinala Bea: »Pour l'unite des chretines« (br. 5. i 6.), Petar Pajić: »Tajna kršćanskog jedinstva« (br. 7.—8), »Ut omnes unum sint« — Izvještaj o predavanjima po Evropi i Americi i o knjizi kardinala Bea, predsjednika Sekretarijata za jedinstvo kršćana (br. 9. i 10), Petar Ribinski: »Dijalog« (br. 10), g. 1965.: »Dekret o ekumenizmu« (br. 1), »Jedinstvo Crkve — Nagovor pape Pavla VI prigodom generalne audijencije 22. I 1964« (br. 1), »Svepravoslavna konferencija na Rodosu« (br. 1), »Ekumenizam u Francuskoj«, prema časopisu »L' Union« (br. 1), Stjepan Schmidt: »Ekumenski rad kardinala Bea« br. 1), Dr Antun Pilepić: »Kako je Newman prešao u katoličku Crkvu?« (br. 7.—8), »Crkvena izopaćenja u Rimu i Carigradu dokinuta« (br. 12), g. 1966.: »Govor Svetoga Oca u bazilici

sv. Pavla prilikom zajedničke molitve za sjedinjenje kršćana« (br. 1), »Poruka promatrača saborskim ocima« (br. 1), »Instrukcija Kongregacije za nauk vjere o mješovitim ženidbama« (br. 4), »Anglikanski nadbiskup Michael Ramsey kod Pape« (br. 5),; Mato Bogošić: »Stazom dijaloga« (br. 10), g. 1967. Franjo Gruić: »Pokret prema jedinstvu širi se i produbljuje — Govor što ga je preko bavarskog radija održao kardinal Bea predsjednik Srekretarijata za jednistvo, 18. I 1967.« (br. 3), »Sluga Božji Antun Ćiril Stojan« (br. 3), »Dekret Svete Kongregacije za istočnu Crkvu o mješovitim ženidbama između takolika i istočnih krštenih nekatolika«, od 22. II 1967. (br. 4), Nekoliko je članaka s toga područja izašlo i u »Bogoslovskoj Smotri«: g. 1963.: dr P.: »Koncil u istočno-crkvenom gledanju« (br. 1), g. 1965.: dr Jordan Kunčić: »Jedinstvo u Kristu — Uz dekret Pavla VI. o ekumenizmu od 21. XI 1964.« (br. 2), Pavao Butorac: »Bokeljski sveci i ekumenizam« (br. 2). Pojedinih članaka, vijesti i informacija bivalo je u ovom našem časopisu i u drugim našim katoličkim listovima, osobito u zagrebačkom »Glasu koncila«, dok se list: »Poslušni duhu« već drugu godinu izlazi u Zagrebu, ni ne bavi drugim osim problemima i dokumentacijom ekumenizma.

Problem praktične primjene

Nas ovdje zanima problem ekumenizma jedino sa svoje izrazito praktične strane i u našim nacionalno-lokalnim prilikama. Htjeli bismo na njega pogledati u svjetlu naših konkretnih iskustava iz prošlosti. Iskustva koja bi nam u pozitivnom ili negativnom smislu mogla dobro poslužiti i za naš budući ekumenistički rad i to kao orijentacija i perspektiva.

Iskustva prošlosti. Realne ocjene

Možda je bilo ljudi koji su u prvom zanosu računali sa sjedinjenjem kao s nečim što će biti realizirano još u našoj generaciji. Čini se da je i papa Ivan XXIII kad je sazvao II. vatikanski sabor i na njemu pokrenuo tu akciju bio među takvim optimistima. Pavao VI kao da na to aludira u svome govoru u bazilici sv. Pavla pri zajednčkoj molitvi za sjedinjenje na svršetku Sabora. Međutim, danas nitko ozbiljan s tim više ne računa. Čim se je prešlo od općih kombinacija na konkretna pitanja, svi su — i na sa-

boru — vidjeli da su takve nade nerealne. Prevelike su razlike — i doktrinalne i eklezioloäke i disciplinarne i psi- loško--tradicionalne — da bi ih se u čas moglo premostiti. Stoljeća su raskoraka i nepovjerenja među nama. Drugo su želje i dobra volja, a drugo spremnost na reviziju načelnih i programatskih stavova. Stvarno svatko i danas ostaje uz svoje ideje i očekuje koncesije više od drugih nego od sebe. Treba se samo sjetiti, pomalo i strastvene, reakcije grčke Crkve i njezina episkopata na unijske inicijative II. vatikanskog sabora; treba samo pročitati s te strane izvanredno značajan interview anglikanskog primasa, canterburyjskog nadbiskupa dr-a Ramsey-a — donio ga je »Glas koncila« od 11. VI o. g. pod naslovom: »Mogućnost dijaloga katolika i anglikanaca« — gdje on — čovjek inače sigurno dobre volje i diplomatskog takta — sugerira kako bi put do unije morao voditi preko tumačenja papinskog primata kao u stvari kolektivnog, biskupskog auktoriteta, predstavljena u Papi, i preko razlikovanja bitnih i nebitnih katoličkih dogmi da svakto odmah opazi kako je još dubok ponor koji nas dijeli. Zato Sabor i u Dekretu o ekumenizmu — u njegovu završnom odsjeku (III, 24), — izrijekom opominje vjernike da se u ekumenskim nastojanjima čuvaju svake neozbiljnosti i nerazbora, a za sebe izjavljuje da djelo sjedinjenja svih kršćana u jednoj i jedinstvenoj Crkvi nadilazi ljudske sile i moći, pa on stoga svoju nadu prije svega i potpuno (»penitus«) stavlja »u Kristovu molitvu za Crkvu, u Očevu ljubav prema ljudima i u sili Duha Svetoga«. A Pavao VI ističe to svakom prilikom pri svojim ekumenskim susretima i u svojim ekumenskim govorima. Svoju »nadu da će se taj problem sigurno — ne danas, ali sutra — moći riješiti. Polagano, postepeno, lojalno, veledušno. Treba do potpunog i pravog sjedinjenja prijeći još dug put i mnogo molitava uzdignuti prema Ocu svjetlosti, još mnogo noći probdjeti« (iz govora u bazilici sv. Pavla na koncu Sabora). A isto tako misli i kardinal Bea. On izrijekom kaže u svom govoru preko bavarskog radija (18. I 1967): »Moramo držati pred očima Spasiteljevu riječ upućenu apostolima: Nije vaše poznavati vremena i godine« (Dj. Ap. 1, 7). I križ raskola moramo znati nositi mirno i strpljivo, kolikogod se u osnovi ne možemo pomiriti s tom sablazni.

A, eto, u toj točki mi nećemo nikada biti u kušnji, da se oglušimo ovim razboritim opomenama, pa da se slijepo predamo jalovim nadama. Živimo na terenu. I previše jas-

no vidimo poteškoće. Gledamo ih pred sobom zorno i drastično. Kroz stoljeća smo ih gledali. Kroz stoljeća su toliki naši ekumenistički entuzijasti doživljavali gorka razočararanja. Od Križanića pa do Strossmayera. Znamo kako se mučno radila i stvarala naša marčanska unija i u kako se delikatnoj situaciji uvijek nalazila naša domaća, mala ujedinjenja Crkva: i u Križevcima (s autohtonim, žumberačkim unijatima i s onima doseljenim, ukrajinskima), i u Makedoniji. Htjeli ili ne htjeli, moramo biti realisti — strpljivi realisti — u našim ekumenskim akcijama. Ne smijemo sebe postavljati maksimalističkih programa. Moramo se zasada zadovoljavati prvim koracima. Bez forsiranja i nametanja. Sam nam Dekret o ekumenizmu zabranjuje takvo forsiranje (II, 8, III, 18, 24). Moramo u svemu postupati oprezno i s najvećim razborom. U našoj katoličkoj javnosti nije, uostalom, nitko ni pokušao da u tom pogledu fantazira. Ni za vrijeme koncila ni poslije njega. To mi ostavljamo onima koji su daleko od pozornice događaja, od ljudi i od činjenica. Mi smo i prije 45 godina samo sa sažalno-ironičnim smiješkom slušali Msgr.a D Herbigny-ja, kad je iza nekoliko posjeta, sastanaka, ručaka i zdravica u Beogradu izjavljivao kako je među Srbima sve zrelo za uniju i kako smo mi Hrvati svojim nacionalističkim šovinizmom i religioznom kratkovdnošću jedini krivci što do nje nije već došlo. A žalili smo i naivne talijanske kapucine u Bugarskoj koji su Propagandu neprestano zasipali optimističkim izvještajima iz Sofije u isto vrijeme, dok su bugarske okupacione vlasti u Makedoniji zahtjevale od katoličkog biskupa u Skoplju da se na njihovu vladu obraća samo preko pravoslavnih crkvenih vlasti, jer da oni druge Crkve u svojoj zemlji ne priznaju, a vlada je svoga prijestolonasljednika Simeona dala krstiti pravoslavno unatoč protivnim utanačenjima i s papom Pijom XI i s talijanskim savojskim dvorom prilikom vjenčanja cara Borisa s princesom Đovanom. Mi na sreću poznajemo i prilike i ljude i mentalitete i tradicije puno bolje od tih stranaca, pa ćemo i danas biti moramo biti — ljudi vjere, nade i rada ali ne ćemo biti ljudi iluzija. Taj barem ekumenistički kapital imamo. U tom smo barem pred ekumenistima zapada. I možda bi bilo za stvar ekumenizma i unije bolje da nas se s te strane i nas i druge faktore s terena — više pita i konzultira. Eksperimentalne poligone u Cr-

kvi, ako već bez njih ne mogu biti mnogi katolički zanesenjaci i »reformatori«, neka ograniče na liturgiju, gdje to, barem, ne će lako postati fatalnim.

Protiv dogmatičkih kompromisa

Ne naginjemo toliko kompromisu u dogmatičko-moralnim pitanjima. Nema među nama tendencija krivoga irenizma, koji bi htio ujedinjenje pod svaku cijenu, pa makar i na račun katoličke nauke. Rješavajući problem na najlakši, ali i na najnekršćanskiji način, u smislu za koji se oduševljavaju mnogi, osobito na protestantskoj strani — pogađanjem, cjenkanjem, traženjem »srednjega puta«, međusobnim koncesijama, odstupanjem od sadašnjih načelnih stanovišta katoličke Crkve, okupljanjem oko »esencijalnih točaka«, a ostavljanjem slobode u onome, što je »manje bitno«, sistemom »sestrinskih crkava«. A, dakako, da je to s katoličkog gledišta apsolutno neprihvatljivo. Kristova istina može biti samo jedna i cjelovita, — »una et unica«, — (dekret o ekumenizmu: »Unitatis redintegratio«, I., 3.). On ju je »svu« obećao svojoj Crkvi (Iv. 16, 13). U njoj ne može biti ni kontradikcija ni razlika. Nju prije svakoga sjedinjenja valja naći i priznati. Ne može istina biti ničemu žrtvovana, pa ni vanjskom — u stvari tada samo prividnom — jedinstvu kršćanstva. Danas, kad su na katoličkom zapadu po »novoj teologiji« u mnogim krugovima prhivaćene ideje vjerskog subjektivizma, relativizma, historizma, evolucionizma, ima ih dosta i među katolicima koji otvoreno ili prikriveno simpatiziraju s takvim poimanjem ekumenizma. Sv. Franjo i Luter vješaju se na isti zid i po duhovnim kućama kao ravnopravne veličine pred Bogom. Samo Crkva, Sabor, Papa — ali i ortodoksni elementi u drugim kršćanskim konfesijama, osobito među pravoslavcima neće o tom ni da čuju. Prije svega valja utvrditi što odgovara Evanđelju i apostolskoj predaji i oko toga se moramo svi okupiti. Bez toga nije moguće sjedinjenje. Na to valja čekati. Za to valja moliti. Za duhovsko prosvjetljenje. II. vatikanski sabor samo u toj pretpostavci shvaća i prima konačno ujedinjenje. A razumije se on — ne sileći dakako u naprijed nikoga s druge strane da to prizna — predpostavlja da je u katoličkoj Crkvi ta punina duhovske istine, da je katolička Crkva jedina prava Crkva i da će se svi drugi kršćani dobre volje — kad kucne čas milosti — povratiti u njezino krilo. Katolici se koji ra-

de za uniju ne smiju odreći nijedne katoličke dogme. Ni onih najpriјepornijih, koje su glavna zapreka uniji. Ni papinskog primata, ni Marijanskih dogmi, ni nauke o konstituciji Crkve, o tradiciji, o Euharistiji, o sv. redu, o sakramentima. Sasvim otvoreno ističe to i Dekret o ekumenizmu (I, 3, II, 11, III, 24). »Ništa nije dalje od ekumenizma nego onaj krivi irenizam, koji dira u čistoću katoličke nauke i potamnjuje njezin izvorni i sigurni smisao« (II, 11). Katolička »ekumenska akcija ne može biti osim potpuno i iskreno katolička, vjerna istini koju smo primili od apostola i otaca i u skladu s vjerom koju je katolička Crkva uvijek ispovijedala« (III, 24). A papa Pavao VI rekao je to isto — samo na svoj superiorni i fini način — kad je u govoru pred predstavnicima drugih kršćanskih religija u crkvi sv. Pavla na svršetku Sabora apelirao na nekatoličke kršćane-ekumeniste, da to držanje katoličke Crkve uzmu kao izraz njezine vjernosti istini. »Nemojte je«, — katoličku, rimsku, Crkvu — »smatrati bezosjećajnom i oholom, ako ona osjeća dužnost da ljubomorno čuva polog (1. Tim. 6, 20), koji ona nosi sa sobom od početka! I mislite da istina nama dominira i sve nas oslobađa!«

A mi smo, eto, na sreću toga svijesni. Kod nas nikome ne pada ni na pamet da posumnja o tom integralnom pokladu istine u katoličkoj Crkvi. Nijedan se glas u tom smislu nije kod nas čuo, ni u najnovije vrijeme, ni prije. Ostali smo, hvala Providnosti, pošteni i od modernizma i od vjerske skepse. Držimo se tvrdo uz katoličku tradiciju. Svijesni smo i snage primata i značenja katoličkog univerzalizma. Nitko, ni od puka ni od iteligencije, ne pokazuje kod nas simpatija za dogmatičke kompromise. Znamo što imamo u katolicizmu i u papi.

Sekularizacija — najveći neprijatelj ekumenizma

Uvijek smo isticali da je najsigurniji i najbolji puk k uniji nutarnja snaga katolicizma. Katolička Crkva treba da dubokom vjerom i svetošću života svojih članova, autentičnošću i revnošću svoga evanđeoskog propovijedanja, čistoćom i dosljednošću svoga moralnog učenja, djelotvornom ljubavlju prema svima, svojom apostolskom vitalnošću, neporočnošću, plemenitošću, pobožnošću svoga svećenstva i redovništva izađe pred sve ljude, pa i pred nekatoličke kršćane, kao jasan dokaz da je Krist u njoj i da on u njoj realizira svoje božanske osnove i obećanja. Ljudi

dobre volje zastat će i zamislit će se pred tim, štovat će je, približit će joj se, utvrdit će se u povjerenju, i — u času milosti, — ući će na njezina vrata. Ljudi uvijek više vjeru ju svjedočanstvu života, nego i najelokventijem svjedočanstvu jezika. I faktično, skoro su sve konverzije — i pojedinačne i skupine — išle tim putem, ili su barem imale to za preduvjet. To strahopočitanje pred objavom istine i Boga u Crkvi, apoligentika samo pomaže, i kad je najsolidnija, ako je strastvena i polemična više odmaže nego pomaže. Uz to staro pastoralno iskustvo stao je i Sabor. Molitvu i primjer uzorna i vjerom prožeta kršćanskog života stavlja on uvijek, kad govori o ekumenskim nastojanjima i uspjesima, na prvo mjesto (UR. I, 4). Nutarnja je obnova glavno. Bez nutarnjeg obraćanja Kristu nema pravog ekumenizma; to mu je, »duhovni ekumenizam« uz molitvu, pojedinačnu i skupnu, duša (UR. I, 4). Najveća je zapreka ekumenzmu loš život katoličkih kršćana. »Zato svi katolici moraju težiti za kršćanskom savršenošću i truditi se, svatko prema svome staležu, da se Crkva noseći na svome tijelu poniznost i umrtvljenost Isusovu (2. Kor. 4, 10, Filip. 2, 5, 8), svaki dan više čisti i obnavlja«, dok ne postane Kristu slavna (Ef. 5, 27), bez ljage i mane (UR. I, 4).

Momenat je to i u našem ekumenizmu od najvećeg značaja. I naše ga iskustvo potvrđuje. Katolička je Crkva kod nas uvijek bila od inovjeraca štovana. I onda kad je nijesu voljeli i kad su u njoj gledali rivala i protivnika. Imponirala im je i tada. Uvijek su je susretali s respektom, a ponešto i s nekom — možda u biti i plemenitom — zavišću. Pravili su paralele između svoga vjerskoga života i onoga našega, katoličkoga, obično nama u korist. A centralni momenat kod toga bila je baš živost i nadnaravnost naše religioznosti, njezina spontanost i dosljednost. Uvijek su nas smatrali prvima i kad su nam koješta zamjerali. Opažali su i honorirali moral, revnost i materijalnu nezainteresovanost našega svećenstva, pobožnost i požrtvovnost naših ženskih redova, duhovnu i idejnu solidarnost naših vjernika s Crkvom i s njezinom organizacijom, plodnost i produktivnost našega vjerskog sistema. To nam je bila glavna preporuka u njihovim očima; to je bila najmoćnija — a tiha— propaganda i reklama za katolicizam. Danas, u periodu ekumenizma, valja da to još potenciramo. Plitkoća vjerskog života, lajicizacija običaja i među katoli-

cima i katoličkim svećencima, minimaliziranje molitve i asketizma, utapanje u moralni nihilizam, što nas okružuje — učinilo bi odmah naš ekumenizam impotentnim i praktično ga pokopalo. Ne samo u milosnom redu, nego i u psihološkom. Nikada ne će inovjerci s povjerenjem pristupati katoličkoj Crkvi, ako osjete da smo mi, bilo u vjerovanju, bilo u moralu, gori od njih. A takova pogibao danas postoji. I akutna je. Modernizam i sekularizacija osjećaju se i među nama na svakom koraku. I među klerom. Barem u početnom stadiju. Pođemo li za njima, slobodno prekrižimo sve svoje ekumenstičke planove! Modernizam i ekumenizam ne idu skupa. Vis-à-vis tradicionalnom i konzervativnom istoku ponajmanje. Jedva da je s te strane i sve veće, izrazito zapadnjačko, simplificiranje obrednog života i konstantno potiskivanje posne discipline pozitivan prilog simbiozi s kršćanskim istokom. Ne možemo u isto vrijeme ići u dva disparatna pravca, slijediti dva oprečna cilja. »Aut-aut!«

Tolerancija kao tradicija i historijsko naslijeđe

Ni u pitanju građanskog približavanja inovjercima, u pojmu religiozne tolerancije na području civilnog života, ne će ekumenistički pokret kod nas naići ni na kakve naročite poteškoće. Ne će jedinstvo stoga, što nas je historija u tom pogledu već školovala, a stoljetno iskustvo urazumilo. Nijesu, sigurno, ni kod nas vjere jedna na drugu gledale — u prošlosti s nutrnjom simpatijom. U srcu smo bili, više manje svi — i mi katolici — ekskluzivisti. Svaka je konfesija bila svijet za sebe. I prema vani po socijalnoj organizaciji, običajima, nošnji. Samo do grubih je ekscesa i eksplozivnih situacija vrlo rijetko dolazilo. Izvana su se čuvale forme, pa makar i s puno orientalne i bizantinske prijetvornosti. Na ulici i u društvu nije se izazivalo. Puštalo se inovjerce na miru. Nije bilo silovitog, a još manje krvavog ometanja inovjernih vjerskih manifestacija. U tuđe se crkve i bogomlje redovito nije diralo. Nijesu se javno ismijavali vjerski običaji drugih. Masovni sukobi na vjerskoj bazi malo su kada izbijali. Ne samo u novije vrijeme — gdje bi se to moglo tumačiti intervencijom državnih vlasti — nego ni u starijim periodima; ni u doba Turaka. Široki slojevi naroda nijesu toga skoro nikada činili: stariji su držali na uzdi mlade. Direktnih pokolja i zločina iz vjerskih motiva vrlo je malo zabilježeno i u kronikama

iz turskih vremena. Ako se je koji i dogodio, krivci su im skoro uvijek bili silnici — pojedinci, bez potpore u narodu i bez društvenog auktoriteta. U sistem to nije prelazilo. Novija istraživanja ranije bosanske povijesti u prvo tursko doba, npr. ona dr-a fra Dominika Mandića, pokazuju da su i prvi tursko-muslimanski osvajači Bosne u vjerskom pogledu bili puno tolerantniji, nego što se je prije mislilo i pisalo, i da je do pritiska na kršćanski elemenat dolazilo više iz političkih pobuda u doba turskih poraza pred austrijskim vojskama — nego iz direktno vjerskih. A kod masovnih turčenja igrali su odlučnu ulogu i mnogi drugi elementi, osobito kod plemstva, čuvanje feudalnih privilegija, a kod puka olakšavanje materijalnih tereta i relativno povoljnija kondicija kmetova u osmanlijskom carstvu od one što su je kmetovi imali pod kršćanskim velikašima onoga vremena. Općenito je ljudima u vjerskim izmješanim krajevima sam zakon života nametao izvjesnu uzdržljivost u međuvjerskim odnosima: svatko je instinktivno osjećao da je to i u njegovu interesu, i u interesu njegove vjere. Tko bi god pokušao da se drugima obračunava ognjem i mačem, morao je računati da će mu se to već sutradan vratiti. Zapali danas tuđu bogomolju, sutra će i tvoja planuti; dočekaj na putu iz zasjede tuđe svatove, sutra ni ti ne ćeš moći mirno prolaziti selom: glava će ti uvijek biti u torbi. Tolerancija je bila logički produkt socijalno-skupinske uzajamnosti: diktat primitivnog razbora. Svi su je pametni ljudi podržavali. Javno je mišljenje sela i kraja držalo usijane glave pod kontrolom. Valjalo je i inovjercima skupa živjeti. Ljudi su se stoga makar i preko volje na cesti pozdravljali, trgovali su jedan s drugim, pohađali se i čestitali jedan drugome blagdane i kućna veselja, dapače su se koji put i »bratili« i »skumljivali« barem »šišanim kumstvom«. Ostalo je to i u poslovici: »Ej, Turčine, za nevolju kume!« A vazda je bilo pojedinaca superiorne kulture i superiorne duhovitosti, koji su u toleranciji išli još i dalje, pa je prakticirali iz nutarnje potrebe i iz idealin pobuda, iskreno i velikodušno pomagali sirotinju bez razlike vjere, poklanjali zemljišta i dukate za inovjerne bogomolje — instinktivno osjećajući da im je svatko tko Boga štuje i u religiozno-moralnom pogledu blizu surađivali s pripadnicima i predstavnicima drugih vjera u teškim časovima i općim socijalnim kriza ma. Ključ slavnoga starobosanskog Gospina svetišta u Olo-

vu stotinama su godina — iza bijega olovskih fratara — čuvali mjesni muslimani. A nešto je slično bilo i s dečanskom nemanjičkom zadužbinom u Srbiji. To je jedna vrsta instinktivne, prirodne logike što je jačim duhovima nametala ideju koegzistencije i na nju ih silila. Mi smo joj već odavna vikli. Ne će nam biti nimalo neobično, budemo li je danas po volji i naređnju Crkve, provodili još dosljednije i iz motiva više nadnaravnih i više specifično kršćanskih, ne samo radi taktike, nego iz iskrene ljubavi prema svima i iz duboke svijesti da moramo poštivati svačije pravedno uvjerenje. Priznajući pogreške i na našoj strani (UR. II, 7), prihvaćajući i imitirajući ono što je eventualno kod drugih bolje nego kod nas (UR. III, 15), štujući sve njihove tradicije (Uh. III, 14—17), izbjegavajući svaku nezgodnu emulaciju (UR. III, 18).

Sloboda i socijalna suradnja

Ne mijenjamo tim stanovišta. Evanđelje je to uvijek tražilo. Crkva je načelno uvijek na tom insistirala. Valja samo da svi iz toga povučemo i zadnje konsekvencije. Ni u srcu, ni drugome iza leđa ne smijemo nikoga prezirati zbog njegovih vjerskih uvjerenja i nazora (UR. I, 4), svakomu moramo priznavati i ostavljati slobodu savjesti i djelovanja (UR. I, 4), svačije dobre strane i prednosti valja lojalno honorirati, pa i nasljedovati (UR. I,), k svakome valja pristupiti s dobrotom i poniznošću (UR. II, 11), u svemu što je pozitivno i ispravno valja s inovjercima plemenito surađivati. I u obrani općih religijskih interesa i na području općega dobra (UR. I, 4), i na socijalnom polju, u zaštiti ljudskog dostojanstva i ljudskih prava i umjetničkom stvaranju, u borbi protiv gladi, nevolje, neznanja (analfabetizma), siromaštva stambene oskudice, ekonomske nejakosti (UR. II, 12). U svim tim stvarima valja radije birati širu organizacijsku bazu nego užu. Ne treba se od drugih vjera tuđiti ni seperirati gdje to nije potrebno, gdje to ne traže prava istine i spasenje duša. A i gdje se radi o stvarima i načelnim razlikama, čuvati se valja svake neobjektivnosti, zloradosti, ironije, ruganja, nekorisne i bezobzirne polemike (UR. I, 4).

Sve to zapravo nijesu nikakve novosti, ni u životu Crkve, ni u našim međuvjerskim odnosima.

Stvarne novine

Ono što predstavlja stvarnu i veliku novost prema dosadašnjoj praksi to je približavanje (pravoslavnoj Crkvi) na specifično i direktno religioznom polju u molitvenoj, liturgijskoj i sakramentalnoj praksi. Tu je, dakako, Sabor — rekli smo to već jednom — inaugurirao krupne promjene, revidirao mnoge dosadašnje kanonsko-pravne odredbe, postavio se na drugo konkretno stanovište u reguliranju međuvjerskih odnosa između katoličke i osobito — za nas je to neposredno aktuelno — pravoslavne Crkve. U pozadinu se poturuje ono što nas dijeli — to se ostavlja dobronamjernom strpljivom, proučavanju, bratskim razgovorima i dijalogu (UR. I, 4. II, 9 i 10, III, 18), — morat će ih i kod nas organizirati oni kompetentni — a ističe se ono što nas spaja. A to je načelo prihvaćanje evanđeoske i apostolske nauke u cjelini, istovjetnost pogleda na Euharistiju i sakrament valjano svećeništvo, jedinstven molitveni život. Pravoslavci se više ne tretiraju, nego kao braća u Kristu. Braća dobre volje na putu do potpunijeg sjedinjenja. Uspostavlja se s njima — dakako oprezno i pod nadzorom crkvenog starješinstva — kontakt i u crkvenom zajedništvu: »communicatio in sacris« (OE. 25—25). Nijesu više ni »pro foto externo«, tretirani kao raskolnici, ni pod izopćenjem; mogu primati sakramente, sklapati brakove u katoličkoj Crkvi i katolici u njihovoj; mogu i kumovati; blagdanskoj se dužnosti može udovoljiti i u jednoj i u drugoj crkvi; mogu se i skupa s nama moliti, osobito za sveto jedinstvo; istu imaju čast pred oltarom kao i mi. A sve se to dosada nije moglo; sve je to dosada bilo zabranjeno crkvenim zakonima.

Promjene su to, sigurno, sekularne i historijske. Mijenja se praksa od punih devet stoljeća. Ali se nad tom novom praksom očito osjeća i dah Duha, koji se nad sve nas nadnio. Ona predstavlja prvi korak do punog jedinstva kršćanskih crkvi među sobom: dobrodošlicu i znak dobre volje. Pružanje ruke preko praga. Razlike se još ne brišu, ali se smanjuju. Pokazuje se ozbiljna volja i želja da se uklone. Očekuje se, navješćuju, obećaju dalji koraci. Uklanja se osjećaj međusobnog otuđenja i nepovjerenja. Stvara se atmosfera pomirljivosti i razumijevanja. Vraćamo se pomalo na fluidnu situaciju kakva je, i u našim krajevima, bila nekada u vrijeme Stjepana Prvovjenčanog, sv. Save,

sv. Vasilija Ostroškog, koji su bili i pravoslavci i katolici, bratski razgovarali s Rimom, molili javno u svojim crkvama za Papu.

A dakako da će provedbe toga tražiti od nas puno diskretne mudrosti. Crkveni dokumenti o ekumenizmu na nju i apeliraju (OE. 18, 26—29). Svatko pametan npr. vidi, da će uza svu teoretsku mogućnost zakonitih mješovitih brakova, trebati svjedovati mladim ljudima i jedne i druge vjere, da se već u intresu religiozne atmosfere u obitelji i cjelovita odgoja djece žene i udaju prvotno s osobama svoje vjere — »Instrukcija Kongregacije za nauk vjere o mješovitim ženidbama« od 18. III 1966. posebno to naglašuje i motivira — a i da će pohod Mise nedjeljom velika većina obavljati u svojoj crkvi.

Providencijalne šanse. Pastoralni instinkt

No zato će sigurno otvaranje naših crkava i ispovjedaonica pravoslavcima koji ih traže providencijalno poslužiti i interesima duša i stvari zbliženja. Toliko ih je i dosada dolazilo na naše propovijedi, blagoslove, Mise i proštenja i kupovalo našu relioznu literaturu ili tražilo molitve. A koji su put takvom prilikom željeli i da se ispovijede. Sada ih ne ćemo morati vraćati bez apsolucije i bez Pričesti. Moći ćemo im obilato zalomiti kruha života i božanske utjehe. A slično će biti i s providanjem bolesnika u vjerski izmiješanim krajevima. Mnogi će se koji bi inače ostali bez posljednje vjerske utjehe kod naših pravoslavaca je nažalost providanje bolesnika dosta zanemareno; oni više paze na ukop i na blagoslov groba — izmiriti s Bogom i spremiti na put u vječnost. U najmanju ruku perspektive su tu. I momenat je približavanja i mirenja tu. Osobito među klerom. Valja to iskoristiti. Mi ćemo svakako prvi pružiti ruke (»primos gressus ad illos movendo« UR. I, 4): praviti im posjete, čestitati im blagdane — velika bi aktivizicija baš u tom pogledu bilo ujednačenje kalendara — zanimati se za sve religiozne i pastoralne novosti na njihovoj strani, praviti njihovu štampu, ugovarati i režirati zajedničke ili, barem paralelne, akcije: apologetske, propagandne, karitativne, informativne, sudjelovati na teološkim ekumenskim tečajevima i razgovorima, te prije svega na zajedničkim molitvama za jedinstvo. Bez nervoze i bez reakcije, naiđemo li kojiput na što, što nam se ne

sviđa, ili budemo li dočekani hladno, pa i uvrjedljivo. Šutnja su i mir uvijek znak duhovne superiornosti; praštanje je biljeg velikih kršćanskih duša. A bit će uvijek i s druge strane plemenitih srdaca jake i žive vjere, koja će se spremno otvarati djelovanju božanske milosti. Naš će nam pastoralni i ekumenski instikt davati ideje i pokazivati zlatni, srednji put i pravu mjeru. Mnogo od toga radilo se i dosada ovdje ondje. I s korišću. Još pred pedesetak godina posjećivali su se u Sarajevu pravoslavni i katolički (franjevački) bogoslovi. Išli smo na dočeke i bankete dostojanstvenicima drugih vjera. Čestitali smo jedni drugima: i biskupima. Išli na otvaranje bogomolja jedni drugima. Zadnjih godina sve više i sve smionije. Na opće zadovoljstvo pa i edifikaciju. I redovnice se sada, koji put pozivaju jedne drugima u goste i jedne druge posjećuju. A ruka je Božja bila za tim. Anticipiralo se onda — pomalo i »in fraudem legis« — ono što je danas definitivno uzakonjeno. I mali su katolički ljudi znali ponekad kazati: »Krst — krst!« A nijesu se svagdje bili potpuno izubili ni tragovi nekadanjeg jedinstva, hercegovačko zaleđe još u 17. st. bilo u većini katoličko, pa se sve do najnovijeg vremena na veliko vjerski komuniciralo pri popularnim i tradicionalnim bokeljskim crkvenim svečanostima. A nijesu ni Strossmayer i Uccelini bili jedini kod nas, koji su anticipirali ekumenizam: ovdje ondje svi smo pokatkad znali biti njihovi »compelx«-i.

Parola širine. Depolitizacija ekumenskih nastojanja

Širina je u tom pogledu danas parola dana. Širina duše i širina apostolata i ljubavi. Ona mora danas u katoličkim redovima precedirati svemu drugome. Pogotovu mora stajati ispred nacionalnih i nacionalističkih momenata. Ako išta može kod nas ugroziti ekumenizam, može ga ugroziti politika. Naše je pravoslavlje — ne smijemo toga zaboraviti — nacionalističko-srpsko pravoslavlje. Uvijek je bilo skrajnje ponosno na svoje nacionalne tradicije i živo zabrinuto za svoje nacionalne interese. Uostalom, osjetljivosti su velike i s jedne i s druge strane. Osobito iza žalosnih i tragičnih događaja u godinama zadnjeg svjetskog rata. Svi smo joj bili tada postali žrtve. Mržnji: ne toliko vjerskoj, koliko baš onoj političkoj. I njezinim importiranim, pseudonacionalističkim i rasističkim idejama. Ne smije se to više dogoditi. Ako već tko hoće da politizira, neka barem

u to ne upliće Crkve i vjere! Nema na to prava. Po svakoj zdravoj logici to su dva sasvim različita područja i sfere. Jedno je vjera, a drugo narodnost. Jedno je dobro naravnoga reda, drugo nadnaravnoga i božanskoga. Jedno je stvar od ovoga svijeta, predmet ljudskih računa i obračuna, a drugo stvar Evanđelja i vjerovanja, koje stoji nad svim zemaljskim diferencijacijama. Pripadnici svih naroda mogu biti jednakopravni pripadnici i sinovi Crkve. Skrupulozno se na tom polju moramo čuvati svake konfuzije pojmova, ako hoćemo da poslužimo velikom kršćanskom idealu ekumenizma. I nikada ne smijemo uvlačiti politike i nacionalizma u vjerske probleme i pitanja. U vjeri jedinstvo, u politici sloboda! Sloboda za one, koji su na nju pozvani. Ljudi od oltara to nijesu.

Na drugoj strani

Mislimo da smo uglavnom rekli o ekumenizmu u našim prilikama sve ono najvažnije. Ne stojimo pred neposrednim ujedinjenjem. To je sigurno. Ali stojimo pred perspektivama budućnosti koje su — po svemu izgleda — povoljne. Situacija je — i na pravoslavnoj strani — puno bolja nego prije. I kršćanski istok — a naši pravoslavci nijesu u tom nikakva iznimka — osjeća danas, možda i više nego mi, da kršćanstvo ne može više ostati rastavljeno, ako hoće da se afirmira u današnjem svijetu opće kulturne i socijalne krize i velikoga otpada od Boga. Više još nego u doba kad su Turci stajali pred vratima Carigrada, treba i njemu istoku potpora katoličkog zapada, oličena u papinstvu. U puku kod pravoslavnih vjernika — onih boljih — živ je glad za Bogom i za djelotvornim kršćanstvom. Zar se, uostalom, mogu drukčije protumačiti pojave sektarstva (adventizam), jučer i danas, u našemu pravoslavlju, pa predratni moćni »bogomoljački pokret«, pa nagli i posve spontani procvat ženskog redovništva baš u poratne dane, pa razmah religiozne štampe (»Misionar«, »Pravoslavlje«)? A i pravoslavni je kler postao, ovo iza rata, puno koncilijantniji prema katoličkoj Crkvi i puno autokritičniji. Vidi probleme, provodi revizije, aktivira se pastoralno i propagandno, postaje svjesniji odgovornosti prema Crkvi i narodu, duhovno je puno radoznaliji prema svemu, što se događa u katoličkoj Crkvi, izbjegava polemiku i sukobe, prati našu religioznu štampu, u stavu je iščekivanja. Ne možemo mu se, to se zna, silom nametnuti. A ne smijemo

no dodvoravati: ne dolikuje apostolima istine; ne polučuje nikakva efekta. Ali približiti mu se možemo, i moramo. Kad nam danas i sama Crkva daje za to mogućnost i na to nas potiče. Baš mi katolici! Nas se manje boje nego unijata, u kojima su do jučer gledali renegate i janjičare. Ne bi kod nas, čini nam se, trebalo previše insistirati na direktivi Dekreta o istočnim Crkvama, da su baš ujedinjene Crkve glavni i najpozvaniji nosioci ekumenskog pokreta (OF. 24).

Eto, učinimo sve, što je do nas, da u njima što više ojača specifično nadnaravni kršćanski osjećaj i religiozna potreba — do unije će pravoslavci doći samo preko ljudi i žena duboke religioznosti iz svojih redova, preko bogotražitelja i »hristoljubaca« — i veselimo se iskreno i strpljivo svakom napretku vjere u njihovoj sredini! A prije svega pazimo, da ih ni u čemu ne sablaznimo i da im imponiramo svojim dubokim i pobožnim kršćanstvom! Lajicizacija će uvijek biti crvena krpa tradicionalističkom i konzervativnom kršćanskom istoku. I, molimo se puno i ustrajno (U. R. I, 4, III, 18)! I ljubimo! Veliko je vrijeme milosti i oko nas i oko njih. Ljubimo! Ljubav je dugotrpna i dobrostiva. Ona ne zavidi i ne hvasta se, ne uzrujava se, sve podnosi, sve vjeruje, svemu se nada, sve trpi (1. Kor. 13, 4—7).

A što je s islamom i s misijama?

A sada samo još nekoliko riječi o misijama i o islamu! O direktnom misionarenju među muslimanima ne može, dakakao, biti ni govora. To bi bila najgora metoda. Kad su neki s njom sporodično pokušavali, uvijek se to pokazalo apsolutno nemogućim, pa dapače i štetnim: dolazilo je do pobuna, procesa, državnih intervencija. Uostalom, ne pokazuju to samo naša iskustva. To je danas opća teza svih islamologa na katoličkoj strani. I svih misionara, koji rade na islamskim terenima ili u islamskoj okolini. I onih najdalekovidnijih, najduhovnijih, najpožrtvovanijih. Kakogod to trebalo psihološki tumačiti, islam je tvrd i otporan prema svakoj akciji izvana. I kardinal Lavigerie, i Charles Foucauld, i njihovi današnji sumišljenici svi su oni složno i jednodušno smatrali i smatraju, da se u islamskim zemljama valja suzdržavati od svakog direktnog misionarenja i evangelizacije i utirati puteve milosti samo djelima pobožnosti, pokore i ljubavi; prezentirati kršćanstvo kao veličinu duše koja imponira svakome,

se ni pred njim ponizivati, niti mu se neukusno i neprirodtko ljubi i Boga i dobro. Pojedince to kojiput pod uticajem milosti predobije i osvoji. Ima već i kod nas pojedinaca, bivših muslimana, koji su konvertirali na katolicizam posve spontano, a duboko su religiozni i neobično sretni u svojoj vjeri. Mase to zasada samo impresionira, udobrostivljuje, objektivizira, defanatizira. No zato će se svatko, tko ima otvoreno i pošteno srce, odmah identificirati sa sugestijama koje nam daje saborska deklaracija o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama: »Nostra aetate« (od 28. X 1965): i općenito za sve nekršćanske religije i posebno za muslimansku. Treba zaboraviti razdore i razmirice koje su u prošlosti obostranom krivnjom kršćanstvo i islam učinile neprijateljima, pa cijeniti na muslimanima njihovu tvrdu vjeru u jednoga Boga i u njegovu objavu i moralni zakon, njihovo predanje Bogu, njihovu vjeru u Božji sud i u život preko groba i njihovu revnost i veledušnosti u molitvi, milostinji i postu, pa se s njima razumijevati i zajednički s njima propagirati socijalnu pravdu, moralna dobra, mir i slobodu za sve ljude (N Ae. 3, »Ad gentes« 12, 41, braniti ono što nam je svima zajedničko (N Ae. 1, Ad G, 12, 15), a uporedo za kršćanstvo svjedočiti vjerom i životom (N Ae, 2).

Strpljivi i diskretni kontakti

To je kompletan program i za nas. A na toj su bazi i oni spremni s nama surađivati. Uvijek lojalno i prijateljski, bez hostilnosti i fanatizma. U koliko se radi o njihovim ljudima od auktoriteta možemo to sa sigurnošću ustvrditi. Naša iskustva iz Bosne o tome svjedoče. Rado s nama razgovaraju pa i prijateljuju štuju nas (a osobito naše redovnice), pohađaju nas, živo se interesuju za novosti iz našega crkvenog života, nacionalnog i internacionalnog, prate (neki i naručuju) našu literaturu i štampu, polažu velike nade u organizacijsku snagu katoličke Crkve i u moć papinstva, a na korist općim religioznim interesima, prihvaćaju lojalnost, pa i s oduševljenjem princip religiozne slobode, tolerancije i opće suradnje.

Moramo to iskoristiti. Moramo studirati islam. Moramo tražiti kontakte.

Reaktivacija rada za vanjske misije

Direktni misijski rad moramo dotle upraviti drugamo: gdje je to i moguće i potrebno, na klasične misijske krajeve, na vanjske misije. Nijesmo ni u tom pogledu potpuno bez tradicije. Nijesmo ni bez iskustva. Između dva svjetska rata bila je misijska misao kod nas prilično popularizirana: uhvatila je bila dosta dubok korijen u vjerničkim masama. Imala je i svojih oduševljenih propagatora. Izlazilo je nekoliko misijskih časopisa i kalendara, a svi su skoro katolički listovi za puk imali i misijsku rubriku. Bilo je u misijama ljudi i iz naših krajeva, — franjevaca i isusovaca, a ponešto i članova inostranih misijskih družbi: — i u Aziji i u Južnoj Americi. U svim je biskupijama djelovalo »Društvo za širenje vjere« (DŠV), a uporedo s njim »Unio Cleri Missionaria«: pogdjegdje i »Djelo Svetog Djetinjstva«. Razvijala se i financijska akcija i propaganda na pomoć misijama, sa sve više interesa, uspjeha i veledušnosti. I po školama. Osobito su mnogi mali ljudi bili redoviti i oduševljeni pomagači i dobrotvori misija.

S koncem zadnjeg rata sve je to zamrlo. I iza rata smo uglavnom spavali. Nije bilo ni prave mogućnosti da se što ozbiljno učini. Valja to sada odmah reorganizirati. Preko štampe — i one specifično misijske — u prvom redu. U svim pravcima.

Veliki saborski Dekret o misijama »Ad gentes« (od 7. XII 1965) apodiktičan je i konkretan. Misijski rad dužnost je svih vjernika (n. 7, 23, 35, 36); svi oni treba da ga podupru (n. 1). I lajici: u misijama, ali i u domovini (n. 15, 19, 20, 21, 33, 34). Njihovo je surađivati u župskim i dijecezanskim akcijama, a napose voditi brigu o vremenitim potrebama misija, pronalaziti nove forme misijskog lajičkog apostolata, pomagati misijskim narodima na ekonomsko-socijalnom polju (n. 41). U prvom je redu to, dakako dužnost biskupa (n. 5, 6, 29, 33, 38). Svaki se biskup, već po karakteru svoje biskupske službe, kao član hijerarhije, biskupskog kolegija, mora brinuti za čitavu Crkvu. Mora stoga promicati misijski rad u svojoj biskupiji, poticati, osobito bolesnike i patnike, na molitve i žrtve misijama na korist, preporučavati misijska zvanja klericima i dijacezanskim redovničkim zajednicama, propagirati papinska misijska društva i kolekte, slati najbolje svećenike u misije, davati za misije dio dijecezanskih dohodaka, brinuti

se za misijske institute i sjemeništa, organizirati pastvu za useljenike iz misijskih zemalja: bilo sam, bilo u zajedničkim stvarima preko nacionalnih ili regionalnih Biskupskih konferencija (n. 38). A s biskupima treba da na tom rade i svećenici u pastvi. Oni moraju vjernike poticati na ljubav k misijama i na misijski rad u kathezi i propovijediti; moraju djelovati na obitelj, kako bi u njima živjela ozbiljna misijska svijest; moraju u katoličkim školama i organizacijama buditi misijski smisao i misijska zvanja (n. 23, 24, 25, 26); moraju upućivati vjernike, da se mole za misije i od njih sakupljati darove (n. 39). Profesori sjemeništa i univerza moraju svoje gojence uvoditi u misijske ideje i u predavanju teoloških disciplina isticati misijske momente (n. 39). Redovi i družbe, kontemplativne i aktivne, a tako i sekularni instituti, moraju se i moliti i žrtvovati za misije i osnivati u njima nove kuće (n. 18, 27, 40). I znanstveni rad može se, pohvalno, staviti u službu misijama (n. 41). Osnivati treba i posebne misijske institute za tehničku i duhovnu pripravu lajičkih misijskih radnika (n. 38, 41). A biskupije i župe imaju prema misijama i posebnu kolektivnu odgovornost: mole se za misije i za njih rade, osobito preko svojih odabranih članova, vežu se s misionarima iz svoga kraja i pomažu im, uzimlju koju župu ili biskupiju iz misija za svakog klijenta (n. 37). I organiziraju kolaboraciju svih faktora u domovini, koji se bave misijskim radom (n. 33, 34). Ali od sviju misijskih dužnosti ipak je najglavnija i najuniverzalnija dubok i uzoran kršćanski život, molitva i pokora, te živ interes i suosjećanje s misijskim akcijama drugih kršćanskih konfesija (n. 41).

Samo kod nas, što mi znamo, nije još ni preveden ovaj saborski Dekret o misijama. A ima toliko toga u njemu, što bi se i kod nas i moglo i moralo provesti. Do sada su se praktično samo neki naši muški redovi i već poslali svoje prve misionare u daleki misijski svijet: u Afriku (isusovci) i u Južnu Ameriku (salezijanci). Ali zar se ne bi mogle i naše ženske redovničke kongregacije u tom smislu smiono i veledušno maknuti? A i sjemeništa? Barem, dok imamo, kao danas, relativno velik svećenički priraštaj? Zar se ne bi moglo pomisliti i na posebno Misijsko sjemenište? A pogotovu bismo, odmah, mogli dobiti misijsku komisiju uz Biskupske konferencije i misijske referente po dijecezama. Mogli i morali. »Crkva je na zemlji po naravi svojoj misijska crkva« (n. 2, 35).

Pogled na nebo

Okvire, eto, imamo i za ekumenski i za misijski rad. Sabor nam ih je auktoritativno fiksirao. Imamo ponešto i iskustava. Imamo i perspektive. Jedno nam samo treba. Apostolski žar i mudrost i snaga Duha.

Spusti je nad nas, »Gospodine, prijatelju duša (prijatelju svega života)«! (Mudr. 11, 27). »Pošalji« — i između nas — »poslanike u svoju žetvu!« (Mat. 9, 38, Luk. 10, 2).

Dr Č. Č.

NAŠA TRAJNA ZAHVALNOST

Spomendan velikih Grka i slavenskih apostola sv. Ćirila i Metoda posebno je značajan u postkoncilskoj eri. Njihove ideje koje su prvi put prihvaćene i uzakonjene na jednom Saboru opće Crkve dobivaju iz dana u dan svoje ostvarenje. Svi se katolički narodi žure, da osiguraju za oltar i puk priručnike na narodnom jeziku, a malo će biti onih, koji će se sjetiti da su upravo Sveta Braća sijala sjeme pred 11 stoljeća, a svijet jedva danas žanje bogati rod.

Sabor II vatikanski odredio je ovako: »U latinskim obredima treba sačuvati latinski jezik, osim gdje postoji posebna povlastica.« (Uredba o sv. Liturgiji, čl. 36—§ 1).

»Ipak, kako u Misi tako i u dijeljenju sakramenata, a i u drugim djelovima liturgije, bit će nerijetko upotreba narodnog jezika vrlo korisna za puk. Stoga nek mu se u liturgiji dade više mjesta . . . « (Uredba, čl. 36, §2).

Istom je Uredbom i određeno i tko je kompetentan za to da vidi potrebe i predloži raspon takve uporabe, a to je crkvena vlast teritorija (cfr. čl. 36, §3, te čl. 22, §2 i 40—1) koja će zatražiti potvrdu sv. Stolice.

Ovamo dodajmo i stav Crkve izražen u čl. 37 Uredbe o sv. liturgiji: ». . . kad nije u pitanju vjera ili dobro čitave zajednice, Crkva ne želi ni u liturgiji nametati strogu jednoličnosti (sic!). Naprotiv, ona promiče i poštuje duhovne osobine i tekovine obilježja raznih naroda i rasa«.

U tumačenju kolika mogu biti ta ovlaštenja za uvođenje narodnog jezika u liturgiji, kaže tumač Uredbe Falsini (Costituzione conciliare sulla sacra liturgia, ediz. Regalità,

str. 227) da je bilo na Saboru i straha i zebnje, jer je problem jedan od najdelikatnijih! Dakako, da je to bio strah i zebnja manjeg dijela saborskih Otaca, a za taj strah i zebnju ipak nije trebalo biti pravih i dubokih razloga.

Spomenuti član 36 kaže, da za čitanje na narodnom jeziku i za molitve, nisu određene nikakve cautelae, ako je samo odobren prijevod.

U drugoj točki dopušta se uporaba narodnog jezika i u djelovima koji spadaju na puk, a to su molitve i pjevanja Slave, Vjerovanja, Svet i Jaganjče Božji.

Treća točka ide i dalje, te govori o ovlaštenjima za krajeve koji nemaju latinske kulture, gdje se može, preko krajevnog episkopata (tako tumači Falsini, o. c.) zamoliti uporaba narodnog jezika čak i u samom Kanonu ili za sve molitve što ih glasno moli celebrant. To je eto već dozvoljeno svima.

Hvala našem Episkopatu, mi smo ova saborska ovlaštenja vrlo dobro iskoristili. Uveden je narodni jezik, jer se nisu Biskupi bojali da će to škoditi jedinstvu Crkve, koje neki vide spašeno samo u latinskom jeziku. Nije samo mediteranski bazen Kristova Crkva. To je gledanje koje datira iz vremena rimskog carstva, kad je orbis svršavao na granicama, a sve izvan njih, bili su barbari. Nije li crkveni jezik već od II st. i sirski, od V st. i koptski i armenski, od IX st. i staroslovenski, a od XIX st. neki narodni jezici misijskih područja. Svi su to zakoniti jezici katoličke Crkve, al pari s latinskim jezikom! (cfr. Vagaggini-Il sen se della liturgia, ediz. II. 1957, str. 714).

Tko bi bio protiv latinskoga jezika! Potrebno ga je njegovati i čuvati. Kako bi se obavljale službe Božje prigodom međunarodnih susreta, Sabora, kongresa, kako će se, bar malo, sporazumjeti svećenici — turisti sa svojom braćom u raznim krajevima; kako će se dopisivati sa Sv. Stolicom; kako će misiti na putovanjima u inozemstvu? (cfr. govor biskupa Franića u auli Sabora 24. X 1962, na čl. 24 sheme se S. Liturgia. Služb. Vjesnik bisk. splitske i makarske, Split, 1964, br. 1—2, str. 26).

Nekima je prijala misterioznost nepoznatog latinskog jezika pred pukom. Bojali su se profanacije svetinja (Vagaggini, o. c. 395).

Ima i drugih razloga! Potrebna je temeljita priprava za jasno čitanje, za pravilan naglasak, što u latinskom jeziku nije zadavalo brige. Bilo je »dobro«, čak ako se je nešto i teže griješilo u čitanju.

Interesantna je činjenica, da se je Crkva ranije mnogo brže snašla, kad je iz aramejskog prešla na grčki, iz grčkog k latinskom, nego li je napustila mrtav latinski jezik, koji je izdržao stoljećima, premda je vrijeme urgiralo izmjenu. Pojavljivale su se čudne poteškoće i trpjelo se, premda su i zbog toga mnogi ostavljali crkvu, jer nisu razumjeli ništa od sve ljepote liturgijskih tekstova. Trebao je doći Ivan XXIII koji je svojedbeno, nakon sv. Mise, u jednoj rimskoj crkvi, rekao prisutnima: »Kako smo divne molitve molili u ovoj sv. Misi, a vi, nažalost, niste ništa od toga razumjeli. Ali, doskora će biti bolje!«

Ovaj je Papa poznavao dobro slavenske narode, daleko od rimske kulture, i uvidio da se k njima ne može više s latinskim jezikom, jer to ni pred 11 stoljeća nije išlo u Moravskoj, a uvidio je dobro da je latinski jezik nepristupačan i samoj romanskoj rasi.

Koliko se mora žaliti propuštene prilike kroz stoljeća, jer se moralo čekati II vatik. sabor, da se u rezervat klera uvede i vjerni puk Božji!

Triumf ideja sv. Braće je sam Sabor i čitav njegov duh, a napose uzakonjene nove odredbe u pogledu jezika. To je ujedno bio kraj vječnom napadanju i sumnjičenju staroslavenskog jezika, koji je, makar i ne službeno, smatran herezom glagolizma, a ta se trpjela zbog osjetljivosti slavenskih naroda i delikatnosti problema, da se naime ne dira u stoljećima posvećenu uporabu staroslavenske službe Božje.

Ali, dok se radujemo pobjedi i ostvarenju ideja sv. Braće, dotle ima nešto što ipak nije uređeno!

Radi se upravo o staroslavenskoj službi Božjoj.

Neosporiva je činjenica, da je područje staroslavenske službe Božje, a to se proteže na 8 jadranskih biskupija, kako je to i na Saboru u ime svih naših biskupa ustvrdio biskup Franić (o. c.) bilo ono područje na kome se puk najjače angažirao u liturgiji, svojim moljenjem i pjevanjem, služeći se ranijim ovlaštenjima i pravima. Dakle, stari jezik nije bio nikakovom zaprekom sudjelovanju puku u

sv. Misi i večernjama. Kad je čl. 36 i 54 Uredbe o sv. liturgiji dopustio mogućnost uporabe narodnog jezika, naglašeno je, da to nije likvidacija latinskoga jezika, a prema tome nije ni likvidacija staroslavenskoga jezika. Analogno, kao što čl. 54 Uredbe naglašava da puk i mimo dopuštene uporabe živog jezika bude i dalje sposoban u danom momentu odgovarati i pjevati latinske mise, tako se mora insistirati i na tome, da u glagoljaškom području gdje se sada radi moderni narodni jezik, naš puk bude sposoban moliti i pjevati staroslavensku misu (i večernje) što je i do sada rabi moderni narodni jezik, naš puk bude sposoban naših župa pa da bude čovjek ožalošćen što se neće divne melodije očuvati nego samo na magnetofonskim vrpcama u Akademiji ili u kojeg ljubitelja tih napjeva. Kuša se prenijeti te stare melodije u novi izraz, ali to se ne može izvesti bez nasilja nad tekstom ili nad melodijom.

Stoga će »provideatur« iz čl. 36 biti nalog, da se ozbiljno razmisli, što da činimo u pogledu očuvanja baštine. Kako čl. 36 u § 1 govori de lingua latina, salvo particulari iure . . . , a to su upravo zakonito stečene naše pravice (koje su ušle u Uredbu posebnim zauzimanjem glagoljaških biskupa, koje je zastupao u debati za tekst biskup Franić), to se mora na svaki način poduzeti mjere, da bi naš puk ostao u kondiciji da nastupi u crkvi s molitvom i pjevanjem starih liturgijskih tekstova i napjeva, kad se bude u posebnim zgodama vršilo sv. službe na starom narodnom jeziku.

Činjenica da je upravo glagoljaško područje dalo odlične dokaze sudjelovanja kod liturgijskih funkcija i u predkoncilskom vremenu, daje nadu da će se bez ikakve štete za liturgijsko uzdizanje moći i nadalje, po koji put, poslužiti sv. Misom i večernjom na staroslavenskom jeziku.

To je dužnost zahvalnosti prema sv. Braći i namrloj baštini, da se ne preda zaboravi to veliko, usavršavano, narodno bogatstvo. Uz prihvaćanje modernog jezika u službi Božjoj, kako je to učinjeno na prijedlog biskupskih konferencija i uz privolu sv. Stolice, trebalo bi bez ikakve dozvole Rima jer to u duhu gornje odredbe nije potrebno, organizirati službe Božje na staroslavenskom jeziku, tada i toliko, koliko to odredi za svoju biskupiju pojedini Biskup, prema svojoj uviđavnosti i prema potrebi na svom području. Ima župa gdje je to nepotrebno, jer nemaju glagoljaške tradicije. To su u većini nove župe, koje su negda

imale samo izložene kapelanije i slično. Mora se to učiniti, iz zahvalnosti prema sv. Braći, da im ostane spomen i u našim glagoljaškim crkvama, a ne samo među stručnjacima — slavistima, i to nažalost više kod stranih nego li kod naših! Nek se ovo ne shvati kao nostalgija za starim, zlatnim vremenima! Kako smo spremno, bez kolebanja primili novi, moderni jezik u službi Božjoj, tako sačuvajmo ljubomorno spomen na stoljetnu baštinu. Morali bismo sačuvati na životu ono što našem narodu nikad nije bilo mrtvo, kako je to bio Zapadu latinski jezik, jer ta stara liturgija (u jeziku), ne bi bila životvorna u dušama, da nije i sama bila živa, to jest, naš je puk rabio rado taj jezik koji mu nije bio tuđ, jer je i dnevnom životu govorio, bar u dobrom dijelu na isti način kao i u crkvi. Toliko je ta liturgija bila narodna, da je u nju ušla i narodna sopila (drveni instrument) po kojoj je melodiji bilo povezano ono narodno, profano, s crkvenim, liturgijskim, da se tako podrži služba čitavog čovjeka i čitavog života u pravoj religioznosti. To je bio nezaboravni doživljaj, kad su npr. na tjelovskoj procesiji dva svirača u sopile, zajedno s pukom, pratili Svetotajstvo uz pjesmu »Zdravo Tijelo Isusovo!«.

Da zaključim. Daleko od toga, da nas ne veseli novi misal i nova misa na modernom jeziku, ali nek se ne preda zaboravi dragocjeno i stoljetno blago jezika ni melodija staroslavenskoga područja. Ako se u bazilikama Rima, radi tolikih turista napose, čuva latinska služba Božja, nek se i u našim crkvama, gdje je to narodu drago i Biskupu posebno na srcu, sačuvaju oaze glagoljaštva i nadalje. Može to biti bar za koji veći blagdan (posebno za proslavu sv. Ćirila i Metoda), posebno za koju nedjelju u ljetnjim mjesecima, kad dolaze k nama mnogi stranci. Isto tako, kad se za to zanimaju mladi slavisti, koji su bili naučni doći sa svojim profesorima osobito na Krk, gdje su u Vrbniku, žarištu glagoljaštva (uz Dobrinj, Omišalj i dr.) prisustvovali liturgijskoj službi na starom jeziku. Ima sigurno takvih žarišta i u drugim biskupijama. Ne kažem, da se takva žarišta imadu tek sada stvarati, ali gdje postoje nek ih se ne gasi, nego očuva i napose cijeni. Na to nas obavezuje naša narodna čast i ponos, naša zahvalnost i ljubav prema sv. Braći i prema onima, koji nam u crkvama pod nogama počivaju«. Rod bo samo koji mrtve štuje, na prošlosti budućnost si snuje! — Našu sadašnjost sudit će povijest!

Ante Toljanić

REDOVNIŠTVO NA BRANIKU ORTODOKSIJE I CRKVENOSTI

Uvijek je redovništvo u Crkvi vršilo ulogu duhovnog katalizatora, ulogu elementa soli i kvasca. Bilo je branitelj i čuvar pravovjerja, nosilac religioznog idealizma i duhovno-asketske produbljenosti, jedan od prvih faktora ekvilibrija, ravnoteže, reda i organiziranosti u crkvenom životu. Leži mu to u ideji kao staležu, profesiji savršenosti i duhovne elite, ali i staležu koji je — opet već po siromaštvu i posluhu što ga je uzeo kao specifičnu formu života — najkompletniji, najpokretniji i najorganiziraniji.

I za kršćanski istok to vrijedi. I za pravoslavnu Crkvu. Samostani su uvijek, i u njoj, bili žarišta vjersko-crkvenog života. Oko njih se najviše okupljao vjerni puk. Samostanske su crkve bile najposjećenije — u njima se s najvećim sjajem obavljalo bogoslužje; samostanski su »crkveni sabori« i »manastirski konaci« i u srpskom pravoslavlju predstavljali uvijek i najmasovnije i naplodnije manifestacije vjerske svijesti i crkvenog života. A crkvenu su znanost istoka redovnici skoro jedini i njegovali. I misionarenje među poganima polazilo je na istoku kroz vijekove isključivo iz samostana: klasični su za to primjer sv. Ćiril i Metod i obraćenje Slavena na kršćanstvo. I carskom i državnom, cezaropapističkom, presizanju na crkveno područje, tipičnom za istočnu Crkvu, samostani su se još najviše otimali: u njima su ikonoklastički carevi nalazili svoje najžešće i najupornije protivnike. I tendencijama posvjetovnjačenja, i falsificiranju predane evanđeosko-apostolske istine opirali su se prije sviju drugih opet samostani. Ako je gros pravoslavlja, uglavnom, prevladao sve hereze i krivovjerja i ostao u cjelini uz evanđeosku i apostolsku vjeru, u prvom je redu to bila zasluga samostanaca i redovnika. Oni su, s jedne strane kao iskreni i dobronamjerni bogotražitelji, »kristoljupci« i pobožnici, instiktivno zazirali od svega, što nijesu bili primili od »otaca«, a s druge strane kao ljudi koji su živjeli pod disciplinom i u velikim zajednicama bili u mnogo manjoj pogibli da pođu za svojom glavom i da se odaju subjektivizmu i nekritičnom novotarstvu. I auktoritet je — onaj moralni prije svega — redovničkog svećenstva na istoku uvijek bio — i danas je — znatno veći nego auktoritet svjetovnog »mirskog« klera. Već radi veće pobožnosti i strogosti života po

samostanima, a pogotovu radi celibata koji na istoku praktično vrše samo redovnici i — biskupi. U praksi stoga redovnici na istoku jedini i postaju biskupima. Pa, dakako, kao takvi dolaze i na više manje sva ključna mjesta i drže u svojim rukama svu stvarnu vlast u Crkvi. I ako su brojem slabiji od svjetonoga klera, uplivom su mnogo jači. Faktično u istočnoj Crkvi redovnici predstavljaju »viši kler«: viši, razumije se, ne toliko po materijalnim beneficijama, koliko po značenju i funkcijama. U njih se gleda, njih se sluša. Oni su najčešće profesori i na bogoslovskim školama, oni su vođe i ideolozi svih važnijih akcija, inicijativa i pokreta u crkvenom životu. I pitanje odnosa prema katoličkoj Crkvi najviše je u njihovim rukama. Oni su, nažalost, kako je to i shvatljivo u konkretnoj historijskoj situaciji i perspektivi, i glavni nositelj averzije kršćanskoga istoka prema Rimu i papistvu. Iza kako je jedamput opozicija Rimu ušla na kršćanskom istoku u tradiciju, redovnici se dalje najodlučnije propagiraju kao svetinju u tradiciju, i zakon pravovjerja i pravoslavlja.

Na katoličkom zapadu položaj je redovništva u mnogočemu drukčiji. Prema vani njegova duhovna moć nije toliko izražena. Nije već stoga, što na zapadu i svjetovni, dijezanski kler živi u celibatu, pa ima s te strane jednak ugled kao i redovnički, a otvoren mu je i put do najviših crkvenih mjesta. Nijesu ni njemu svezane ruke obiteljskim brigama, pa je aktivniji u službi Crkve i kvalificiraniji za inicijativu i za duhovno i intelektualno stvaranje od svojih oženjenih kolega na istoku. A više je sačuvao i afirmirao i svoj karakter službenog, hijerarhijskog, profesionalno pastoralnog svećenstva . . . Redovnici s te strane u zapadnoj Crkvi ostaju, osobito zadnjih stoljeća, iza Tridentinuma, pomalo u pozadini, imaju manje upliva, igraju više sekundarnu ulogu, rjeđe zasjedaju na papinsku stolicu i na najviše upravne položaje u Crkvi. Ali, svemu tomu unatoč, po onome glavnom redovnici su i u zapadnoj Crkvi sô i kvasac. Po svom potpunijem predanju Bogu i po svojoj redovito dubljoj duhovitosti. Po svojoj pokretnosti, homogenosti, disciplini, profesionalnom posluhu, materijalnoj nezainteresiranosti i organizacijskoj čvrstini. Baš ta organizacijska čvrstina redovništva na zapadu još je jača nego na istoku. Istočno je redovništvo ostalo, isto kao u prvim kršćanskim vjekovima, decentralizirano: najprije po samostanima i distriktima, a onda i po dijecezama. U svakoj

je dijecezi direktno podređeno biskupu. Zapadno je redovništvo, naprotiv, još tamo od pojave prosječnih redova u 13. stoljeću prihvatilo u većini centralistički sistem. Redovnik na zapadu — onaj danas tipični — nije vezan uz jednu kuću, uz jedan samostan, uz jednu dijecezu, uz jedan kraj i naciju: on je direktno učlanjen Redu u cjelini, pa stoji barem u principu na dispoziciju puno širim forumima i njihovoj kompentenciji. Mijenja kadgod treba — snagom redovničkog posluha, a po volji poglavara — i mjesto i djelokrug: u granicama čitave jedne redovničke pokrajine, pa u Konačnoj instanciji i čitave Crkve. Nema puno lične autonomije; nema puno ni pravnih prerogativa i garancija (inamovibilnost); može biti svagdje i za svašto upotrebljen. A rad mu je koordiniran s čitavom redovničkom zajednicom. U nju se nekako utapa, ali se zato na nju i oslanja. Redovništvu su stoga već po njegovu sistemu i konstituciji moguće široke kombinacije i kompaktni nastupi: optimalno ekonomiziranje silama i sredstvima; najveća elastičnost nastupa, postupka i taktike. Redovi su u katoličkoj Crkvi nešto kao duhovni trustovi: karakteristika je njihova maksimalna koncentracija duhovnih kapitala i široka mogućnost manevriranja, diverzifikacije i specifikacije. Mogu se angažirati u raznim pravcima; mogu paralelno djelovati na mnogim područjima; mogu se relativno lako prilagoditi svakoj situaciji.

Usto zapadno redovništvo nosi na sebi i posebno izraženu distinktivnu notu katolicizma, onu papinsku. U katoličkoj Crkvi sve je konačno usredotočeno u jednom središtu: u Papi. Tako je u njoj posve logično došlo i do unifikacije i centralizacije katoličkih redova i družbi: svaki je katolički red već preko Pape ujedinjen i jedinstven; svakome je preko Pape otvoren čitav svijet. Nitko mu ne može u načelu suziti ili ograničiti djelokruga samo na jednu zemlju; nitko ga ne može ni lokalizirati ni nacionalizirati. Historijski je pravno to najjače došlo do zražaja u jednoj — također specifično katoličkoj i primatskoj — pojavi na liku zapadnog redovništva: u instituciji kanonsko-pravne egzempcije redova. Da redovima omoguće što veću slobodu i kompaktnost djelovanja na njihovu specifičnom području, Pape su od srednjeg vijeka pa dalje redove uvijek više izuzimale od neposredne, lokalne, biskupske jurisdikcije i podređivale ih onoj svojoj: jedinstvenoj,općoj, papinskoj. A to je onda redove i sve više dovodilo pod direktan pa-

pinski utjecaj: oni su malo pomalo postajali neke vrsti specijalne trupe u apostolskoj vojsci Crkve, s posve jedinstvenom i centraliziranom komandom: pokretnije od drugih, određene za posebne zadatke, uvijek spremne na pokret i akciju. Redovi su na taj način rođeni saveznici papinstva: njegova »longa manus«. Ali oni su baš kroz to u isto vrijeme i neke vrsti zavor protiv centrifugalnih tendencija u Crkvi. Oni su gdjegod bili u svakom kraju svijeta, izravno dirigirani iz Rima, pa stoga i otvoreni više od sviju drugih neposrednom utjecaju papinstva. Papa im je u neku ruku opći Ordinarij, a njihove vrhovne starješine samo njegovi vikari. Obično i žive, rezidiraju u Rimu: Papi na oku, njemu uz koljeno, s njim u tijesnom i stalnom duhovnom kontaktu. Egzemptno se redovništvo stoga tako lako ne lokalizira, ne nacionalizira i ne partikularizira. Imuno je na svoj način od terenskih kriza: lakše im se othrve, lakše im parira. Osigurane su mu direktnim putem autentične transmisije iz centra crkvenosti i pravovjerja. Uvijek je, da ništa drugo, dobro informirano o pravim namjerama i željama vrhovnoga crkvenog poglavarstva.

Ima katoličko redovništvo i s te strane svoju posebnu misiju u Crkvi. Ona mu je tradicionalna. Više ju je puta već izvršilo baš u najkritičnijim razdobljima crkvene povijesti. Redovnici su stajali s Grgurom VII u doba njegove velike reforme, kad su mu mnogi drugi faktori u Crkvi otvoreno opstruirali i priklanjali se svijetu, vladarima, mogućnicima i moralnoj dekadenci u svetištu. Redovnici su najviše na svojim leđima iznijeli i borbu protiv reformacije u 16. stoljeću i doveli tridentinsku reformu do pobjede. U krilu izuzetih i centraliziranih redova (dominikanaca, franjevaca, isusovaca) najmanje je i u ono vrijeme bilo i individualnih otpada od Crkve: masovnih uopće nije ni bilo. Redovi su očuvali sve do danas i najbolje tradicije crkvenoga školstva, kršćanske asceze i patrističke teologije. Redovi su i u misijama najviše poslužili Crkvi, papinstvu i dušama.

Nama se čini, da redovi i danas imaju baš te iste strane providencijalnu misiju. I u ovoj najnovijoj, velikoj krizi Crkve: pred pojavom bojovnog neomodernizma, koji često dira i u same temelje kršćanstva. I u ovo doba decentralizacije crkvenog života koja je sigurno u mnogom pogledu postulat vremena i prilika, ali koja bez sumnje u sebi nosi i velike pogibli za homogenost i monolitnost opće

Crkve i katoličkog kršćanstva. Redovi treba da opet postanu — ili bolje da i dalje ostanu — organizacijski amalgam Crkve: jedan od faktora njezine i vanjske kohezije, jedinstva, centripetalnosti. Baš po svojoj tijesnoj organizacijskoj vezi sa papinstvom.

Redovništvo treba da se — i kod nas — prvotno i nadahnjuje i orijentira na Rimu i na papinstvu. Preko svojih centralnih institucija, škola i zavoda, pod neposrednim Papinim nadzorom. Da na izvoru crkvenosti i pravovjerja uvijek iznova napaljuje svoju svjetiljku. I raznosi onda to svjetlo širom katoličkoga svijeta. Parirajući svim negativnim utjecajima, koji se eventualno osjete u nižim crkvenim instancijama. Ubacujući zdrave, papinske, sokove i impulze u čitav organizam Crkve, u sve njezine pore.

Samo, dakako, najprije treba da redovništvo samo u sebi prevlada krizu. A te krize očito ima danas i u njegovim redovima. Često su joj ponegdje baš redovnici glavni nositelji i protagonisti. Ali — mi opet kažemo — redove je najlakše očistiti i imunizirati. Treba samo da se njihove rimske centrale afirmiraju. Razborito, ali i odlučno i sistematski, po papinskim direktivama, s papinskim auktoritetom.

Papinstvo je u Crkvi prvi nosilac božanske karizme i jedini nosilac infabiliteta. Vidjel smo to — vidjeli i opipali — svi na II vatikanskom saboru. Vidimo to — vidimo i pipamo — i u ovo, pokoncilsko vrijeme. A redovi su najbliže Papi. To je njihova providencijalna odlika. Moraju je, svijesno i sustavno, po planu iskoristiti u službi istini Evanđelja i pobjedi Otkupljenja!

Č. Č.

VIDICI

ESEJ UZ NOVI ČITAV MISAL

Habent sua fata libelli. To svakako vrijedi o knjizi koju je sastavljalo nebo i zemlja, kako je za Misal kazao kard. Schuster. Daleka mu je povijest, jer sadrži »povijest našega spasenja« o kojoj se na koncilu i poslije koncila toliko govori. U Misalu ju je Bog pisao, po patrijasima i prorocima, a naročito po svojem Sinu, čija radosna vijest tvori jezgru misnog bogoslužja riječi. Dopunila su je sovjim pjesmama i molitvama duga i anonimna kršćanska stoljeća.

Nebrojne su pobožne ruke prepisivale Misal s ljubavlju, resile ga inicijalima i sitnoslikarijama na pergamenama često srebrom okovanima. Toliko je bio upotrebljivan i obrabljen da je o našim dragim glagoljašima vrijedila pošalica: Zna misiti samo iz svoga Misala, a domaći su biskupi i rimski vizitatori nastojali, da im se pruže nova i nova izdanja.

Tako je bilo kroz više stoljeća, dok se sveti misni tekst nije oslobodio srebrnih okova, skupih pergamena i strpljivih prstiju prepisivača uz uljanicu. Ličinka se na koncilu pretvorila u šareni leptir koji je poletio svijetom od cvijeta do cvijeta.

Mali je Misal na živom jeziku pred stotinjak godina (Schott mu je dao život i ime) postao vjesnik i nosilac jednoga velikog »pokreta«, liturgijske obnove, kojom je koncil započeo i nastavlja možda, ako Bog da, najveću reformu Crkve u njezinoj dvotisućgodišnjoj povijesti. Samo po njoj će »otajstvo vjere« obnoviti sve udove otajstvenog Kristova tijela. Ta će obnova i napredovati koliko bude sve vodila k Misi i sama živjela od Mise.

Novo je vino tražilo i nove mjehove pa su se mali Misali širili dok je još važilo slovo izopaćenja za one koji se usude tiskati prijevod kanona rimske Mise na živom jeziku. Zasluga je jednog svetog pape da ta kazna nije ušla u crkveni zakonik i tako ju je život progutao. Svi su veći katolički narodi počeli dobivati svoje male Misale, a među nje se vrlo brzo ubrojio i naš mali narod. Taj ga je odnjihao upravo na svojem starohrvatskom području pionirskim zahvatom zaslužnog dr Kniewalda i njegovih suradnika, naročito M. Pavelića. Što je to izdanje značilo, najljepše je opazio Božji čovjek dr Merz koji je bio sretan da njegovi sljedbenici mole po njemu kako je on uvijek molio Misu po latinsko-francuskom izdanju.

Da bude još priručniji svima i svakome, mali su Misal počeli izdavati u sedmičnim sveščićima. Ti su povezani uz imena dvojice genijalnih popularizatora liturgijskih tekstova: Beauduina u Belgiji neposredno prije I svojetskog rata i Parscha poslije tog rata na cijelom njemačkom jezičnom području i još dalje (do našega Hvara). Na taj se način sve više širila »missa recitata« ili — uz još čudniji naziv — »liturgijska Misa« . S njom se nekako događalo kao s banalnim halbcilindrom Don Frane Bulića. Taj bi uzeo u ruke svoj poznati šešir i govorio nam: »Kad sam se vratio sa studija u Beču, u Dalmaciji je bio kod klera uobičajen rimski šešir pa je ovaj bio službeno progonjen. Kad su početkom stoljeća svećenici počeli napuštati rimski šešir, onda je moj bio trpljen i ko-

načno preporučivan«. I »liturgijska« se Misa morala boriti s krunicom preko Mise (koja je kroz čitav jedan mjesec bila naređena, ako nije mogla biti moljena pred izloženim Svetotajstvom) i s drugim »pobožnostima«, a najteže s letargijom.

Dok su u druge jezike nastojali Misal mnogi pretočiti (postoji ne manje od sto francuških izdanja), naš je ostao sam i ponajviše u zatvorenim kružnicama. Smatrali su ga čak i kao stvar »mode«. Vjernici su ipak sve više tražili barem izvatke iz njega pa je to više ili manje uplivalo na naše brojne molitvenike, kako je to pokazao u svojoj disertaciji o. Radić. Zanimljivo je to posuđivanje kao i uopće prodiranje liturgijske obnove kod Hrvata pa je šteta ako barem svi mlađi svećenici, redovnice i bogoslovi ne pročitaju tu vrijednu raspravu.

Prijevodi su Misala službeno povhaljeni i preporučeni enciklikom »Mediator Dei«, a »liturgijsku« je Misu praktično usvojio čak II vatikanski sabor. Svakog su dana oci postavljali na tron Evanđelje, ali su prije toga sudjelovali kod Mise u raznim obredima i jezicima. Neka se ne reče, da to nije zasluga i popularnog malog Misala, bez kojega bi se oci bili zadovoljili sa svojim velikim latinskim svaki za se. Velika je stvar što je Misa dobla na ugledu i važnosti i u očima — biskupa. A da Misal učine još više svojinom svega Božjeg naroda, oci mudro odrediše da **kod Mise svatko obavlja svoju ulogu i samo nju.** Ujedno su predvidjeli da se njegovi sastavni dijelovi obogate Božjom riječju i raznim biserima koji još uvijek leže zakopani u starim kodeksima.

Nekoliko komisija sprema raščalnjenje i obogaćenje knjge koja se kroz stoljeća zvala »Missale plenum». Taj se posao već počeo uvoditi upornim pojednostavljenjem misnog obreda, jer su život i ljepota jednostavni. O konačnoj »novoj« Misi treba da uz stručnjake reknu svoju riječ i mnogi biskupi na čelu sa Sv. ocem, pa će je trebati još nekoliko godina čekati. Po svemu izgleda da će novi Misal biti kruna liturgijske reforme što je sprema čuveno Vijeće.

Stoga je pravo da u ovim godinama očekivanja i postepenog pripravljanja imamo i mi u rukama novi prijevod Misala, kojim ćemo svi nastojati »dostojno pribivati otajstvima kojima se vrši djelo našeg otkupitelja kad god se slavi spomen Kristove žrtve« (prik. mol. IX nedj. po Duh.) Nov je prijevod bio potrebit već zbog toliko novih misnih obrazaca i promjena u obredima. Nastao je od »Sv. Mise« (priloga neshvaćenog lista »Molite braćo«) preko »Bogoslužja« u moru naših specifičnih prilika i neprilika.

Dobro je i ovo reći. Jedno je sigurno: zauzetni priređivač i izdavač de misli njime biti na dobitku nego uložiti ono što je drugdje zaslužio i što uz velikodušnost svojih poglavara ima na raspolaganju. Zato omogućuje našim vjernicima da ga mogu dobivati uz cijenu koja je barem za polovicu manja nego sva slična izdanja blizu (u Sloveniji) i daleko.

Od tanke cijene važnija su u novom Misalu deblja slova. Pred četiri pet decenija znalo se preporučivati, da vjernici po Misalu razmatraju za vrijeme Mise, dakle Misa je mogla biti i »liturgijska meditacija«. Zatim se ispočetka dosta bojažljivo sugeriralo da izabrani krugovi recitiraju stalne dijelove Mise. Sad je opća želja svih autentičnih (jer ima dosta i neautentičnih!) liturgista da se ide

korak dalje (Uputa o glazbi u sv. bogoslužju 31), pa da sav puk u svim crkvama pjeva ili barem glasno i jasno kod svake Mise čita misne pjesme (ulaznu, iza poslanice, prikaznu i pričesnu). Stoga te dijelove naš Misal donosi debljim slovima. Ne bilo to uzalud! Drugo, što u ime vjernika moli svećenik (molitvu, prikaznu molitvu i popričesnu), tiskano je sitnijim slovima koja kao da pozivaju da se svi s njima ne muče. Tako ni kad čitač čita čitanje ili svećenik pjeva Evanđelje. Svi drugi neka tada odlože i ovaj Misal, te molitve prate sa svećenikom u sebi, a riječ Božju sjedeći ili stojeći slušaju.

Vrlo je poželjno da se uvaže i ona veća slova kojima su tiskani kratki odgovori i neki najvažniji dijelovi (npr. Slava i Vjerovanje), za koje bi zaista već bilo vrijeme da ih svi, a ma baš svi prisutni zajedno mole ili još bolje pjevaju. Mnogi su u tome i kod nas uspjeli gdje je bilo malo izgleda. K tim će se već tradicionalnim dijelovima sada pomalo pridružiti i preporučeni psalmi i kantici iza »svete šutnje« poslije Pričesti. Naš ih Misal donosi kao jedan od prvih. I opet: ne bilo to uzalud! Čak se možemo nadati, da će se ta dva psalma i dva kantika posebno tiskati, da se nađu u rukama zaista svakog pričesnika i da se jedan od ta četiri pjevaju ili mole poslije svake Pričesti.

Nije potrebno reći, da je velik dio tekstova ovog Misala prošlo barem ispod dvadeset pari očiju, od kojih su neki i poznati jezični stručnjaci. Mjesto uvjerenja u savršenost svoga rada svi koji su se trudili oko ovog izdanja imaju jednu drugu želju: da ovo bude korak naprijed k što boljem prijevodu novog Misala koji se sprema. I za prevođenje je uz znanje potrebito i nadahnuće, nenadano i tim jače. Neki put će takvo nadahnuće doći možda i kod samoga liturgijskog čitanja teksta, a još češće kod privatnog čitanja i razmatranja. Priređivač će ovog Misala biti vrlo zahvalan za svaku sugestiju u tom smislu. Samo tako ćemo svi zajedno izraditi koliko toliko savršen nov lekcionar, za koji onaj kome je službeno povjeren misli da ćemo ga dobiti valjda za pet-šest godina.

Ovo je dakle izdanje praktično za sada i avangardno za buduće. A to bi moglo biti još i više, dok bi oni koji su dobrohotno odobrili ovaj Misal dok je bio u povojima još svojom dozvolom i omogućili da se, makar i neslužbeno, tiska u velikom formatu. Čas je kao stvoren, kad jesenas bude odobren nov, popravljen prijevod misnog kanona, koji će se skoro od Sulte do Drine, od Dunava do Jadrana moliti ili djelomice i pjevati u blagozvučnom jeziku našega roda. Uz novi kanon mogle bi se pridružiti i nove naveliko umnožene »molitve vjernika«, za koje bi bilo poželjno da se ugledaju ne samo u njemačke nego i u francuske (koje su pred par godina bile prevedene u »Službi Božjoj«) i svakako prilagođene našim prilikama. Može se taj kanon i te molitve izdati i posebno pa tako naše svećenike prisiliti da na veliku većinu dana u godini uz taj novi »Priručnik« nose na oltar i ovaj mali Misal koje je drugdje (npr. u Sloveniji) zabranjen na oltaru, ali cui bono?

Prijedlog želi biti posve jasan: neka se dozvoli ovaj Misal, zajedno s novim prijevodom kanona i s novim »molitvama vjernika« tiskati velikim slovima i na velikom formatu. Uz nadu da bi ga uzele sve hrvatske crkve i crkvice (barem za misnike i pjevače) izdavač bi ovog malog Misala izdao i taj veliki i pružio ga našem

svećenstvu uz bagetalnu cijenu. Po svijetu takvi Misali stoje par desetaka dolara, naš bi ga izdavač mogao davati za par dolara, dakako u domaćem novcu. Tko zna i može, neka predloži nešto jednostavnije i jeftinije. A legalistima još jedanput: to bi privremeno izdanje (do obnovljenog) bilo »privatno« i ad experimentum.

I još jedna molba svoj braći svećenicima: neka mjesto žučljivih primjedbi (od kojih je po neka uskočila i u naš list) iznesu dotične svoje želje i molbe svojem nadpastiru. Kad se jedan od njih pobrinuo da takav Misal omogući svojoj mađarskoj manjini, onda će svi zajedno ...

Videant consules je banalni usklik, pa neka ga ovdje zamijeni topla molba svima kojih se tiče, da to ostvarenje omoguće (znači: dozvole). Onda će njihovi najbliži suradnici, koji mjesto njih i za njih svakog dana na svim našim oltarima prinese žrtvu spasenja, koliko toliko doličnim priručnikom s Božjim narodom pjevati »žrtvu hvale«. Quod Deus faxit!

o. Martin Kirigin OSB

OBAVIJESTI I PRIJEDLOZI DLO-a ZADARSKE NADBISKUPIJE

Na temelju Upute SZO o glazbi u sv. bogoslužju, Upute »Tri su godine« i Upute o štovanju euharistijskog otajstva naš DLO, u suglasnosti s preuzv. Ordinarijem, saopćuje svim svećenicima u nadbiskupiji:

1. Na jesen će se pastoralni dio jedne svećeničke rekolekcije posvetiti spomenutoj Uputi o glazbi, pa molimo braću svećenike, da je pomnjivo pročitaju (»Služba Božja br. 3) i da na taj sastanak dođu s konkretnim željama i prijedlozima kako bi se ona kod nas imala provesti.

2. Preporuča se, da se po mogućnosti i uviđanosti uvede kod svih Misa poslije Pričesti par minuta svete šutnje i neka se s vjernicima pjeva ili barem recitira jedan od preporučenih psalama ili kantika. To je tiskano u novom čitavom Misalu o. Radića koji je izišao ovih dana.

3. Svaka Misa s pukom neka redovito završava s »Bogu hvala«. Godovi pokojnika, napovijedi zaručnika i druge (što kraće!) obavijesti mogu se izreći na početku Mise, ili na svršetku bogoslužja riječi odmah iza molitve vjernika te tako i te žive i pokojne uklopiti u nju, ili — ako nije drukčije moguće — na kraju Mise. »Anđeo Gospodnji« neka se zajednički moli samo ako je to u u župi jako uvriježeno i upravo tada zvoni.

4. Kod svih Misa za pokojne, osim kod pogrebnih, složno upotrebljavamo ljubičastu boju. To će svi shvatiti, ako ih se upozori da se sada i kod tih Misa daje blagoslov i kaže »Idite u miru«.

5. Glavna je nakana gore spomenute treće Upute, da se što više i što temeljitije govori Božjem puku o središnjem otajstvu našeg bogoslužja u duhu koncila. Neka je stoga, kad kod nas iziđe prijevod, dobro prouče, a na jesen će ovaj DLO pružiti svećenicima desetak nacrta propovijedi o njoj i o misnom kanonu, da vjernike priprave na njegovo glasno moljenje u živom jeziku.

svećenstvu uz bagetalnu cijenu. Po svijetu takvi Misali stoje par desetaka dolara, naš bi ga izdavač mogao davati za par dolara, dakako u domaćem novcu. Tko zna i može, neka predloži nešto jednostavnije i jeftinije. A legalistima još jedanput: to bi privremeno izdanje (do obnovljenog) bilo »privatno« i ad experimentum.

I još jedna molba svoj braći svećenicima: neka mjesto žučljivih primjedbi (od kojih je po neka uskočila i u naš list) iznesu dotične svoje želje i molbe svojem nadpastiru. Kad se jedan od njih pobrinuo da takav Misal omogući svojoj mađarskoj manjini, onda će svi zajedno . . .

Videant consules je banalni usklik, pa neka ga ovdje zamijeni topla molba svima kojih se tiče, da to ostvarenje omoguće (znači: dozvole). Onda će njihovi najbliži suradnici, koji mjesto njih i za njih svakog dana na svim našim oltarima prinese žrtvu spasenja, koliko toliko dotičnim priručnikom s Božjim narodom pjevati »žrtvu hvale«. Quod Deus faxit!

o. Martin Kirigin OSB

OBAVIJESTI I PRIJEDLOZI DLO-a ZADARSKE NADBISKUPIJE

Na temelju Upute SZO o glazbi u sv. bogoslužju, Upute »Tri su godine« i Upute o štovanju euharistijskog otajstva naš DLO, u suglasnosti s preuzv. Ordinarijem, saopćuje svim svećenicima u nadbiskupiji:

1. Na jesen će se pastoralni dio jedne svećeničke rekolekcije posvetiti spomenutoj Uputi o glazbi, pa molimo braću svećenike, da je pomnjivo pročitaju (»Služba Božja br. 3) i da na taj sastanak dođu s konkretnim željama i prijedlozima kako bi se ona kod nas imala provesti.

2. Preporuča se, da se po mogućnosti i uviđanosti uvede kod svih Misa poslije Pričesti par minuta svete šutnje i neka se s vjernicima pjeva ili barem recitira jedan od preporučenih psalama ili kantika. To je tiskano u novom čitavom Misalu o. Radića koji je izišao ovih dana.

3. Svaka Misa s pukom neka redovito završava s »Bogu hvala«. Godovi pokojnika, napovijedi zaručnika i druge (što kraće!) obavijesti mogu se izreći na početku Mise, ili na svršetku bogoslužja riječi odmah iza molitve vjernika te tako i te žive i pokojne uklopiti u nju, ili — ako nije drukčije moguće — na kraju Mise. »Anđeo Gospodnji« neka se zajednički moli samo ako je to u župi jako uvriježeno i upravo tada zvoni.

4. Kod svih Misa za pokojne, osim kod pogrebnih, složno upotrebljavamo ljubičastu boju. To će svi shvatiti, ako ih se upozori da se sada i kod tih Misa daje blagoslov i kaže »Idite u miru«.

5. Glavna je nakana gore spomenute treće Upute, da se što više i što temeljitije govori Božjem puku o središnjem otajstvu našeg bogoslužja u duhu koncila. Neka je stoga, kad kod nas izađe prijevod, dobro prouče, a na jesen će ovaj DLO pružiti svećenicima desetak nacrta propovijedi o njoj i o misnom kanonu, da vjernike priprave na njegovo glasno moljenje u živom jeziku.

6. Ista Uputa (br. 20) insistira, da misnik svoje dijelove izgovara polagano i glasno. O tome ne možemo suditi mi nego oni koji nas služaju, pa je dobro pitati ih i po mogućnosti udovoljiti njihovim željama.

7. Fotografiranje (naročito s »flešem«) svetih obreda, osobito za vrijeme Mise, neka se svede na najmanju mjeru i neka se izvede na najdiskretniji način da ne smeta sabranosti vjernika (br. 23).

8. Preporuča se da se u nedjelju bez velike pastoralne potrebe ne umnožava broj Misa, kod kojih je onda malo vjernika (br. 26). To je osobito važno za gradske župe gdje je i onako teško stvoriti misnu zajednicu.

9. Gdjegod je uvedena večernja Misa više vjernika dolazi na Misu i na Pričest. Stoga se predlaže svim svećenicima, da je dozvolom Ordinarija, uvedu, naročito u adventu i korizmi (br. 29). Ako je u crkvi više Misa, jedna bi trebala biti navečer u sat koji najbolje odgovara vjernicima.

10. Osim potrebnih iznimaka vjernika pričešćujmo samo preko Mise, i to po mogućnosti s tada posvećenim hostijama (br. 29). Neka se to redovito čini barem svake nedjelje kad je pričesnika najviše.

11. Vjernici se mogu pričestiti svojeći ili klečeći (br. 35). Prvo se preporuča djeci, što će biti zgodnije njima i svećeniku, kao i svima kojima je teško kleknuti. Tko će se pričestiti klečeći pred oltarom ne treba da poklekne prije Pričesti. To čine ili se barem naklone oni koji se misle pričestiti stojeći, što vrijedi i kad se Pričest dijeli po crkvi. Svi koji se pričeste, bilo stojeći bilo klekeći, idu od oltara bez poklicanja.

12. Uvijek iznova preporučujemo, da se vjernici nauče ići k sv. Pričesti svaki put bez prethodne ispovijedi, jer se i kod Pričesti opraštaju mali grijesi i prima lijek protiv njih (br. 35). Kod ispovijedi je najvažnije obraćanje (pokajanje i odluka). »Neka joj vjernici ne pristupaju za vrijeme Mise nego u druge određene satove«.

13. Za provođenje liturgijskih obnova vrlo je važno da se svi svećenici držimo točno svih crkvenih propisa (br. 45). Dalje Uputa preporuča da redovito celebriramo s pukom i da rado koncelebriramo kadgod nam se pruži prilika. Uputa više ne spominje da je za to potrebita dozvola Ordinarija.

14. Neka svećenici primjerom i riječju kod vjernika podržavaju adoraciju presv. Sakramentu i neka u tu svrhu drže crkve otvorene barem jutrom i večerom (br. 50—51). Adoracija će pomoći dostojniju i korisniju celebraciju.

15. Iza kako nam je preporučeno, da dva svećenika ne mise na dva oltara u isto vrijeme, sada se dodaje, da redovito ne misimo na oltaru gdje je svetohranište s Presvetim (br. 55). Svrha je te preporuke da mi i vjernici budemo što više svjesni kako je najvažnija žrtva i blagovanje od iste žrtve.

16. Zbog večernjih Misa neka se nedjeljom ne ukidaju popodnevne pobožnosti. Večernja ili krunica (u korizmu križni put) neka se zaključi blagoslovom s Presvetim, za koji se pokaznica stavi jednostavno na oltar. Blagoslov s Presvetim neka se ne daje poslije Mise (br. 58. 62. 66).

HODOČASNIK SVETOG JEDINSTVA

Lord Halifx, vodeći anglikanac u razgovorima u Mechelnu prije četrdeset godina, jednom je kazao prijateljima: »Odlučio sam na kontitenent da budem putujući vitez kršćanske nade. Da bismo se ljubili, moramo se prije vidjeti.« Kao »glasnik nade«, kako ga nazva Jean Guitton, proputovao je kontinente. A. Michael Ramsey, nadbiskup Canterbury-ja i ujedno predsjednik anglikanske biskupske konferencije Lambeth. U 1962. god. susreo se u Carigradu s pravoslavnim i armenskim pratrijarhom Carigrada, nekoliko mjeseci kasnije u Moskvi s patrijarhom Aleksejem. 1966. god. bio je u Rimu papin gost, malo zatim konferirao sa zastupnicima Svjetskog vijeća crkava u Ženevi, a uskoro poslije toga posjetio je beogradskog patrijarha Germana. Od 20—24. travnja na poziv katoličkog episkopata boravio je u Francuskoj. Tom prigodom stupio je po prvi put poslije 1520. ponovo jedan primas cijele Engleske na francusko tlo. Da se danas zbiva nešto što stoljeća nisu mogla ni slutiti — to nije nimalo čudno — mi smo se navikli na neobične stvari.

Nasljednik sv. Anselma

Odmah po svom dolasku krenuo je dr Ramsey put opatije Le Bec-Helouin koja se nalazi između Rouena i Lisieuxa. Bilo je to tako reći putovanje u prošlost jedne nepodjeljende Crkve. Veze između ovoga samostana u Normandiji i nadbiskupske stolice u Canterburyju sežu sve do 11. stoljeća. Tri značajna nadbiskupa bila su prije svoga izbora monasi u Le Bec-u: Lanfrank, njegov učenik Anselmo iz Aoste i Teobald, učitelj Tome Becketa. Možemo se pitati, da li takva »zaklinjanja« prošlosti imaju kakav smisao. Na to je odgovorio opat Grammont kad je pozdravljao svoga gosta: »Sve ono što Le Bec-Hellouin i Canterbury povezuje jedno s drugim ulijeva nam nadu da će se u budućnosti ostvariti Kristova želja: Da svi budu jedno.« A monasi dobro znaju, da nada nije neko dokono iščekivanje već intenzivni rad. Na taj način samostan u Le Bec-u pokušava u dijalogu s Engleskom Crkvom biti ono što je Chevetogne za dijalog s Pravoslavljem. On je sam uostalom već rezultat ekumenskog djelovanja: Ponovo naseljenje opatije po Oliventancima, koja je nastradala u doba revolucije, bilo je godine 1947. snažno popomognuto kulturnim odjelom engleskog poslanstva i anglikanskog svećenstva u Parizu.

Sto i prvi nadbiskup Canterbury-ja dr Ramsey, došao je u samostan na blagdan sv. Anselma iz Canterbury-ja. Dva Anselmova nasljednika, opat i nadbiskup, vodili su skupa prvu večernju s kojom po liturgijskim pravilima počanje njegov spomen-blagdan. Poslije pročitanog evanđelja na francuskom i engleskom jeziku nadbiskup Remsey održao je propovijed. Prvi dio bio je posvećen sv. Anselmu, »filozofu, dušobrižniku i odvažnom branitelju slobode Crkve«, koji je u Srednjem vijeku postavio otada kao važeće načelo: »fides quaerens intellectum — da vjera nastoji shvatiti svoje tajne.« Svim onima koji se znanstveno bave teologijom, Anselmo može poslužiti kao vođa i ništa nije privlačnije od njegovih riječi »da treba posred političke zbrke svoga vremena sačuvati duh is

traživača i mislioca«. U drugom dijelu podsjetio je nadbiskup Ramsey na izjavu potpisanu 24. ožujka 1966. u San Paolo fuori le mura u Rimu i ponovo se izrazio za »dijalog između rimokatoličke Crkve i anglikanske zajednice koji se temelji na Evanđelju i starim tradicijama«. Poslije negoli su se pomolili za Papu, nadbiskupa iz Canterbury-ja, oba su prelata skupa blagoslovila zajednicu. Ujutro na sam blagdan prisustvovao je primas Engleske katoličkom euharistijskom bogoslužju, koje je vodio primas Normandije kard. Martin u koncelebraciji s opatima Le Bec-a i sv. Vandrille.

U svojoj propovijedi izjavio je nadbiskup Rouena Martin da su skromnost i pouzdanje pouke koje treba povući iz ovog ekumenskog susreta: skromnost, jer raskol kršćana pokazuje kako je čovjek malen; pouzdanje, jer snaga Božja pruža sigurnost da će On pobijediti.

Poslije podne istoga dana krenuo je dr Ramsey preko Rouena u Pariz. U Rouenu položio je vijenac na mjesto gdje je mučena francuska nacionalna svetica Ivanica Arška. Ovaj gest pomirbe duboko se dirnuo mnogih Francuza, jer na koncu Englezi su bili oni koji su izveli na sud Ivanicu iz Orleansa.

Prijem u Parizu

Slijedećeg jutra pozdravio je pariški nadbiskup Veuillot englikanskog primasa pred crkvom Norte Dame s poljupcem mira. U katedrali je uslijedilo ekumensko bogoslužje. Nitko od prisutnih klerika nije obukao liturgijsko odijelo, jer po želji anglikanskog gosta to je imao biti »susret prijatelja« koji je završio zajedničkom molitvom za ponovno sjedinjenje. Jedna protudemonstracija nekih integralista nije uspjela pomutiti prijateljsku atmosferu. Na koncu bogoslužja obadva nadbiskupa klečala su u tihoj molitvi pred oltarom presv. Sakramenta i pred kipom Naše Gospe Pariške. Nadbiskup Veuillot jedva je mogao s mukom u ovom dirljivom času suzdržati suze. U velikoj sakristiji crkve Natre Dame govorila su zatim oba biskupa, generalni viktar Pezeril i msgr. Arrighi skoro jedan sat o rimskom Sekreterijatu za jedinstvo. Glavna tema bio je skupni rad između katoličke Crkve u Francuskoj i anglikanske zajednice na pastoralnom području.

Poslije podne istoga dana bio je primas u prepunoj velikoj sali dvorane UNESCO-a primljen od profesora katoličkog sveučilišta (Institut Catholique) u Parizu. Ovoj akademskoj svečanosti bio je prvotno jedini povod ovoga posjeta Francuskoj. Dr A. Michael Ramsey, sam nekada profesor teologije na sveučilištu u Cambridgeu, održao je predavanje o »Preobraženju u Sv. Pismu i tradiciji«, temi kojom se on posebno dugo bavio. U preobraženju on vidi vezu između Staroga i Novoga Zavjeta kao i temelj nade usred problema današnjega svijeta i kod nastojanja oko jedinstva kršćana. Dr Remsey je rekao: »Preobraženje govori o Kristovoj moći da preoblikuje sav djelokrug ljudskih životnih prilika. Patnja se preoblikuje kod ljudi i žene koje trpe znaju za Kristovu prisutnost i nešto što bi moglo biti gorko učini se plodnim i stvaralačkim, kako nam to često pokazuje svetački životi.« I nastavio je: »To biva kad se preoblikuje u sličnost s Kristom gledanjem njegove slave kao svoga cilja nalazeći se bliže jedan drugome u jedinstvu koje je on označio. To biva onda kad se Crkva pokreće tako da

po Augustinovim riječima od svog stanja ecclesia qualis nunc est prelazi u ecclesia qualis tunc erit te se rane sukoba zacjeljuju«. Usput spominjemo da je njegova knjiga o toj temi tiskana i na francuskom pod naslovom: La Gloire de Dieu et la Trasfiguration du Grist u katoličkoj izdavačkoj kući Les Editions du Cerf u Parizu. Na koncu svečanosti predana mu je diploma počasnog doktora.

U povijesti ekumenskog potreta ovaj će dan ući i stoga što je rektor Katoličkog Instituta Haubtmann najavio osnivanje Visoke škole za ekumenski studij. Njeno vodstvo preuzima dominikanac Le Guillet iz ekumenskog centra studija »Istina« u pariškom predgrađu Boulogne. Novoosnovana Visoka škola radit će zajedno i prisno s pariškom visokim školama za pravoslavnu i protestansku teologiju, s Ekumenskim institutom sveučilišta u Strassburgu, centrom u Bossey-u i s ekumenskim institutom koji će se podignuti u Jeruzalemu. U ovoj su priredbi učestvovali rektori sv. Sergija, protojerej Knjazev, protestanskog teološkog fakulteta u Parizu pastor Lods i Charles Moeller, novoimenovani direktor Jeruzalemskog instituta.

Nedjelja je bila određena za bogoslužje i za posjete raznih anglikanskih zajednica u Parizu koje broje preko 20.000 vjernika. Ujutro vodio je primas anglikanske zajednice svečanost euharistije u američkoj katedrali presv. Trojstva. Daljnje bogoslužje održano je u anglikanskoj crkvi St. George. Navečer dr Ramsey imao je bogoslužje u crkvi engleskog poslanstva. Na ovom bogoslužju našli su se kao zastupnici ostalih kršćanskih konfesija: katolički posvećeni biskup u Parizu Leclerc, egzarh ekumenskog patrijarha Meletios, metropolit pravoslavne crkve u Francuskoj Juraj i pastor Bourget od strane Protestanskog saveza Francuske. U svom nagovoru primas je potaknuo anglikance, da gledaju preko anglikanske zajednice pogleda upravljena na jedinstvo svih kršana. Prije negoli je poletio put Engleske, nadbiskup Remsey je posjetio još sjedište Protestantskog saveza i najavio da će na jesen putovati u Sjedinjene Američke Države.

Izrazi nade

»Treba da se ljudi prije vide da bi se mogli ljubiti.« Ipak je posjet dr Ramsey-a bio više nego jedan kurtoazni posjet: on je bio izraz kršćanske nade i vjere u Boga Abrahamova koji je obećao i čija vjernost jamči za ispunjenje. Nada u jedinstvo kršćanstva ni među kršćanima nije razumljiva sama po sebi. Ali ako danas nada u jedinstvo nije više »nada protiv svake nade« već se vidi kako klijaju mogućnosti, onda se na tome ne smije na posljednjem mjestu zahvaliti takvim muževima kao što su lord Halifax i lord Ramsey, koji su »uzeli hodočasnički štap da budu putujući vitezovi kršćanske nade«.

O. F. Carev

SITNICE KOJE NISU SITNICE

Toliko puta slušamo, kad se raspravlja o liturgijskim stvarima: »Pa to je sitnica!«, »Tko će još i na sitnice paziti?!« I slično. Meni se, naprotiv, čini da nemaju krivo oni koji kažu da ništa, što je Crkva odredila u vezi s Presv. Euharistijom, nije sitnica. Jer se tu radi o velikom božanskom Suncu sv. Crkve. O dnevnom obnavljanju najvećeg događaja na zemlji. O najvećem dokazu Isusove ljubavi prema nama. O najvećem i najsigurnijem pomagalu za dušu i za tijelo, za vječnost i za vremenitost, za nas svećenike i za naše vjernike.

I zato mislim, da su ispravno orijentirani oni koji vele da sve rubrike obligiraju, koji ne trpe razliku između preceptivnih i direktivnih rubrika. Za njihovu je orijentaciju dovoljan fakat, da je sve te propise dala Crkva, koja je Isusova zaručnica i autentična čuvarica i euharistijskog blaga, pa da im budu sveti i da se smatraju obvezatnim, da ih se drže.

Ali faktički se zbilja često ponašamo tako, kao da je ova ili ona stvar u vezi sa sv. Misom ili dijeljenjem sv. sakramenata doista samo sitnica. Ljudska bijeda. Zaborav, žurba, nehaj, da se interesiramo kod bolje upućenih ili da zavirimo u rubrike, u priručnike, popustljivost prema kolegi, nepotrebni i Bogu, nemio obzir prema starijim po godinama i odličnijim po položaju kolegama i koješta drugo. Često puta (zna to katkada vrijediti za mlađe svećenike) nije pojedinac za pojedinu stvar još nikad pravo ni čuo. A da bude mnogo toga i mala fide izostavljeno ili krivo učinjeno, ne treba ni reći.

Zato je sigurno dobro, bar od vremena do vremena, na pojedine manjke upozoriti, ono važnije podvući. Kad već nemamo vremena da sistematski repetiramo svoje teološko znanje, da bar nastojimo svoje svećeničke listove redovito pratiti i bar one članke pročitati iz čijih naslova zaključujemo da je to važno.

Vino i voda za sv. Misu

Ozbiljan i častan svećenik neće nikada gostu servirati polukiselo vino, a pogotovu ne zamuljeno. Pa kako ne bismo onda Isusu za njegovu dnevnu žrtvu priuštili najbolje vino?! Nemojmo bar nikada davati za sv. Misu najgori kvalitet, ni onaj vinski mulj na dnu flaše u kojoj čuvamo misno vino u sakristiji ili gdje drugdje. Taj vinski talog prolijmo ili upotrijebimo za sirće i ne dopustimo nikad da se izlijeva u misne vrčiće.

Ni u toj stvari ne poklanjamo apsolutne vjere nikome, a najmanje onima koji nemaju teološke naobrazbe, pa zato ne mogu stvari ove vrsti ni prosuđivati kako treba, niti imati potrebne savjesnosti. Misno vino mora biti pod osobnom kontrolom svećenikovom. Zar se nije već svašta događalo? Da misno vino, na pr, neki nevaljalac ili nevaljalka troše za sebe. A zar ne bi bilo onda i to moguće, da na račun potrošenog vina dolije vodu?

Moramo stalno računati i s činjenicom da je vino podložno procesu pretvaranja u sirće. Što je manje vina, što je veća flaša, što je staklenka slabije začepljena i što je veća vrućina, to brže

se vrši taj proces. Trebalo bi dakle vino držati na hladnu; pobrinuti se za dobar čep; a ako je dnevno samo jedna ili dvije Mise, a flaša za vino malo veća, trebalo bi imati i manjih flaša, pa bar, kad dođe do polovice, preliti u manje flaše itd.

Nije zgodno, da se onaj neznatni ostatak vina što ostane iza sv. Mise natrag vraća glavnini, pogotovu, ako se ljeti crkva (sakristija, oltar) kasno sprema, pa je vino već počelo kisiti. Na jednom mi je mjestu, gdje sam bio na ispomaganju, danima, pa i sedmicama vino više sličilo sirćetu, negoli ispravnom vinu. Konačno sam ustanovio, da je sakristanka (č. s.) po nalogu župnikovu ostatke vina od Mise stalno spremala u malu staklenku i onda iz nje izlijevala u vrčić za Misu. Stvar je bila posebno nezgodna, što je to bilo u našim južnim krajevima, a i župnik i sakristanka bili su iz vinorodnih krajeva.

Kad se potroši vino iz flaše, treba je uvijek čestito isprati. A svakog jutra treba oprati i vrčić za misno vino, a onda ga tako postaviti, da se ostatak tekućine iscijedi. Bilo bi pametno i na to paziti, da se u vrčić ulije samo onoliko vina, koliko će ga pojedini svećenik i potrošiti, a ne više. — I voda za sv. Misu nek je čista. Ako se ne upotrebljava za svaku sv. Misu svježa voda, nego se drži u posebnoj flaši, nek je i ta flaša uvijek začepljena. To se prakticira i za svakim običnim pristojnim stolom, pa zašto onda ne i za Stolom Gospodnjim. Ako staklenka nije začepljena, bit će u vodi svakojakih otpadaka — na nepriliku svećeniku koji tu vodu rabi kod sv. Mise.

Vino i voda nek se pripravi u zadnji čas, neposredno pred početak sv. Mise.

Nek nam bude ovdje dopušteno primijetiti, da smatramo nepristojnošću prema Isusu uzeti odveć malu količinu vina za Misu. Sigurno je i to nezgodno, da se za ablucija uzme samo par kapi vina. Svrha je abluciji, da se običnim vinom pokupi s a v ostatak presv. Isusove Krvi. Moj profesor liturgike u bogosloviji — a uživao je glas liturg. stručnjaka — tražio je da se 1/3 priređena vina ulije u kalež za Ofertorij, druga trećina da se upotrijebi za abluciju, a treća za purifikaciju. Bar bi za abluciju trebalo uzeti onoliko vina koliko je bilo presv. Krvi.

Hostije

Po raznim sakristijama nailazimo svaki čas na krnje hostije, velike i male, a i na napuknute ili pak s djelomice urezanim obrubom itd. Bude i otpadaka raznih oblika, i među malim hostijama u ciboriju, a osobito na dnu. Vidi se po svemu, da ih sakristan-ka, koji priređuje hostiju za posvetu, ne očiste kako treba. Katkada bude i takvih malih hostija, te celebrant ima dojam da se je htjelo iskoristiti i ono što nije posve pečeno. U svakom slučaju takve su, da radi boje ili oblika čine manje ugodan dojam. Takav nemar Isus nije zaslužio. Nemojmo biti škrti prema Gospodinu, da ne bude Gospodin škrt prema nama, a zbog nas i prema našim vjernicima.

Tjelesnik

Kako je žalosno, kad je korporal pun mrlja, poteza od čađe ili čega drugoga, kad je već izgubio svoju bjelinu i više je crn nego bijel, kad je poderan. I opet šrktost prema Gospodinu. Pa korporal je neka vrsta Gospodinova odijela.

Oltar

Svaki je oltar iza svetohraništa, u kojemu je Isus, najsvetije mjesto u crkvi. Mi se, na pr, ne poklonimo samo križu na oltaru bez svetohraništa, već i samom oltaru, jer je sveto mjesto određeno za euharistijsku žrtvu. A ministrant mora pred njim, dok poslužuje pri sv. Misi, i pokleknuti, pa makar i ne bilo vrijeme između Pretvorbe i Pričesti.

A kako znaju izgledati ti naši oltari katkada! Staro uvenulo cvijeće s već usmrđelom vodom u vazama. Da li bismo to trpjeli na svom stolu, u kancelariji ili spav. sobi? Ili se po oltarima i po više mjeseci povlači umjetno cvijeće. Poradi zuba vremena počelo se već posve raspadati, a poradi vlage izgubilo je svoje originalne boje i samo se još opažaju neke mrlje, i ono još uvijek »resi« oltare. Nek je najukusnije izradbe i nek je to »cvijeće« posve novo, Crkva ga ne trpi na svojim oltarima.

A tek prašina! Onaj nastavak oltara, pa i stalak za svijeće i sami svijećnjaci znaju i sedmicama biti neoprašeni. Zar će uredan svećenik trpjeti prašinu na svom pisaćem stolu i drugdje po kući? Pa kako je onda smijemo trpjeti u crkvi, još na oltaru?! Nedavno mi je na jednome mjestu pripovijedao svećenik, da češće misi u crkvi gdje je i stolić i oltar pun prašine. I on nosi stalno krpu u džepu, pa njom uvijek najprije sve opraši, jer mu se nikako ne da govoriti sv. Misu na takvu oltaru.

I klupe bi u crkvi trebalo redovito oprašivati. Pogotovu bi nedjeljom i blagdanom crkva uvijek morala biti uredna, oprašena, lijepa, sjajna. Ja sam uvjeren da neki naši vjernici, pogotovu oni s više smisla za ukus i urednost, znaju zanemariti i sv. Misu radi tih često tako zamazanih i zanemarenih naših crkava. Kome će se militi sjesti na pr. na zamazano i puno prašine mjesto? Ni seoski svijet nije indiferentan prema nečistoći u crkvi. Pogotovu, kad baš naši seljani još posebno na to paze, da se za crkvu obuku u svetačno odijelo.

A kako nam izgledaju naši svijećnjaci? Oni su često puta grobnice upotrijebljenih šibica, crknutih muha i leptira, komadićaka od svijeća itd. Svijeće nas pak često podsjećaju na malu djecu, kojima se od nosa do ustiju povlači izvjesna materija. Ono voska što curi niz svijeće trebalo bi svaki dan sastrugati. Da, svaki bi dan trebalo »urediti« svijeće. Ako se vrh stijenja uvijek malko okreše, ako se gornji dio svijeće uz stijenj zgodno izdube, bit će manje kapanja, koje zna ostaviti svoje posljedice ne samo na svijeći i na oltaru, nego čak i na korporalu i na plitici.

Već radi sv. Mise, koja se na njemu služi, valja oltar još posebno čisto držati. Kako se nepažljivo znaju paliti i trnuti svijeće.

Oltar zna biti sav pokapan, a i od čađe stijenja sav pocrnjen. Menza oltara treba da je uvijek pokrivena, kad se ne vrši kakva liturgijska funkcija ili druga pobožnost. Treba da je pokrivena cijela menza, a ne da je širina od jednog prsta, pa i više, nepokrivena. Na čudne stvari znademo naići u toj stvari, pa i u sestarskim kapelama, gdje smo inače naučeni nalaziti više smisla za red i ukus. Da na pr. pola menze, pa i onaj dio ispod stalka za knjigu, bude već navečer otkriven za sutrašnju sv. Misu. »Nek je ujutro lakše.« I onda je razumljivo, da će se na tom cijelu noć otkrivenu dijelu oltara po većim crkvama naći čak i nečistoća šišmiša i koješta drugo. Kad se Misa svrši, a ne slijedi druga Misa, sv. Pričest ili kakva druga funkcija, nek se oltar odmah pokrije. Tu moramo izraziti i svoje čuđenje nad običajem, da se već navečer pripravi ruho i rublje za sutrašnju sv. Misu. Dobro, ako za to postoje zbilja opravdani razlozi, neka se bar nečim (najlonom) sve skupa pokrije, a ne da bude cijelu noć izloženo prašini i dr.

Još nešto o oltarniku. Nisam jedamput gledao, kako se oltarnik složi kako bilo i onda baci negdje u prašinu. Ako je oltarnik svetinja, kao što jest, onda će tankoćutnost tražiti, da se oltarnik složi tako, da se polovica nutarnje strane spoji s drugom polovicom nutarnje strane, a ne da se nepažljivo baci na neki prašan sto, na stolicu sa strugotinama od svijeća ili na kakvo još gore mjesto, i to baš s nutarnjom stranom, i onda se sva ta nečistoća prenese na oltar. Jer, ako oltar površno otkrivamo, uvijek će nutarnja strana ostati okrenuta prema vani.

Tu bi bilo zgodno upozoriti na još jednu stvar. I ministranti, a pogotovu svećenik, treba da pri vršenju kojega bilo obreda, a pogotovu pri služenju sv. Mise, imaju čiste ruke. Ne bi stoga trebalo molitvenike uz Blagoslov i druge pobožnosti držati na stepenicama pred oltarom. I po tom se mjestu gazi nogama, a nogama donesemo svi i u crkvu koješta. I onda prihvati svećenik svojim rukama taj molitvenik, a poslije će Blagoslova s tim istim rukama dijeliti sv. Pričest, a još prije toga prihvatiti monstrancu, pa i lunulu sa sv. Hostijom spremajući je u kustodiju. Ako je nepraktično molitvenik i sve druge potrepštine držati na posebnom stoliću uz oltar, neka se barem na stepenicama postavi neka tabla ili daščica, ali tako, da bude prema gore okrenuta uvijek ista strana, inače ne bi s njom bilo ništa pomoženo.

Pričešćivanje vjernika

Pa, kad smo već pri oltaru i Presv. Euharistiji, spomenut ćemo nešto i glede pričešćivanja vjernika. Ako se Misa i latinski govori, pričešćivanje se vjernika pod njom uvijek ima obaviti na narodnom jeziku, dakle kod nas na hrvatskom (»Evo Jaganjac Božji ... Gospodine, nisam dostojan ... «). Riječi »Gospodine nisam dostojan ... « izgovaraju vjernici sami. Nemojmo reći: »Kad vjernici to ne govore, moram ja sam«, već se što prije pobrinemo, da vjernici to uvijek govore. Gdje su vjernici poučeni, svagdje postupaju tako, kako to želi Crkva.

I još jedna stvar. Trebalo bi da vjernici svoj pogled uprave prema sv. Hostiji, kad svećenik pred pojedincem rekne riječi »Tijelo Kristovo!«, te lijepo, glasno i odlučno odgovore: »Amen!« Taj odgovor treba urgirati od vjernika, dok se konačno ta novost općenito i posvuda ne provede.

Zašto pogledati u sv. Hostiju? To je Isus, koji dolazi pričesniku na najuzvišeniji način u goste. A zar ne ćemo svakoga gostoprimca najoštrije osuditi, koji gosta primi, ni ne pogledavši ga? Ali traže to dosta jasno i službeni dekreti. U »Uputi za ispravno provođenje Uredbe o sv. bogoslužju« od 26. IX 1964, pod 48/k: »Misnik p o k a z u j e hostiju... pričesniku«. A u »Obredu sv. Mise« od 27. I 1965, pod br. 81, i opet: »Zatim misnik pristupa pričesnicima te svakomu p o k a z u j e hostiju...«. Kad se što pokazuje, uvijek se s punim pravom očekuje pogled na ono, što se pokazuje. Posve jasno, da onda ne bi smio djelitelj sv. Pričesti izgovarati riječi »Tijelo Kristovo« na putu do pričesnika, već stojeći pred njim. I da bi još posebno morao paziti, da te riječi izgovara attente ac devote, ali i distincte i modo intelligibili.

Novosti u liturgiji

Mene sve više bode nejedinstvenost u obredima sv. Misa. Apsolutna uniformnost bila bi nedostojna čovjeka kao slobodnog Božjeg bića. Nema je ni u normalna vremena, kao što je i ovo naše, gdje štošta ima privremeni karakter, a nešto uopće nije riješeno i baš zato prepušteno volji pojedinaca. Ali bi u nekim stvarima ipak moralo već sada biti jedinstvo. Ako je Rim ili pojedini Ordinarij za jednu ili drugu stvar rekao, neka se čini tako i tako, zašto da ih ne slušamo? Pa i onda, ako se naglasi da je rješenje privremene naravi. A u istoj bi crkvi ipak bilo poželjno, da istu stvar svi jednako vrše. Neka se udesi dialog, i neka svaki iznese za svoje mišljenje obrazloženje, ako je materia disputabilis, i neka se onda privhati ono mišljenje, koje imade najbolje obrazloženje. A onaj, koji ima vlast, neka onda to mišljenje svima jednostavno nametne (župnik, rektor crkve idt.). Na vjernike ipak djeluje sablažnjivo, ako ni u istoj crkvi nema jedinstva. Pogotovu, jer zna biti i stvari, gdje se onda i vjernici moraju jedamput ponašati ovako, a drugi put drugačije. Zašto da, na pr., od trojice svećenika, koji celebriraju u istoj crkvi, jedan moli »Munda cor« u sredini oltara, drugi kod stalka okrenut prema misnoj knjizi, a treći na istome mjestu, ali okrenut prema križu na oltaru? Ili zašto da jedan čita Poslanicu i Evanđelje pri stalku; a drugi Poslanicu sa stalka, a Evanđelje na oltaru; a treći obadvoje na oltaru? Ili zašto da se radnim danom sve vrši na oltaru, a nedjeljom i blagdanom dio sv. Mise do uključivo Molitve vjernika ad sedes?

A ima stvari, koji niti su kad bile dopuštene niti će ikad u budućnosti biti odobrene; pa zašto da ih onda mi na svoju ruku uvodimo. Na pr. da đakon radi toga, što slabije pjeva, traži od celebrata, da kod svečane sv. Mise on pjeva »Idite u miru«.

Zna biti i smješnih stvari u vezi s liturgijskim promjenama. Netko ti ustvrdi: »To se više ne čini tako, već ovako.« Pitaš za dokaz, i on ti citira »stručnjaka«, čije je predavanje slušao tu i tu. I ti lojalno primiš i tu promjenu. I vidi tu novost kod tvoje sv. Mise drugi tvoj kolega, pa te kategorički uvjerava, da je onaj prvi krivo rekao, pa se ti i opet vratiš svom prvotnom načinu. A evo ti onda i trećeg stručnjaka, i ti i po pet puta činiš jednu te istu stvar sad ovako, a sad opet onako. Krivi su i naši odgovorni litur-

gijski stručnjaci koji nas ne upoznavaju, kako treba, s novostima. Dapače ti i ne odgovaraju, kad ih što sa svom smjernošću pismeno upitaš.

Ali mislimo, da je to uvijek popratna pojava prelomnih vremena. No zato ipak ne možemo odobriti onaj potpuni nehaj za te velike i tako korisne za vjerničku pobožnost (a mislim i za svećeničku) liturgijske novosti. Osobito, kad još netko o svemu govori s visoka, čovjek je u napasti, da ga upita: »Molim vas, na kojem ste liturgijskom fakultetu studirali liturgiju, dok se u nju tako dobro razumijete?« Ili: »Otkad je to Duh Sveti prestao voditi Crkvu, a mjesto nje vodi vas?«

Pjevani dijelovi sv. Mise

I to je nedozvoljeni nehaj za crkvene odredbe, kad se ne držimo točno i u tančine određene od Crkve napjeva na pojedine dijelove u pjevanoj i sečanoj sv. Misi. Glazbeni vjernici, makar i ne znali napjeva, instinktivno, poradi naše glazbene naravi odmah opažaju: »Ovaj ne pjeva dobro!«

U pogledu pjevanja ima dosta novosti. Neki se dijelovi pjevaju, koji se dosada nisu pjevali. Kod drugih ima opet nekih promjena. To sve treba jednostavno naučiti, i to točno. Uz harmonij ili koji drugi instrumenat. Ima stvari, koje zbilja ne vrijede, ako se ne izvedu točno. To napose vrijedi za pjevane dijelove sv. Mise. Upravo skandalozno djeluje, da u istoj crkvi ni župnik i kapelan ne pjevaju jednako, iako su obadvojica glazbeni ljudi. Sve, što se bazira na razumnoj ljudskoj naravi, ima svoje zakonitosti. Tako i pjevanje i sviranje. I zato, tko im sluha, lako će naučiti svaku novost u glazbi. A uvijek je ugodnije točno pjevati, nego krivo. Ipak se treba i truditi. Kao u svakoj drugoj stvari, tako i u ovoj. A, tko nema sluha, taj radije neka i ne pjeva, negoli da ruglu izvrgava Božje svetinje. Tu moramo napomenuti (govorimo iz iskustva), da se nije jedamput dogodilo, da si je netko utuvio u glavu ili mu je netko drugi to sugerirao, da nema sluha, a uistinu ga imade. Samo nema prakse, a možda ni smisla za ustrajnost u vježbi.

Pažnja ministrantima

Meni se čini, da je uvijek daleko više u skladu sa brigom Crkve za dostojno ponašanje prema Euharistijskom Isusu, da se ministrante upozori na razne pogreške, razumije se, na ukusan način, negoli da se preko svega ležerno prelazi. Pogotovu, ako na jednome mjestu stalno služimo sv. Misu. Ima sigurno i stvari, gdje celebrat mora odmah uredovati (i opet velim: ukusno). Nek slobodno bude suzdržljiviji, ako je negdje na prolazu, slučajno. Ali inače je sam svećenik, koji Misu služi, koji vrši obred, najodgovorniji. Ako postoji »učitelj« ministranata, po sebi je najpametnije njega upozoriti na pojedine stvari, a ne samog ministranta, koji manje zgodno postupa možda zato, jer je tako naučen. Posebno ćemo tražiti da ministrant zbilja pobožno služi da sve riječi odgovora izgovara razgovijetno.

I čemu, ono udaranje kaležom o vrčiće, te ono dodirivanje svećeničkih prstiju misnim vrčićima, pri sv. Misi? Svećenik mora naučiti ministrante, da prigodom ulijevanja vina u kalež iza sv. Pričesti (ablucija!) vrčić s vinom drži malo iznad kaleža, tako, da onda svećenik, kad je vino u dovoljnoj mjeri uliceno, kalež samo malo podigne, a da se ne dodirne vrčića. Neki me je dan ministrant odmah na početku Mise upozorio: »Vrčić za vino curi.« Odmah mi je palo na pamet, da je napuknuo po svoj prilici radi onog naglog dizanja kaleža sve do vrčića, koji se tako često drži tik nad kaležom. A ni kod purifikacije ne treba da ministrant dira prste, već lijeva vino i vodu na prste iz nešto podignutih vrčića. I ne treba da lijeva vino i vodu s desna na lijevo i opet natrag, a još manje u krugu (prilično neukusno!), već počne lijevati točno nad sredinom kaleža ondje, gdje se sastaju prsti jedne i druge ruke, koje valja purificirati, i onda svećenik pomiče prstima (ukusno!), kako je to već potrebno.

Hoćemo li dozvoliti ministrantima da vrše sakristansku službu?

Ako dozvolimo kojem od razumnijih ministranata da vrši sakristansku službu, moramo uvijek imati pred očima veliku površenost, kojoj je mladež uvijek bila sklona, a danas, izgleda, još posebno. Površenost je ipak neprijatelj broj 1 ovako odgovornoj službi, kakva je sakristanska. Zato će ga valjati stalno nadzirati, stalno upućivati i stalno korigirati. Ako je ozbiljan nadzor potreban i nad starijim sakristanom, pa i nad časnom sestrom (nedavno mi jedna, u jednom većem mjestu, svijesno nije otkrila oltara za sv. Pričest) — radi manjka teološke naobrazbe i s tim u vezi osjećaja odgovornosti —, onda to pogotovu vrijedi za dječake i mladiće.

A mislim, da ne bi nikako valjalo da svi ministranti nekog ministrantskog zbora naizmjenice vrše sakristansku službu. Jedan ili drugi, pa i nekoliko njih, ako je brojniji ministrantski zbor, može biti sposobno za taj posao, razumije se, uz temeljitu pouku i stalan svećenički nadzor, ali svi sigurno ne. Prijašnji dežurni ministrant-sakristan ne će obavijestiti o potrebnom svoga nasljednika, a nasljednik se opet ne će interesirati kod svoga pretšasnika, pa će biti čestih nereda. Ako se, na pr., purifikatori i naglavnici mijenjaju svake sedmice, imat ćeš iste i po par sedmica; ako svakih četrnaest dana, i po mjesec dana. Svaki će se čas dogoditi, da ti nisu pripravili hostije. Itd. Jedan će se ispričavati na drugoga, a svi će vječno žuriti, da obave ono, što moraju, kako mu drago.

Na nešto hoću da još posebno upozorim. Gledao sam toliko puta i čč. ss. po sakristijama. Padne im koji crkveni predmet na zemlju, a da ga uopće ne stresu i ne opraše, ne očiste. A pogotovu tako postupaju ministranti — djeca. Kao da se uopće ne misli na to, kakav sve smrad ne donosimo na svojim cipelama u stan, pa tako i u sakristiju. I onda uz takav postupak to ide dalje na oltar, na korporal, u kalež.

I vidio sam toliko puta preveliku užurbanost pri crkvenu poslu. Neki dan gledam: Ministrant vuče sve stvari za sv. Misu s jednog oltara na drugi, i crkveno ruho, i crkveno rublje, i ure-

đen za Misu kalež, a imao je proći kroz dvoja dosta tijesna vrata. Šta možemo onda drugo očekivati, nego padanje crkvenih predmeta na pod. Zato i znadu neke patene grozno izgledati — posve ispresavijane. Zato se zna i ona voda za pranje prstiju uz pričešćivanje izvan sv. Mise proliti i prije, nego dospije u sakrarij, na samom oltaru i oltarniku, a ima u sebi, bar u minimalnoj količini, ostatke Presv. Euharistije.

*

Više savjesnosti, više brižljivosti, više ljubavi, pa će biti i više obdržavanja raznih crkvenih propisa, donesenih iz ljubavi i poštovanja prema Euharistijskom Isusu.

F. K.

»DOBNA GRANICA« U PRAKSI

Nije »dobra granica« svećeničke službe, što ju je uveo II. vatikanski sabor, u dekretima o biskupima i svećenicima, kakva centralna točka u organizacijskoj rekonstrukciji, reformi, duhovne pastve u katoličkoj Crkvi. Ali značajan jest. I direktno, — u koliko će ubuduće onemogućavati anomaliju, da ljudi drže u rukama odgovorne crkvene funkcije, i kad im to, zbog starosti ili bolesti, nije više ni fizički, a uvijek moralno, moguće, na štetu pastoralnoj vitalnosti i inicijativi u dijecezi ili župi, — a još više indirektno: u koliko praktično i proklamira i provodi izrazito apostolsko-idealistički princip, da službe u Crkvi nijesu nikakav osobni privilegij, nego, naprotiv, funkcija s eminentno i specifično kolektivnom svrhom; svrhom promicanja viših, duhovnih, interesa Crkve i duša. Osobni momenti moraju stoga u njima biti podređeni onim općima. Specifični, pa i vrhovni, kriterij pri njihovu, kako popunjavanju, tako i obavljanju, mora biti duhovni interes vjernika, pastve, crkvene stvari.

Odatle i toliko opća pažnja, koju je izazvala ova nova kanonsko-pravna i disciplinirana institucija u katoličkoj Crkvi. A odatle i nepodijeljene simpatije, na koje je naišla u širokim krugovima i klera i lajikata. Spada, očito, među one stvari, koje su neprijeporna pozitivna stavka u saborskoj pastoralnoj adaptaciji Crkve. I grijeh bi bio ne realizirati je: u granicama mogućnosti. I kod nas! Pa i u koliko, možda, od pojedinih crkvenih ljudi i svećenika traži osobne žrtve, i nije im draga.

Samo, ima i ona svoje probleme. I svoje poteškoće. I svoje upitnike. Nije sve oko toga problema unaprijed jasno. On je riješen samo općenito i u principu; razrađen još nije. Može se i nezgodno i krivo intepretirati: protiv stvarnih namjera sabora i Crkve. I s idejnog, i s tehničkog stanovišta. Može i kroz njega iz nas progovoriti ono ljudsko na štetu onoga božanskog.

Naopako, ako tko forsira provedbu ove nove prakse u Crkvi samo iz sebično-karijerskih pobuda! »Sjaši Kurta, da uzjaši Musa!«, »Dok se jednome ne smrkne, ne može se drugove svanuti!« Valja »dizati« stare, da mi mladi mognemo zasjesti na njihova mjesta: časnija, odlučivanja, unosnija; na više položaje, na »bolje« župe. Ili: valja gurnuti u kraj one »pretpotopne«, koji smetaju,

đen za Misu kalež, a imao je proći kroz dvoja dosta tijesna vrata. Šta možemo onda drugo očekivati, nego padanje crkvenih predmeta na pod. Zato i znadu neke patene grozno izgledati — posve ispresavijane. Zato se zna i ona voda za pranje prstiju uz pričešćivanje izvan sv. Mise proliti i prije, nego dospije u sakrarij, na samom oltaru i oltarniku, a ima u sebi, bar u minimalnoj količini, ostatke Presv. Euharistije.

*

Više savjesnosti, više brižljivosti, više ljubavi, pa će biti i više obdržavanja raznih crkvenih propisa, donesenih iz ljubavi i poštovanja prema Euharistijskom Isusu.

F. K.

»DOBNA GRANICA« U PRAKSI

Nije »dobra granica« svećeničke službe, što ju je uveo II. vatikanski sabor, u dekretima o biskupima i svećenicima, kakva centralna točka u organizacijskoj rekonstrukciji, reformi, duhovne pastve u katoličkoj Crkvi. Ali značajan jest. I direktno, — u koliko će ubuduće onemogućavati anomaliju, da ljudi drže u rukama odgovorne crkvene funkcije, i kad im to, zbog starosti ili bolesti, nije više ni fizički, a uvijek moralno, moguće, na štetu pastoralnoj vitalnosti i inicijativi u dijecezi ili župi, — a još više indirektno: u koliko praktično i proklamira i provodi izrazito apostolsko-idealistički princip, da službe u Crkvi nijesu nikakav osobni privilegij, nego, naprotiv, funkcija s eminentno i specifično kolektivnom svrhom; svrhom promicanja viših, duhovnih, interesa Crkve i duša. Osobni momenti moraju stoga u njima biti podređeni onim općima. Specifični, pa i vrhovni, kriterij pri njihovu, kako popunjavanju, tako i obavljanju, mora biti duhovni interes vjernika, pastve, crkvene stvari.

Odatle i toliko opća pažnja, koju je izazvala ova nova kanonsko-pravna i disciplinirana institucija u katoličkoj Crkvi. A odatle i nepodijeljene simpatije, na koje je naišla u širokim krugovima i klera i lajikata. Spada, očito, među one stvari, koje su neprijeporna pozitivna stavka u saborskoj pastoralnoj adaptaciji Crkve. I grijeh bi bio ne realizirati je: u granicama mogućnosti. I kod nas! Pa i u koliko, možda, od pojedinih crkvenih ljudi i svećenika traži osobne žrtve, i nije im draga.

Samo, ima i ona svoje probleme. I svoje poteškoće. I svoje upitnike. Nije sve oko toga problema unaprijed jasno. On je riješen samo općenito i u principu; razrađen još nije. Može se i nezgodno i krivo intepretirati: protiv stvarnih namjera sabora i Crkve. I s idejnog, i s tehničkog stanovišta. Može i kroz njega iz nas progovoriti ono ljudsko na štetu onoga božanskog.

Naopako, ako tko forsira provedbu ove nove prakse u Crkvi samo iz sebično-karijerskih pobuda! »Sjaši Kurta, da uzjaši Musa!«, »Dok se jednome ne smrkne, ne može se drugome svanuti!« Valja »dizati« stare, da mi mladi mognemo zasjesti na njihova mjesta: časnija, odlučivanja, unosnija; na više položaje, na »bolje« župe. Ili: valja gurnuti u kraj one »pretpotopne«, koji smetaju,

opiru se, »progresivnom« kursu »modernizaciji« Crkve, uklanjanju anahronične crkvene discipline, većoj »slobodi« u Crkvi, približavaju »savremenim« shvaćanjima i idejama, teološkim i moralnim novitetima.

Ništa Crkva tada ne bi dobila ovom »dobnom granicom«. Izgubila bi. Prije svakoga organizacijskog »pomlađivanja« Crkve mora doći njezino nutarnje produhovljenje. Treba da i mlađi svećenički naraštaj bude pobožan, crkven, pozitivno orijentiran: po mogućnosti u svemu tome još bolji od staroga. Ako netko gleda ideal samo u »clergyman«-u, »manager«-u i »dispatcher»-u župe i duhovne postave u ltilu »business«-a i suvremene tehnike, s helikopterima i radio-televizijom (i s punim džepovima dolara), a na račun molitve, rezidencije i ispovjedanja, bit će to i za njega, kao svećenika, i za Crkvu fatalno. A pogibao od toga nije ni kod nas posve neaktuelna. Čuju se pogdjgdje takove izjave; osjećaju se pogdjegdje takve tendencije. Ima i godina, dvije, što mi je jedan crkveni čovjek s položaja okarakterizirao tipičnog mlađeg svećenika iz svoje dijeceze: graditelj (često i požrtvovan, i okretan), »motorista« i »liturgista« (a ako to nije bio u bogosloviji). Voli više ono što ga rastresa, nego ono što ga sabire. Voli više pjevanje i okupljenje omladine na priredbe i zabave, nego ispovijedanje, propovijedanje, providenje bolesnika. Voli, eto, sa stanovišta duhovnosti i nadnaravnosti, »liniju manjega otpora«.

Takvom pomlađivanju Crkve i pastve ne smije poslužiti »dobna granica«. S njom paralelno mora ići dobar crkveni odgoj i samoodgoj mlađega klera. Samo onda će njegovo veće učešće na odlučnim mjestima u dijecezi i postavi biti blagotvorno.

A s druge strane moramo u ovoj stvari biti na čistu i s nekoliko izrazito formalno-organizacijskih strana problema.

Ne smijemo zaboraviti, da je granica od 75 godina (iz provedbene crkvene naredbe) skrajnja i praktično ultimativna granica. Nije idealna. I da ona, prvotno, govori o biskupima. Biskup, na koncu — ako je inače vitalan i u dobroj kondiciji, fizičkoj i umnoj, a pogotovu još, ako ima auksilijara — može zadovoljavati svojim glavnim dužnostima i kao sedamdesetogodišnjak. Može im, katkada, i potpuno, i idealno, zadovoljiti. Ali za pastoralno-župsko svećenstvo očito je 75 godina prekasan termin za odlaženje u mirovinu. Svećenik sa 70 ili sa 74 godine ne može na župi nikako zadovoljavati. Fizički ne može, osim da je iznimno robustan i sačuvan. Ali zakoni se ne donose na osnovu iznimaka, nego na osnovu onoga, što je redovito: »ex communiter contingentibus«. Uvijek će to, — i bez ikakve njegove subjektivno zle volje, — ići na objektivnu štetu, — kojiput i tešku štetu, — duša i duhovne pastve. Kad se bude juridički uređivao ovaj problem, trebat će, po našemu mišljenju, za pastoralno svećenstvo predvidjeti znatno ranije vrijeme za odlazak u mirovinu: najkasnije sa 65, a fakultativno i sa 60 godina. U pretpostavci, dakako, — a ta je danas već ispunjena, — da umirovljeni svećenik ima zagarantiranu pristojnu eksistenciju i reguliran mirovinski status.

Samo, odmah se, u toj pretpostavci, pred nas ispoprječuje drugi problem: A šta, ako nema dovoljno svećeničkog podmlatka; ako nema dosta mlađeg klera? Ne ćemo valjda ostaviti župe prazne. Bolje je, da je na župi i svećenik osamdesetogodišnjak, nego da ga na njoj uopće nema.

Sigurno! I gdje je, i dokle je, tako, učinit će svaki stariji svećenik dobro djelo i veliku uslugu Crkvi, ako ostane i dalje u aktivnoj pastvi i u njoj radi onoliko, koliko može: sve dok to biskup od njega želi i za to ga moli.

Ali, kod nas, na sreću stvari s te strane ne stoje, barem zasada, odviše zlo. Ili, barem, ne bi morale da stoje. Nije »dobna grobnica« jedina aktuelna saborska reforma, koja se odnosi na problem klera. Još je puno važnija ona o sustavnoj, ali i organiziranoj, brizi za svećenički podmladak: i molitvom i propagandom. I ona o solidarnom i kolektivnom rješavanju pastoralnih problema u Crkvi. O suradnji i pomoći između pojedinih dijeceza i krajeva. Realiziraju li se i u nas principi s toga područja, neće u nas nigdje morati župnikovati župnici od 75 godina. Ima kod nas već dosta krajeva, gdje već dižu alarm: kamo ćemo sa svećenstvom? Eto, kamo ćemo! Na prazne župe u drugim dijecezama. U zamjenu svećenicima starcima, gdje se god oni nalazili. Žalosno bi to bilo svjedočanstvo po naš svećenički idealizam, kad se ne bismo dali maknuti iz svoje dijeceze i sa svoga »boljega« mjesta u drugi kraj, — ne misija, nego vlastite svoje domovine, — gdje nas duše i Crkva krvavo trebaju. Pogotovu, kad se radi o bogoslovima i mladomisnicima.

A, onda, još je tu jedan momenat od značenja. Ako već negdje moraju i stariji svećenici još ostati u aktivnoj pastvi, ne moraju u njoj ostati na mjestu, koje više nije za njih. Neka im se nađe lakše: pomoćno! Mala župica, supsidijarno (umirovljeničko) mjesto, neka lakša duhovnička ili kancelarijska služba. A oni mladi i zdravi neka idu na teže terene!

Opet se, eto, vraćamo na ono bitno: na svećenički idealizam. Na prednost općega pred posebnim, kolektivnoga i zajedničkoga nad ličnim.

I institucija »dobne granice« pretpostavlja apostolsku nesebičsluženja. Moramo svi biti spremni na promjene, na seljenja, na nost, pokretnost, prilagodljivost na službenicima oltara: idealizam »rotacije«. I moramo za to i na to odgajati i spremati buduće svećenike u sjemeništima. A detalji su nuzgredni. Principi su glavno. O njima valja razmišljati. S njima moramo biti na čistu. Onda će se tehnička rješenja lako naći. Moraju se naći!

Č.

LIJEPA SVEĆENIČKA DUŠA

(† dr Nikola SERTIĆ)

Ličanin, ali neobično blag, dobar i strpljiv. Rodio se 23. X 1906. u Brinju, gdje je u ono doba bilo osam živih svećenika, a šest ih je školovao zagrebački konanik Vučetić, rodom od iste loze. Majka Nikolina rodila je 11 djece. U kući je vladao pravi kršćanski duh, te se vršila zajednička večernja molitva, a nedjeljom se išlo u 4 km. udaljenu crkvu. Otac ipak nije išao svake nedjelje, ali je često kazao: »Bog je u svakom ćošku, i treba mu se uvijek moliti.«

Sigurno! I gdje je, i dokle je, tako, učinit će svaki stariji svećenik dobro djelo i veliku uslugu Crkvi, ako ostane i dalje u aktivnoj pastvi i u njoj radi onoliko, koliko može: sve dok to biskup od njega želi i za to ga moli.

Ali, kod nas, na sreću stvari s te strane ne stoje, barem zasada, odviše zlo. Ili, barem, ne bi morale da stoje. Nije »dobna grobnica« jedina aktuelna saborska reforma, koja se odnosi na problem klera. Još je puno važnija ona o sustavnoj, ali i organiziranoj, brizi za svećenički podmladak: i molitvom i propagandom. I ona o solidarnom i kolektivnom rješavanju pastoralnih problema u Crkvi. O suradnji i pomoći između pojedinih dijeceza i krajeva. Realiziraju li se i u nas principi s toga područja, neće u nas nigdje morati župnikovati župnici od 75 godina. Ima kod nas već dosta krajeva, gdje već dižu alarm: kamo ćemo sa svećenstvom? Eto, kamo ćemo! Na prazne župe u drugim dijecezama. U zamjenu svećenicima starcima, gdje se god oni nalazili. Žalosno bi to bilo svjedočanstvo po naš svećenički idealizam, kad se ne bismo dali maknuti iz svoje dijeceze i sa svoga »boljega« mjesta u drugi kraj, — ne misija, nego vlastite svoje domovine, — gdje nas duše i Crkva krvavo trebaju. Pogotovu, kad se radi o bogoslovima i mladomisnicima.

A, onda, još je tu jedan momenat od značenja. Ako već negdje moraju i stariji svećenici još ostati u aktivnoj pastvi, ne moraju u njoj ostati na mjestu, koje više nije za njih. Neka im se nađe lakše: pomoćno! Mala župica, supsidijarno (umirovljeničko) mjesto, neka lakša duhovnička ili kancelarijska služba. A oni mladi i zdravi neka idu na teže terene!

Opet se, eto, vraćamo na ono bitno: na svećenički idealizam. Na prednost općega pred posebnim, kolektivnoga i zajedničkoga nad ličnim.

I institucija »dobne granice« pretpostavlja apostolsku nesebič-
služenja. Moramo svi biti spremni na promjene, na seljenja, na
nost, pokretnost, prilagodljivost na službenicima oltara: idealizam
»rotacije«. I moramo za to i na to odgajati i spremati buduće svećenike u sjemeništima. A detalji su nuzgredni. Principi su glavno. O njima valja razmišljati. S njima moramo biti na čistu. Onda će se tehnička rješenja lako naći. Moraju se naći!

C.

LIJEPA SVEĆENIČKA DUŠA
(† dr Nikola SERTIĆ)

Ličanin, ali neobično blag, dobar i strpljiv. Rodio se 23. X 1906. u Brinju, gdje je u ono doba bilo osam živih svećenika, a šest ih je školovao zagrebački konanik Vučetić, rodom od iste loze. Majka Nikolina rodila je 11 djece. U kući je vladao pravi kršćanski duh, te se vršila zajednička večernja molitva, a nedjeljom se išlo u 4 km. udaljenu crkvu. Otac ipak nije išao svake nedjelje, ali je često kazao: »Bog je u svakom ćošku, i treba mu se uvijek moliti.«

Lička crven-kapica

U obitelj je zalazio majčin brat svećenik Nikola Borić, tada kapelan u župi sv. Marka, danas zagrebački kanonik i župnik Svete Marije. Otac i majka Borićevi imali su 16 djece, a od njih su nabrojili 67 danas živih potomaka, svi opskrbljeni i na lijepim položajima. I maloga Nikolu uzeo je ujak Borić u Zagreb, pobrinuo mu se za stan i hranu, te je polazio gornjogradsku gimnaziju.

Sjemeništarac u Travniku

Slijedeće godine 1920. poslani su sjemeništarci zagrebačke nadbiskupije u Travnik. Tamo je Nikola položio 1927. godine s odličnim uspjehom maturu, a bio je uvijek solidan učenik, pobožan sjemeništarac u duhu Petra Barbarića, o kojemu je bila snažna tradicija. Nikola je rano primljen u Marijinu kongregaciju, vršio časne službe sa svim Marijanskim duhom kao i svim oblicima pobožnosti prema Srcu Isusovu, koji su duboko odgajali mlada srca. I učilo se vrlo ozbiljno, te je Nikola temeljito naučio francuski jezik. Kad bi se Nikola vratio na praznike kući, potjerao bi stado na pašu, a sva djeca za njim, neka im pripovijeda. Kad su ga pitali, što im govori, reče: »Ma ja izmišljam koješa, da ih zabavim i poučim.« Drugi dio praznika proveo bi kod ujaka, koji je tada bio župnik u Rečici kraj Karlovca.

Bogoslov i mladomisnik

Tako pripravljen ušao je 1927. u zagrebačku bogosloviju, te premda tih i povučen, bio je 1930/31. predsjednik Vijenca, a 1931. dne 5. srpnja služio prvu sv. misu u rodnom Brinju. To je bilo pravo narodno slavlje za čitavu okolicu. Uz veliko mnoštvo svijeta, bilo je i mnogo svećenika, a propovijedao je pop Stipe Vučetić, dok je manuduktor na oltaru bio ujak Borić, koji se je za Nikolu brinuo od prvog razreda gimnazije do ovog svečanog ručka u vatrogasnom domu. Sutradan je bila slava u rodnoj kući za mnogobrojnu rodbinu i susjede. Nikola je bio sretan i radostan, pun Boga u srcu.

Kapelan i doktorand

Iza mlade mise trebalo je odmah obrađivati njivu Gospodnju. Bio je najprije kapelan u Donjoj Stubici, zatim u Mariji Bistrici, onda u Križevcima, a tada je vršio godinu dana službu gimnazijskog tajnika na Šalati, bio kateheta na gimnaziji i pripravljao se za prof. katehetski ispit. Kao kateheta na školama uživao je velik ugled, i premda su mnogi đaci bili slobodarskog duha, poštivali su ga, te upravo u miru i šutnji dočekali ga u razredu. Zatim je napisao dizertaciju o kajkavskim starim molitvenicima kod dr. Kniewalda i spremao se da ga naslijedi kao profesor za liturgiju i pastoral.

Župnik

No u onim poratnim okolnostima imao je neprilika, te se je mjesto za profesora odlučio za duhovnu pastvu i radio među narodom, i to najprije kao župnik u Rečici, gdje je kao svuda dosada izvršio potpuno svoju svećeničku službu i dužnost. Stoga su mu poglavari 1950. godine povjerili veliku i odgovornu župu u Koprivnici. Nikola je razvio odmah znatnu djelatnost. Sav se je nesebično dao na rad. Nastojao je udovoljiti svim potrebama župe od 15.000 duša s nekoliko filijala, koliko je najviše mogao. Bio je u lijepim odnosima s ocima franjevcima, molio ih za pomoć i prepuštao mnogo toga njihovoj revnosti. Rado je zvao u pomoć i druge svećenike. S vremenom je dobio kapelana. To je bila dakako velika pomoć. A prema njima se držao veoma obzirno, kao stariji brat, tako da redovito nije bilo tužbe, a teže poslove on je često preuzeo sam.

Nekoliko stotina djece iz osnovne škole trebalo je poučiti u vjeronauku, zatim onih u višim razredima i gimnaziji. Uz kapelana radio je i župnik Nikola neumorno. A prema djeci bio je uvijek prijazan, vedar, spreman na šalu, veselio ih priredbama i darovima, a u strpljivosti bio upravo neiscrpljiv.

Odgojitelj svećeničkih zvanja

Napose brinuo se je za ministrante, te imao oko sebe uvijek dvadesetak njih. Sama dobrota, prijaznost i ljubav. No kad je netko izrekao želju da bi htio u sjemenište, tad bi njemu posvećivao osobitu brigu, žrtvovao mnogo sila, vremena i novca. Nekoliko je njih poučavao za školu po više godina, uza sve poslove po nekoliko sati na dan, onom svojom ličkom energijom i ustrajnošću. Upravo nevjerojatno. Tako je jednog starijeg mladića 4 godine poučavao da svrši osmoljetku. U sjemenište ipak nije mogao doći, ali je župniku zahvalan i danas što ima lijep društveni položaj, te to zna i javno priznati. I neki drugi godine je proboravio uza-nj na praznicima, a župnik i nećak mu Ivica Kecerin jednih su praznika po 6 — 8 sati na dan s njim prevodili Cezara i Ovidija da položi popraviti ispit. U toj požrtvovnosti i ustrajnosti bilo je pravoga heroizma. A mlade je bogoslove primao uvijek s iskrenom radošću, pomagao im, ponosio se i hvalio njima te govorio: »To je naša nada i naša budućnost.« Pobožnost dr. Sertića bila je očita, više srdačna i voljna, nego duboko razumska. Nije imao vremena za knjige i produbljivanje.

Osobito je štovao Srce Isusovo, neobično se brinuo za pobožnost prvih petaka pred oltarom Srca Isusova, rado zvao kojeg vanjskog svećenika u pomoć za propovijed te ispovjedanje, a sam je sate sjedio u ispovjedaonici uoči i na prvi petak.

I Majku Božju častio je neobično revno. Uveo pobožnost 5 prvih subota. Za oltar Majke Božje lurdske veoma se brinuo, za blagdan 11. II pripravljao je uvijek svečanom devetnicom, te ga slavio s okolnim svećenicima i pukom. A divnu povijesnu baroknu crkvu u Močilama usred šume obnovio izvana i iznutra, vodio procesije, te u onoj Božjoj ljepoti dizao svoje srce i svoga puka prema visinama. Uveo je za Veliku Gospu kongres za djecu iz okolnih krajeva, a znalo ih je doći i po 5—6 stotina.

Briga za crkve

A što je učinio za crkvu u Glogovcu, Jagnjedovcu, Mučnoj Reci, Herešinu, na Grandulama! Nevjerojatno. A istom za matičnu crkvu sv. Nikole! Davno nije bila popravljana. On je postavio novi lim na toranj, popravio krov, obnovio je iznutra i izvana. Nikola nije bio ekonom s bilježnicom i računima. Trošio je što je imao, i na dug, a redovno je imao. Puk nije bio navikao pomagati crkvu, a Nikola je dizao i popravljao i poticao druge, pa kad su ljudi vidjeli uspjeh, dobili su povjerenje i davali milijune, a on je trošio, davao, dijelio — samo za sebe najmanje. Znao je biti jednostavno i siromaški odjeven, ali je pazio i na svećeničko dostojanstvo.

Sav život dr. Sertića bio je dostojan Božjeg svećenika, no konac je bio veličanstven.

Na hodočašću

Nikola je bio visok, snažan Ličanin, vrlo skladan muževna oblika, od djetinjstva zdrav. No nije se štedio, pa je navukao upalu sinusa u ličnoj i čeonoj šupljini, te upalu grla. Zato se rado liječio na moru. Radio je često danju i noću. No od prošle jeseni je gubio zdravu boju, ostario i klonuo. Na povratku iz Lurda reče: »Pohodio sam Rim, doživio Lurd, sad još Sv. Zemlju, pa onda mogu i umrijeti.« I odlučio se. Dan prije putovanja na hodočašće po kiši biciklom pokisao vratio se iz Močila. Liječnik mu je savjetovao neka ne ide. No na sebe nije nikad mnogo pazio. Prijatelji su se u Zagrebu začudili kako slabo izgleda. I sam je uzoriti Kardinal opazio, kako se postarao. Nikola je pošao tragovima Isusovim u sv. Zemlju. Na parobrodu teško je podnosio morsku bolest, vrlo teško. Napor na putu bio je velik, jer je program bio obilan. Nikola je patio, no držao se junački. Kad župljani Koprivnice ne bi vjerovali kako ih je volio, doznali bi to iz dnevnika, što ga je pisao i vodio na putovanju. Iza pretposljednje svoje mise u životu piše ovo: »U jutru sam imao veliku sreću. Služio sam u 7 sati svetu misu na oltaru bl. Nikole Tavelića. Bila je to zavjetna misa za grad Koprivnicu. Molio sam za sve naše potrebe. Za naše obitelji, za našu mladež, za naše bolesnike, za obraćenike, za one koji vjeruju i ne vjeruju... Getsemanski vrt... Oče, ako je moguće, neka me mimoiđe ovaj kalež.« Da li je dr. Sertić slutio teško svoje stanje?

Dne 29. IV prelazili su hodočasnici iz jordanskog dijela Palestine u izraelski. Dr. Sertić nije mogao više autobusom, nego je naslonjen na prijatelja preč. Šimeckoga u privatnom autu prevezen preko granice. Iza 20 metara pozli mu tako, da su ga morali položiti na travu na cesti. Izdahnut će. Uzoriti Kardinal uz njega, te pođe u autobus, po sv. ulje, no dr. Ivan Golub imao ga je uza se, te mu on podijeli sv. pomast. Arapski šofer masirao mu srce, dođe k sebi, te će ga prevesti u bolnicu. No »šabat« je — subotnji mir, nema sanitetskih kola. Ipak ih nađu — g. Šimecki i dr. Basin prevezu ga u državnu bolnicu. Ustanove potpunu iscrpljenost, ali da nema neposredne pogibelji. Stoga hodočasnici odu prema programu u Hajfu. Tamo ih stigne u 17 sati vijest, da je dr. Sertić prije par sati preminuo. Što će s tijelom? Uz. Kardinal se posavjetovao s drugima, te vodeći računa o želji mnogobrojne rodbine a i koprivničkih župljana, odluče, da se tijelo preveze kući.

Trijumf i priznanje

Autopsija ili seciranje pokazalo je da je pokojnik imao gnojnu upalu pluća i porebrice. Tijelo je balzamirano, stavljeno u drveni kovčeg, zatim metalni i opet drveni. O svemu je vodio brigu jugoslavenski konzulat. Lijes s tijelom stavljen je 11. V u Haifi na slovenski brod »Sloboda«. Stigao je 16. V u Kopar, gdje ga je preuzeo nećak pokojnika svećenik Ivica Kecerin.

Lijes s tijelom postavljen je usred župne crkve u Koprivnici — i odsad je to bila slava i priznanje pokojniku. Neprestano je bilo mnoštvo svijeta, koje je molilo i plakalo, uzdizalo njegovu dobrotu, revnost i požrtvovanost.

Pogrebna svečanost počela je u 16 sati 18. V 1967. Pogreb je vodio uzoriti Kardinal. Iza govora i rekvijema u crkvi zaputila se povorka prema 3 km udaljenom groblju. Od crkve do groba nizala se povorka i špalir sa strane po 4—5 ljudi u redu. Skupilo se 114 svećenika, valjda kao ni jednomu hrvatskom svećeniku dosad, i 14 bogoslova, a u povorci i špaliru sa strane, misle, da je moglo biti i 10 do 12 tisuća ljudi. Svijet je molio i plakao.

U crkvi se oprostio od pokojnika dotadašnji kapelan g. Đuro Golubić, zatim uz. Kardinal, crkveni otac Danko Zgorelec, pa onda dječak i djevojčica. Nad grobom isto tako dirljivo i tronuto govorio je g. Antun Havaić, župnik iz Sv. Đurđa Ludbreškoga i pravoslavni paroh iz Lepavine o. Simeon Sakulj, koji je nazivao pokojnika mužem neobične vjere i dobrote.

To su bile vrlo djelotvorne misije za Koprivnicu i okolicu, pa se vidi kako je upravo pogođeno što je tijelo prevezeno kući, gdje je toliko potaklo, i još potiče na dobro. A trošak su podmirili župljani, a hodočasnici još na brodu skupili 400.000, a ostalo je spremna platiti rodbina.

Povorka se razišla, ali misao i srce ostalo je uz pokojnika. Kad je nećak svećenik Ivica Kecerin sutradan pošao ujaku na grob, našao je tamo djecu, koja su sama od sebe donijela na grob cvijeća i molila. Osjećali su tko ih je volio i dizao u plemenite visine. Osobito oni, koje je odgajao za duhovna i svećenička zvanja, u kojem se je i sam osjećao sretan, te jednoć svijesno izjavio: »Sretan sam i zadovoljan, i nikad nisam požalio što sam postao svećenik.«

O. Josip Badalić

—0—

Najavljeni DODATAK svakodnevnom Misalu za pojedine redovničke zajednice nije štampan iz financijskih razloga.

Na štampanje tog dodatka ne možemo se odlučiti prije nego pokrijemo troškove štampanja općeg Misala.

Ako je netko unaprijed uplatio za dodatak, s njim će izdavač posebno urediti račune.